

Συστάσεις για την προώθηση της κοινωνικής ένταξης στην μαθητεία

habitable

Alliance of Centres of Excellence in
Vocational Training for Sustainable Habitat

Co-funded by
the European Union

Αριθμός έργου: 101104680-HABITABLE-ERASMUS-EDU-2022-PEX-COVE

Με τη χρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι απόψεις και οι γνώμες που διατυπώνονται εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών και δεν αντιπροσωπεύουν κατ'ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (EACEA). Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο EACEA δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για τις εκφραζόμενες απόψεις.

Habitable

Συμμαχία Κέντρων Αριστείας στην Επαγγελματική Κατάρτιση για Βιώσιμη Κατοικία

<https://habitable-cove.eu/>

Συστάσεις για την προώθηση της κοινωνικής ένταξης στην μαθητεία

Αναπτύχθηκε από:

Clúster de Habitat Eficiente AEICE – Ισπανία

Consejería de Educación de la Junta de Castilla y León – Ισπανία

Instituto para el Fomento del Desarrollo y la Formación SL INFODEF – Ισπανία

Ίδρυμα Ινστιτούτο Κατασκευών της Καστίλλης και Λεόν ICCL – Ισπανία

Ίδρυμα Κέντρο Υπηρεσιών και Προώθησης της Δασοκομίας και της Βιομηχανίας της Καστίλλης και Λεόν CESEFOR – Ισπανία

Ίδρυμα Εργασίας για τις Κατασκευές – Ισπανία

Επιχειρηματική Ένωση Έρευνας Τεχνολογικού Κέντρου Έπιπλα και Ξυλεία της Περιφέρειας Μούρθια CETEM – Ισπανία

Ένωση Πλατφόρμα για τη Βιώσιμη Κατασκευή CENTRO HABITAT – Πορτογαλία

Κέντρο Τεχνολογίας Κεραμικών και Γυαλιού – Πορτογαλία

Πανεπιστήμιο του Αβέιρο – Πορτογαλία

Holzcluster Steiermark Gmbh – Αυστρία

Fachhochschule Salzburg Gmbh – Αυστρία

Συγκρότημα Βιοοικονομίας και Περιβάλλοντος Δυτικής Μακεδονίας – Ελλάδα

Δημήτρια Εκπαιδευτική Συμβουλευτική ΑΕ – Ελλάδα

Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας – Ελλάδα

Δημόσιος Οργανισμός Κέντρο Αριστείας στην Ενέργεια και την Ηλεκτρονική – Μολδαβία

Κολέγιο Κατασκευών «Construct2» – Γεωργία

Δείκτης

Εισαγωγή	5
1. Κατανόηση της ένταξης και της ισότητας στην μαθητεία	8
2.1 Ένταξη στο πλαίσιο της διττής επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης (ΔΕΚ) και της μάθησης στο χώρο εργασίας (WBL)	8
2.2 Ισότητα έναντι ισότητας: Ποια είναι η διαφορά;	9
2.3 Γιατί η ένταξη έχει σημασία στους τομείς της οικοδομικής και των κατασκευών	10
2. Πολιτική και πρακτική	12
2.1 Η ένταξη στις εθνικές και ευρωπαϊκές ατζέντες	12
2.2 Πολιτική και πρακτική: προκλήσεις και ευκαιρίες	14
Αυστρία – Πολιτικό και κανονιστικό πλαίσιο για την ένταξη στην ΕΕΚ και τη μαθητεία	15
Ισπανία – Πολιτική και κανονιστικό πλαίσιο για την ένταξη στην ΕΕΚ και τη μαθητεία	16
Πορτογαλία – Πολιτική και κανονιστικό πλαίσιο για την ένταξη στην ΕΕΚ και τη μαθητεία	18
Ελλάδα – Πολιτική και κανονιστικό πλαίσιο για την ένταξη στην ΕΕΚ και τη μαθητεία	21
Γεωργία – Πολιτικό και κανονιστικό πλαίσιο για την ενσωματωμένη ΕΕΚ και τη μαθητεία	22
Δημοκρατία της Μολδαβίας – Πολιτικό και κανονιστικό πλαίσιο για την ένταξη στην ΕΕΚ και τη μαθητεία	25
2.3 Βασικά πλαίσια που υποστηρίζουν την ένταξη στην ΕΕΚ	28
EQAVET – Ευρωπαϊκό πλαίσιο διασφάλισης ποιότητας στην επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση	30
GreenComp – Ευρωπαϊκό πλαίσιο ικανοτήτων για τη βιωσιμότητα	32
DigComp – Ευρωπαϊκό πλαίσιο ψηφιακών ικανοτήτων	34
3. Τρέχουσες προκλήσεις και εμπόδια στην πρόσβαση	37
3.1 Διαρθρωτικά και συστημικά εμπόδια	37
3.2 Εμπόδια που συνδέονται με τα προφίλ των μαθητών (διατομεακή προσέγγιση)	39
3.3 Ετοιμότητα των ΜΜΕ και περιορισμοί της διττής επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης	41
4. Πώς είναι οι μαθητείες χωρίς αποκλεισμούς	44
4.1 Βασικοί ορισμοί και αρχές	44

4.2 Διαστάσεις σε επίπεδο συστήματος.....	46
4.3 Διαστάσεις σε επίπεδο παρόχων (μεσάζοντες EEK / WBL)	49
5. Βασικοί θεματικοί τομείς για συστάσεις	56
4.1 Ισότητα και πρόσβαση.....	56
Ισότητα των φύλων	59
Υποστήριξη ατόμων με λιγότερες ευκαιρίες.....	62
Εκπαίδευση για παιδαγωγικές μεθόδους χωρίς αποκλεισμούς.....	65
Οργανωτική κουλτούρα	68
Παρακολούθηση και αξιολόγηση.....	71
6. Εφαρμόσιμες συστάσεις ανά ενδιαφερόμενο μέρος.....	74
Για παρόχους EEK / μεσάζοντες WBL.....	76
Για εταιρείες (εργοδότες/MME).....	78
Για τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής και τις δημόσιες αρχές.....	79
Κοινωνικούς εταίρους / Τομεακούς φορείς.....	81
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ.....	84
Παράρτημα 1. Γλωσσάριο βασικών όρων (Α–Ω)	84
Παράρτημα 2: Πλαίσιο αναθεώρησης και εργαλείο αυτοαξιολόγησης.....	89
Παράρτημα 3: Σχέδιο δράσης για την ένταξη	98
Παράρτημα 4: Τράπεζα καλών πρακτικών για την κοινωνική ένταξη μέσω της μάθησης στο χώρο εργασίας.....	104
Βιβλιογραφία.....	105

Εισαγωγή

Η πράσινη και η ψηφιακή μετάβαση επιταχύνουν τις αλλαγές στον τομέα του Habitat, που περιλαμβάνει τις κατασκευές, τις ανακαινίσεις, την ενεργειακή απόδοση, τις βιομηχανίες ξύλου και επίπλων, καθώς και τις αναδυόμενες τεχνολογίες βιώσιμης δόμησης. Αυτές οι αλλαγές διευρύνουν τις δεξιότητες που απαιτούνται για βιώσιμα και προσανατολισμένα στο μέλλον επαγγέλματα, ενώ οι μακροχρόνιες ανισότητες στην πρόσβαση σε προγράμματα μαθητείας παραμένουν ορατές σε όλη την Ευρώπη. Οι γυναίκες, οι μετανάστες, τα άτομα με αναπηρίες, οι νέοι που δεν εργάζονται, δεν σπουδάζουν και δεν παρακολουθούν κατάρτιση (NEET) και οι μαθητές από αγροτικές ή κοινωνικοοικονομικά μειονεκτικές περιοχές συνεχίζουν να αντιμετωπίζουν διαρθρωτικά εμπόδια στην είσοδο, τη διατήρηση και την πρόοδο στην εκμάθηση με βάση την εργασία και τη διττή επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση (EEK). Το έργο HABITABLE — Συμμαχία Κέντρων Αριστείας στην Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση για Βιώσιμο Οικισμό — δημιουργήθηκε για να ανταποκριθεί σε αυτές τις αλληλένδετες προκλήσεις, ενισχύοντας την ικανότητα των συστημάτων EEK και των επιχειρήσεων να παρέχουν τις σχετικές δεξιότητες με τρόπο βιώσιμο και κοινωνικά δίκαιο. Στο πλαίσιο αυτό, ο παρών οδηγός αναπτύχθηκε για να υποστηρίξει τη συστηματική ενσωμάτωση της ένταξης, της πολυμορφίας και της ισότητας στο σχεδιασμό και την παροχή μαθητείας και μάθησης στο χώρο εργασίας στο οικοσύστημα δεξιοτήτων του οικισμού. Ο οδηγός απευθύνεται σε όλους τους φορείς που διαμορφώνουν τα οικοσυστήματα μαθητείας και επηρεάζουν τις ευκαιρίες των μαθητών να έχουν πρόσβαση και να επιτύχουν στην WBL. Απευθύνεται σε παρόχους EEK και μεσάζοντες WBL που είναι υπεύθυνοι για το σχεδιασμό προγραμμάτων και τη διαχείριση διπλών διαδρομών, σε εταιρείες και MME που φιλοξενούν μαθητευόμενους και παρέχουν κατάρτιση στο χώρο εργασίας, σε εκπαιδευτικούς, εκπαιδευτές και ενδοεταιρικούς μέντορες που υποστηρίζουν τη μάθηση σε εκπαιδευτικά και εργασιακά περιβάλλοντα, καθώς και σε υπεύθυνους χάραξης πολιτικής και δημόσιες αρχές που ρυθμίζουν, χρηματοδοτούν και διασφαλίζουν την ποιότητα στα συστήματα EEK. Είναι επίσης σχετικός για ενδιαμέσους και αντιπροσωπευτικούς φορείς, όπως clusters, επιμελητήρια, κλαδικές ενώσεις και κοινωνικούς εταίρους, καθώς και για οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών που υποστηρίζουν ομάδες με λιγότερες ευκαιρίες. Αν και ο οδηγός βασίζεται στις πραγματικές συνθήκες των χωρών-εταίρων του HABITABLE, η δομή και οι συστάσεις του έχουν σχεδιαστεί ώστε να είναι εφαρμόσιμες σε όλα τα ευρωπαϊκά πλαίσια. Ο οδηγός αυτός συγκεντρώνει τις εννοιολογικές βάσεις, τα θεμέλια της πολιτικής και τα πρακτικά

μέτρα σε μια ενιαία και συνεκτική δομή. Διευκρινίζει βασικές έννοιες όπως η ένταξη, η ισότητα, η διατομεακότητα, η προσβασιμότητα και οι εύλογες προσαρμογές, και τις συνδέει με τα πλαίσια ποιότητας και δεξιοτήτων που καθοδηγούν τις ευρωπαϊκές μαθητείες και την ΕΕΚ. Στη συνέχεια, εξετάζει τα κύρια εμπόδια στην πρόσβαση και την ολοκλήρωση, καθώς και τις διαστάσεις σε επίπεδο συστήματος, παρόχου, χώρου εργασίας και εμπειρίας των μαθητών που χαρακτηρίζουν τις διαδρομές μαθητείας χωρίς αποκλεισμούς στην πράξη. Με βάση αυτή την ανάλυση, ο οδηγός διατυπώνει θεματικές συστάσεις που αφορούν, μεταξύ άλλων, την ισότητα των φύλων (), την ένταξη των ατόμων με αναπηρία, την ένταξη των μεταναστών, τα κοινωνικοοικονομικά μειονεκτήματα και τη συμμετοχή των NEET, καθώς και τις προκλήσεις των αγροτικών και περιφερειακών περιοχών. Σε ειδικό τμήμα μεταφράζονται αυτές οι αρχές σε συστάσεις για συγκεκριμένους ενδιαφερόμενους φορείς, όπως πάροχοι ΕΕΚ, εταιρείες/MME και δημόσιες αρχές. Τα παραρτήματα παρέχουν υποστηρικτικά εργαλεία, όπως γλωσσάριο βασικών όρων, κοινό πλαίσιο αυτοαξιολόγησης, πρότυπο για τον σχεδιασμό δράσεων χωρίς αποκλεισμούς και πρόσβαση σε ψηφιακή τράπεζα υποσχόμενων πρακτικών. Ο οδηγός δημιουργήθηκε στο πλαίσιο του πακέτου εργασίας 3 του έργου HABITABLE, και συγκεκριμένα της εργασίας 3.8, η οποία επικεντρώνεται στην ανάπτυξη δομημένων συστάσεων για την προώθηση της κοινωνικής ένταξης, της πολυμορφίας και της ισότητας στην μαθητεία. Η προετοιμασία του ακολούθησε μια τεκμηριωμένη και συνεργατική μεθοδολογία που συνδύαζε στοχευμένη έρευνα, ανασκόπηση των ευρωπαϊκών και εθνικών πλαισίων ΕΕΚ και ισότητας, καθώς και ανάλυση των υφιστάμενων πρακτικών διπλής ΕΕΚ/WBL στις χώρες-εταίρους. Το έργο αυτό συμπληρώθηκε από διαβουλεύσεις με τους εταίρους και επαναληπτική επικύρωση, ώστε να διασφαλιστεί ότι οι συστάσεις ανταποκρίνονται στους πρακτικούς περιορισμούς που αντιμετωπίζουν οι MME και οι πάροχοι κατάρτισης, παραμένοντας παράλληλα ευθυγραμμισμένες με τα ευρωπαϊκά πρότυπα ποιότητας και ικανότητας. Η διαδικασία σύνταξης συντονίστηκε επίσης με άλλα αποτελέσματα του HABITABLE —συμπεριλαμβανομένης της πλατφόρμας Skills Intelligence, του χάρτη τομέων απασχόλησης και δεξιοτήτων, του DUAL Online Centre και των σχετικών προγραμμάτων κατάρτισης— προκειμένου να διασφαλιστεί η συνοχή μεταξύ των μέσων ανάπτυξης ικανοτήτων του έργου. Ο οδηγός έχει σχεδιαστεί για ευέλικτη χρήση σε όλο το οικοσύστημα δεξιοτήτων του Habitat. Τα κέντρα ΕΕΚ μπορούν να τον εφαρμόσουν για να αναθεωρήσουν τα προγράμματα σπουδών, να ενισχύσουν τις στρατηγικές θεσμικής ένταξης, να βελτιώσουν την καθοδήγηση και την υποστήριξη των μαθητών και να ενσωματώσουν την παρακολούθηση με έμφαση στην ισότητα στην υλοποίηση των προγραμμάτων. Οι εταιρείες και οι MME μπορούν να τον χρησιμοποιήσουν για να

προετοιμαστούν για την υποδοχή μαθητευομένων μέσω πιο περιεκτικών πρακτικών πρόσληψης, ένταξης, καθοδήγησης, προσαρμογής στο χώρο εργασίας και καταπολέμησης των διακρίσεων. Οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής και οι τομεακοί φορείς μπορούν να τον χρησιμοποιήσουν ως βάση για τον σχεδιασμό κινήτρων, ρυθμιστικών διασφαλίσεων, μηχανισμών διασφάλισης της ποιότητας και διατομεακού συντονισμού που επιτρέπουν την ισότιμη συμμετοχή στη διττή ΕΕΚ και την WBL. Πέρα από την αυτόνομη αξία του, ο οδηγός ενσωματώνεται σε βασικά αποτελέσματα ανάπτυξης ικανοτήτων του HABITABLE: ενημερώνει το Πρόγραμμα Υποστήριξης Ποιότητας Μαθητείας για MME (T3.4) και το Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα για Πράσινη, Ψηφιακή και Συμπεριληπτική Μαθητεία (T3.6) και φιλοξενείται ψηφιακά στο χώρο «WBL for All» του DUAL Online Centre, εξασφαλίζοντας ανοιχτή πρόσβαση και συνεχή χρήση σε όλο το δίκτυο CoVE.

1. Κατανόηση της ένταξης και της ισότητας στις μαθητείες

Η ένταξη και η ισότητα είναι βασικά στοιχεία των σύγχρονων συστημάτων μαθητείας και ΕΕΚ, ιδίως καθώς η Ευρώπη βρίσκεται σε βαθιά πράσινη και ψηφιακή μετάβαση. Διεθνείς οργανισμοί όπως ο ΟΟΣΑ, η ΔΟΕ και η UNESCO έχουν επανειλημμένα τονίσει ότι η μαθητεία μπορεί να αξιοποιήσει το οικονομικό και κοινωνικό της δυναμικό μόνο όταν είναι προσβάσιμη σε όλους τους μαθητές, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που προέρχονται από μειονεκτούντα περιβάλλοντα, των μεταναστών, των ατόμων με αναπηρίες, των γυναικών που εισέρχονται σε τομείς όπου κυριαρχούν οι άνδρες και των νέων με περιορισμένα προσόντα (ΔΟΕ, 2021; ΟΟΣΑ, 2023; UNESCO, 2020). Σε ολόκληρη την Ευρώπη, οι έρευνες δείχνουν ότι, παρά τις βελτιώσεις στα κανονιστικά πλαίσια, η συμμετοχή στα προγράμματα μαθητείας παραμένει άνιση, με συστημικά εμπόδια να συνεχίζουν να επηρεάζουν τις υποεκπροσωπούμενες ομάδες (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2020; Eurofound, 2021). Η κατανόηση της έννοιας της ένταξης και της ισότητας είναι επομένως απαραίτητη για τον σχεδιασμό προγραμμάτων μαθητείας που συμβάλλουν όχι μόνο στην ανάπτυξη δεξιοτήτων, αλλά και στην ισότητα, την κοινωνική δικαιοσύνη και τη μακροπρόθεσμη ανταγωνιστικότητα στην αγορά εργασίας.

2.1 Ένταξη στο πλαίσιο της διττής ΕΕΚ και της WBL

Η ένταξη στη διττή ΕΕΚ και στην WBL αναφέρεται στη ουσιαστική συμμετοχή όλων των μαθητών σε εκπαιδευτικά προγράμματα που συνδυάζουν τη δομημένη μάθηση στην τάξη με ουσιαστική εμπειρία στο χώρο εργασίας. Η ΔΟΕ (2021) ορίζει τις μαθητείες χωρίς αποκλεισμούς ως συστήματα που εγγυώνται την πρόσβαση, τη συμμετοχή και την πρόοδο όλων των μαθητών, ανεξάρτητα από το υπόβαθρό τους, μέσω συντονισμένων μέτρων στήριξης, προσβάσιμων περιβαλλόντων και δίκαιων πρακτικών στο χώρο εργασίας. Έρευνα του ΟΟΣΑ (2023) υπογραμμίζει ότι οι μαθητείες χωρίς αποκλεισμούς χαρακτηρίζονται από ευέλικτες οδούς εισόδου, εξατομικευμένα προγράμματα μάθησης, στοχευμένη καθοδήγηση, συμμετοχή των εργοδοτών και ισχυρά δίκτυα υποστήριξης μεταξύ των ιδρυμάτων ΕΕΚ και των επιχειρήσεων.

Η UNESCO (2020) τονίζει περαιτέρω ότι η ένταξη απαιτεί την άρση των παιδαγωγικών, οικονομικών, πολιτισμικών και θεσμικών φραγμών που εμποδίζουν τους μαθητές που βρίσκονται σε μειονεκτική θέση να ολοκληρώσουν με επιτυχία τόσο τα σχολικά όσο και τα εργασιακά στοιχεία. Ακαδημαϊκές μελέτες δείχνουν επίσης ότι η ένταξη στη μαθητεία συνδέεται στενά με θετικά αποτελέσματα, όπως μείωση της διαρροής, υψηλότερα επίπεδα κινήτρων και βελτιωμένη

μετάβαση στην απασχόληση (Billett, 2020; Fuller & Unwin, 2017). Τα επιτυχημένα συστήματα υποστηρίζουν τους μαθητές μέσω μέτρων όπως η καθοδήγηση, οι προσαρμογές στη μάθηση, οι προσβάσιμοι χώροι εργασίας, η γλωσσική υποστήριξη για τους μετανάστες μαθητές και η δομημένη επικοινωνία μεταξύ των φορέων κατάρτισης και των επιχειρήσεων.

Η αξιολόγηση της μεταρρύθμισης της ΕΕΚ από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2020) καταλήγει σε παρόμοιο συμπέρασμα, ότι η διττή ΕΕΚ γίνεται πιο συμπεριληπτική όταν οι εργοδότες λαμβάνουν υποστήριξη για την προσαρμογή της κατάρτισης στο χώρο εργασίας και όταν τα κέντρα ΕΕΚ έχουν την ικανότητα να εντοπίζουν τους μαθητές που διατρέχουν κίνδυνο και να παρέχουν έγκαιρη παρέμβαση. Η ένταξη, επομένως, δεν είναι απλώς μια κοινωνική φιλοδοξία, αλλά ένα δομικό χαρακτηριστικό που καθορίζει την ποιότητα και την αποτελεσματικότητα των σύγχρονων συστημάτων μαθητείας.

2.2 Ισότητα έναντι ισότητας: ποια είναι η διαφορά;

Αν και συχνά χρησιμοποιούνται εναλλακτικά, η ισότητα και η ισότητα αντιπροσωπεύουν διαφορετικές προσεγγίσεις στην πολιτική εκπαίδευσης και κατάρτισης. Η ισότητα εξασφαλίζει ότι όλοι οι μαθητές έχουν τις ίδιες ευκαιρίες, δικαιώματα και πόρους. Ωστόσο, μεγάλες διεθνείς μελέτες δείχνουν ότι η ίση μεταχείριση από μόνη της δεν μπορεί να καλύψει τα κενά για τους μαθητές που ξεκινούν από διαφορετικά κοινωνικοοικονομικά, γλωσσικά ή φυσικά σημεία εκκίνησης (ΟΟΣΑ, 2018; UNESCO, 2020). Για παράδειγμα, ένας μετανάστης μαθητής που εισέρχεται σε μια μαθητεία στον τομέα των κατασκευών χωρίς πλήρη γνώση της γλώσσας της χώρας υποδοχής ενδέχεται να μην επωφεληθεί από το ίδιο μαθησιακό περιεχόμενο με τον ίδιο τρόπο όπως ένας γηγενής ομιλητής. Ομοίως, μια γυναίκα που εισέρχεται σε ένα επάγγελμα που κυριαρχείται από άνδρες ενδέχεται να αντιμετωπίσει λεπτές προκαταλήψεις ή αποκλεισμό που δεν αντιμετωπίζονται μόνο με πολιτικές ισότητας.

Αντίθετα, η ισότητα στοχεύει στη διασφάλιση δίκαιων αποτελεσμάτων μέσω της παροχής διαφοροποιημένης υποστήριξης που αντιμετωπίζει τα διαρθρωτικά μειονεκτήματα. Η ΔΟΕ (2021) τονίζει ότι η ισότητα στην μαθητεία απαιτεί στοχευμένα μέτρα, όπως γλωσσική υποστήριξη, οικονομική στήριξη, ευέλικτα ωράρια, κατάρτιση που ανταποκρίνεται στις ανάγκες των δύο φύλων, εύλογες προσαρμογές για άτομα με αναπηρίες και προληπτική συμμετοχή των εργοδοτών. Στοιχεία από το Eurofound (2021) δείχνουν ότι τα δίκαια συστήματα μαθητείας αυξάνουν τα ποσοστά ολοκλήρωσης μεταξύ των μειονεκτουσών ομάδων και συμβάλλουν στην υψηλότερη ικανοποίηση των εργοδοτών, επειδή οι μαθητές υποστηρίζονται καλύτερα και έχουν περισσότερες πιθανότητες να επιτύχουν.

Η ακαδημαϊκή βιβλιογραφία ενισχύει αυτή τη διάκριση. Οι Fuller και Unwin (2017) υποστηρίζουν ότι οι μαθητείες που βασίζονται στην ισότητα είναι εκείνες που αναγνωρίζουν την ποικιλομορφία του υπόβαθρου των μαθητών και προσαρμόζουν ανάλογα τις παιδαγωγικές πρακτικές και τις πρακτικές στο χώρο εργασίας. Ομοίως, ο Billett (2020) αποδεικνύει ότι τα ισότιμα μαθησιακά περιβάλλοντα αυξάνουν την εμπλοκή των μαθητών και προωθούν την ισχυρότερη διαμόρφωση της ταυτότητας, ειδικά για τους μαθητές που εισέρχονται σε άγνωστες ή αποκλειστικές επαγγελματικές κουλτούρες.

2.3 Γιατί η ένταξη έχει σημασία στους τομείς του οικοδομικού υλικού και των κατασκευών

Το οικοσύστημα του οικισμού, που περιλαμβάνει την κατασκευή, την ανακαίνιση, τα βιώσιμα κτίρια, την ενεργειακή απόδοση, το ξύλο και τα έπιπλα, τις ψηφιακές τεχνολογίες δόμησης και τα έξυπνα σπίτια, υφίσταται σημαντικές μεταβολές. Οι κλιματικοί στόχοι της Ευρωπαϊκής Ένωσης απαιτούν επανεκπαίδευση και αναβάθμιση των δεξιοτήτων σε μεγάλη κλίμακα, ιδίως όσον αφορά τις πράσινες και ψηφιακές ικανότητες (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2022). Ωστόσο, ο τομέας αντιμετωπίζει σοβαρή έλλειψη εργατικού δυναμικού, με την Eurostat (2022) να αναφέρει ότι οι κατασκευές είναι ένας από τους κορυφαίους τομείς της ΕΕ που αντιμετωπίζουν δυσκολίες στην εξεύρεση ειδικευμένων εργαζομένων. Ταυτόχρονα, το εργατικό δυναμικό γερνάει, με σχεδόν το 40 % των εργαζομένων στον τομέα των κατασκευών στην ΕΕ να είναι άνω των 50 ετών (Eurofound, 2021). Η ένταξη είναι απαραίτητη για την αντιμετώπιση αυτών των ελλείψεων. Οι γυναίκες αντιπροσωπεύουν μόνο το 10-12 % περίπου του εργατικού δυναμικού στον κατασκευαστικό τομέα σε ολόκληρη την Ευρώπη, παρά τις μακροχρόνιες πολιτικές δεσμεύσεις για την ισότητα των φύλων (Παγκόσμιο Οικονομικό Φόρουμ, 2023). Τα άτομα με αναπηρίες εξακολουθούν να αποκλείονται σε μεγάλο βαθμό από τις θέσεις εργασίας στα εργοτάξια λόγω της μη προσβασιμότητας του χώρου εργασίας και της έλλειψης υποστήριξης από τους εργοδότες (ΔΟΕ, 2021). Οι μετανάστες υπερεκπροσωπούνται σε θέσεις χαμηλής ειδίκευσης και επικίνδυνες, συχνά χωρίς πρόσβαση σε επίσημες θέσεις μαθητείας που θα τους επέτρεπαν να προχωρήσουν σε θέσεις που απαιτούν ειδίκευση (ΟΟΣΑ, 2020). Οι νέοι σε αγροτικές περιοχές ή σε μειονεκτικές αστικές περιοχές συχνά δεν έχουν πρόσβαση σε αναδυόμενα πράσινα επαγγέλματα, παρά την υψηλή ζήτηση.

Τα προγράμματα μαθητείας χωρίς αποκλεισμούς προσφέρουν μια λύση. Στοιχεία από τον ΟΟΣΑ (2023) και την UNESCO (2020) δείχνουν ότι όταν οι εταιρείες και τα ιδρύματα ΕΕΚ υιοθετούν προσεγγίσεις χωρίς αποκλεισμούς — όπως εξατομικευμένη υποστήριξη, μέτρα κατά των διακρίσεων, επαγγελματικός προσανατολισμός και προσβάσιμη κατάρτιση — η συμμετοχή των υποεκπροσωπούμενων ομάδων αυξάνεται σημαντικά. Η πολυμορφία προωθεί επίσης την καινοτομία: έρευνες δείχνουν ότι οι μικτές ομάδες βελτιώνουν την επίλυση προβλημάτων στον

τομέα της βιώσιμης δόμησης, των ψηφιακών τεχνολογιών δόμησης και του ενεργειακά αποδοτικού σχεδιασμού (World Green Building Council, 2021). Η ένταξη συμβάλλει επομένως όχι μόνο στην κοινωνική δικαιοσύνη, αλλά και στην παραγωγικότητα, την καινοτομία και τη μακροπρόθεσμη ανταγωνιστικότητα του τομέα.

Για τον τομέα της στέγασης, ο οποίος βρίσκεται στο επίκεντρο της κλιματικής μετάβασης της Ευρώπης, οι μαθητείες χωρίς αποκλεισμούς ευθυγραμμίζονται με ευρύτερες στρατηγικές της ΕΕ, όπως η Πράσινη Συμφωνία, ο Ευρωπαϊκός Πυλώνας Κοινωνικών Δικαιωμάτων και η Σύσταση του Συμβουλίου του 2020 για την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση. Η διασφάλιση ότι όλοι οι μαθητές μπορούν να συμμετέχουν και να επωφεληθούν από τις αναδυόμενες ευκαιρίες είναι απαραίτητη για τη δημιουργία ενός εξειδικευμένου, ανθεκτικού και έτοιμου για το μέλλον εργατικού δυναμικού, ικανό να προσφέρει βιώσιμους χώρους διαβίωσης σε όλη την Ευρώπη.

2. Πολιτική και πρακτική

Το τμήμα 2 τοποθετεί τον οδηγό στο πλαίσιο της πολιτικής και της ποιότητας που διαμορφώνει τις μαθητείες χωρίς αποκλεισμούς σε όλο το δίκτυο HABITABLE CoVE. Ξεκινά με μια σύντομη επισκόπηση των ευρωπαϊκών προτεραιοτήτων για την προώθηση της ένταξης, της πολυμορφίας, της ισότητας και της μη διάκρισης στη διττή EEK και την WBL, και στη συνέχεια παρουσιάζει στιγμιότυπα της εθνικής πολιτικής από τις χώρες-εταίρους σε ένα κοινό πρότυπο που επιτρέπει τη σύγκριση και τη μεταβιβασιμότητα.

Το τμήμα ολοκληρώνεται με την παρουσίαση των βασικών πλαισίων που υποστηρίζουν τον οδηγό: οι αρχές του EFQEA ως το κύριο πρότυπο της ΕΕ για την ποιότητα και την αποτελεσματικότητα των μαθητειών, ο κύκλος ποιότητας EQAVET ως μηχανισμός παρακολούθησης και συνεχούς βελτίωσης της ένταξης, και τα GreenComp και DigComp ως συμπληρωματικές αναφορές ικανοτήτων που συνδέονται με την πράσινη και την ψηφιακή μετάβαση στο οικοσύστημα Habitat. Αυτά τα θεμέλια προετοιμάζουν το έδαφος για το Τμήμα 3, το οποίο επικεντρώνεται στον τρόπο με τον οποίο η ένταξη υλοποιείται στην πράξη.

2.1 Η ένταξη στις εθνικές και ευρωπαϊκές ατζέντες

Η ένταξη, με την ευρεία έννοια που χρησιμοποιείται στην έρευνα για την εκπαίδευση και τη μάθηση με βάση την εργασία, αναφέρεται σε μια *συνεχή διαδικασία* άρσης των εμποδίων, ώστε **όλοι** οι μαθητές να μπορούν να είναι παρόντες, να συμμετέχουν ουσιαστικά και να επιτυγχάνουν αξιόλογα αποτελέσματα. Δεν πρόκειται για ένα μεμονωμένο μέτρο ή μια ετικέτα για συγκεκριμένες ομάδες, αλλά για μια συνεχή προσπάθεια αναδιαμόρφωσης των περιβαλλόντων, των πρακτικών και των σχέσεων, ώστε η πολυμορφία να είναι ευπρόσδεκτη και κανένας μαθητής να μην περιθωριοποιείται. Η UNESCO ορίζει την ένταξη στην εκπαίδευση ως μια διαδικασία αντιμετώπισης και ανταπόκρισης στη διαφορετικότητα των μαθητών, ενίσχυσης της συμμετοχής και μείωσης του αποκλεισμού. Αυτή η αντίληψη είναι χρήσιμη για τη μαθητεία και τη διττή EEK, διότι μετατοπίζει την προσοχή από την «διόρθωση του μαθητή» στη βελτίωση των συνθηκών μάθησης και εργασίας που επιτρέπουν σε όλους να επιτύχουν.

Η πολυμορφία περιγράφει το γεγονός ότι οι μαθητές διαφέρουν σε πολλές διαστάσεις — φύλο, ηλικία, αναπηρία, εθνικότητα, γλώσσα, μεταναστευτικό καθεστώς, κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο, οικογενειακή κατάσταση, υγεία και προηγούμενες εκπαιδευτικές ή εργασιακές εμπειρίες. Στο έργο της ένταξης, η πολυμορφία αντιμετωπίζεται ως ένα φυσιολογικό χαρακτηριστικό κάθε μαθησιακής κοινότητας και όχι ως πρόβλημα. Η πρακτική συνέπεια είναι ότι τα συστήματα κατάρτισης και οι

χώροι εργασίας πρέπει να σχεδιάζονται με βάση την ετερογένεια από την αρχή, αντί να προσαρμόζονται μόνο όταν εμφανίζονται «ειδικές περιπτώσεις».

Η ισότητα και η ισοτιμία σχετίζονται μεταξύ τους, αλλά δεν είναι το ίδιο. Η ισοτιμία αφορά *την ίδια μεταχείριση ή πρόσβαση για όλους* (π.χ. προσφορά πανομοιότυπων συνθηκών κατάρτισης). Η ισότητα αφορά *τη δικαιοσύνη*: την παροχή όσων χρειάζονται οι διαφορετικοί μαθητές για να έχουν συγκρίσιμες ευκαιρίες και αποτελέσματα, ειδικά όταν ξεκινούν από άνισες θέσεις. Η έρευνα και η ανάλυση πολιτικής στον τομέα της εκπαίδευσης υπογραμμίζουν την ισότητα ως κατευθυντήρια αρχή που εστιάζει στην εξουδετέρωση των μειονεκτημάτων και στη διασφάλιση ότι τα χαρακτηριστικά του υπόβαθρου δεν καθορίζουν τις ευκαιρίες μάθησης. Στην μαθητεία, αυτό έχει σημασία επειδή οι πανομοιότυποι κανόνες ή υποστηρικτικές δράσεις μπορούν να αναπαράγουν την ανισότητα εάν οι μαθητές αντιμετωπίζουν διαφορετικούς διαρθρωτικούς περιορισμούς.

Η διατομεακότητα εξηγεί πώς αλληλεπιδρούν οι διαφορετικές διαστάσεις της ταυτότητας και του μειονεκτήματος. Αντί να εξετάζει τα εμπόδια ξεχωριστά (π.χ. «γυναίκες» ή «μετανάστες» ή «άτομα με αναπηρίες»), η διατομεακότητα δείχνει ότι οι εμπειρίες διαμορφώνονται από παράγοντες *που αλληλεπικαλύπτονται* — όπως το να είσαι νεαρή μετανάστρια ή μαθητής με αναπηρία και χαμηλό εισόδημα — οι οποίοι μπορούν να δημιουργήσουν διακριτές μορφές αποκλεισμού. Η έννοια προέρχεται από το έργο του Crenshaw σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο συνδυάζονται τα συστήματα διακρίσεων, παράγοντας αποτελέσματα που δεν μπορούν να κατανοηθούν εξετάζοντας μία κατηγορία κάθε φορά. Η χρήση μιας διατομεακής προσέγγισης στη μαθητεία βοηθά τους εταίρους να προβλέψουν ποιοι μπορεί να μείνουν εκτός ευκαιριών και γιατί.

Η προσβασιμότητα αναφέρεται στον βαθμό στον οποίο τα περιβάλλοντα, οι πληροφορίες, τα εργαλεία και οι διαδικασίες μπορούν να χρησιμοποιηθούν από όλους, συμπεριλαμβανομένων των ατόμων με αναπηρίες. Η προσβασιμότητα περιλαμβάνει τη φυσική πρόσβαση (κτίρια, μεταφορές, εξοπλισμός), την ψηφιακή πρόσβαση (πλατφόρμες, λογισμικό, τεχνολογίες υποβοήθησης), την πρόσβαση στην επικοινωνία (απλή γλώσσα, νοηματική γλώσσα, πολυγλωσσικό υλικό) και την κοινωνική πρόσβαση (φιλόξενες κουλτούρες, απουσία στιγματισμού). Στα συστήματα χωρίς αποκλεισμούς, η προσβασιμότητα είναι προληπτική: τα εμπόδια αφαιρούνται *πριν* αποκλείσουν τους μαθητές, σύμφωνα με τις αρχές της καθολικής σχεδίασης.

Η εύλογη προσαρμογή είναι μια βασική έννοια της ένταξης που συνδέεται με τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία. Σημαίνει την πραγματοποίηση των απαραίτητων και κατάλληλων προσαρμογών — *σε μια συγκεκριμένη περίπτωση* — για να διασφαλιστεί ότι ένα άτομο μπορεί να συμμετέχει ισότιμα, εφόσον αυτές οι προσαρμογές δεν επιβάλλουν δυσανάλογο βάρος. Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία την ορίζει ως

τροποποιήσεις που επιτρέπουν την ίση απόλαυση των δικαιωμάτων με τους άλλους. Στο πλαίσιο της μαθητείας, η εύλογη προσαρμογή διευκρινίζει ότι η ένταξη απαιτεί μερικές φορές εξατομικευμένες αλλαγές στις εργασίες, την αξιολόγηση, τα χρονοδιαγράμματα, τους τρόπους επικοινωνίας ή τις ρυθμίσεις υποστήριξης.

Τέλος, αυτές οι έννοιες έχουν σημασία στα διπλά συστήματα ΕΕΚ και μαθητείας, επειδή τα συστήματα αυτά συνδυάζουν **δύο χώρους μάθησης** —σχολεία/κέντρα κατάρτισης και χώρους εργασίας— καθένας με τα δικά του πιθανά εμπόδια. Ένα κοινό λεξιλόγιο βοηθά τους εταίρους να αναγνωρίσουν έγκαιρα τους κινδύνους αποκλεισμού, να σχεδιάσουν πιο δίκαια συστήματα και να συμφωνήσουν σχετικά με το τι πρέπει να σημαίνει στην πράξη η «μαθητεία χωρίς αποκλεισμούς». Αυτή η κοινή βάση αποτελεί το υπόβαθρο για τις επόμενες ενότητες, όπου αναλύονται σε μεγαλύτερο βάθος οι πολιτικές, τα συστήματα και οι συγκεκριμένες πρακτικές ένταξης.

2.2 Πολιτική και πρακτική: προκλήσεις και ευκαιρίες

Οι προσπάθειες για την ενίσχυση της συμμετοχικότητας των προγραμμάτων μαθητείας είναι πλέον βαθιά ριζωμένες στις ευρωπαϊκές και εθνικές ατζέντες μεταρρυθμίσεων. Αυτό αντανakλά την ευρύτερη αναγνώριση ότι η ΕΕΚ πρέπει να είναι κοινωνικά δίκαιη, να ανταποκρίνεται στις αλλαγές της αγοράς εργασίας και να ευθυγραμμίζεται με τις δεξιότητες που απαιτούνται για την πράσινη και ψηφιακή μετάβαση. Παρά το ευνοϊκό αυτό πολιτικό περιβάλλον, εξακολουθούν να υπάρχουν σημαντικά κενά στον τρόπο με τον οποίο εφαρμόζεται η συμμετοχικότητα στην πράξη. Πολλοί μαθητές εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν διαρθρωτικά εμπόδια που επηρεάζουν την πρόσβασή τους σε μαθητείες υψηλής ποιότητας, τη συμμετοχή τους καθ' όλη τη διάρκεια της κατάρτισης και την τελική μετάβασή τους στην απασχόληση. Το παρόν κεφάλαιο περιγράφει τους κύριους πολιτικούς παράγοντες που διαμορφώνουν τα συστήματα μαθητείας χωρίς αποκλεισμούς σε όλες τις χώρες εταίρους του HABITABLE και επισημαίνει τα εμπόδια που συνεχίζουν να υπονομεύουν τη συμμετοχή των ομάδων με λιγότερες ευκαιρίες.

Η ένταξη έχει μετατραπεί από περιφερειακό ζήτημα σε κεντρική προτεραιότητα σε όλα τα συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης της Ευρώπης. Σε επίπεδο ΕΕ, διάφορα στρατηγικά πλαίσια — όπως ο Ευρωπαϊκός Πυλώνας Κοινωνικών Δικαιωμάτων, η Ευρωπαϊκή Ατζέντα Δεξιοτήτων, η Ευρωπαϊκή Συμμαχία για τη Μαθητεία (EaFA) και η Σύσταση του Συμβουλίου του 2020 για την ΕΕΚ — καθορίζουν σαφείς προσδοκίες ότι τα συστήματα ΕΕΚ πρέπει να προσφέρουν ίσες ευκαιρίες, μη διακριτική μεταχείριση και υποστήριξη με επίκεντρο τον μαθητή. Τα πλαίσια αυτά ενθαρρύνουν τα κράτη μέλη και τις γειτονικές χώρες να εκσυγχρονίσουν τα συστήματα μαθητείας, διασφαλίζοντας ότι η κατάρτιση δεν είναι μόνο υψηλής ποιότητας και σχετική με τις ανάγκες της

αγοράς εργασίας, αλλά και ουσιαστικά προσβάσιμη σε άτομα που αντιμετωπίζουν κοινωνικοοικονομικά, γλωσσικά, πολιτισμικά ή αναπηρικά εμπόδια.

Αυστρία – Πολιτικό και κανονιστικό πλαίσιο για την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση χωρίς αποκλεισμούς και τη μαθητεία

Στην Αυστρία, η ένταξη στην επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση, συμπεριλαμβανομένης της μαθητείας, υποστηρίζεται μέσω ενός συνδυασμού περιφερειακών και εθνικών μέσων πολιτικής που αποσκοπούν στην ενίσχυση της συμμετοχής των ατόμων με αναπηρία, των νέων με χαμηλότερες σχολικές επιδόσεις και άλλων ομάδων που αντιμετωπίζουν εμπόδια στην είσοδο στην αγορά εργασίας. Σε περιφερειακό επίπεδο, ο **νόμος του Σάλτσμπουργκ για τη συμμετοχή (Salzburger Teilhabegesetz)** αποτελεί ένα βασικό πλαίσιο για την προώθηση της ίσης συμμετοχής των ατόμων με αναπηρία στην κοινωνική και οικονομική ζωή. Ο νόμος, ο οποίος αντικατέστησε τον Νόμο του Σάλτσμπουργκ για την Αναπηρία το 2019, ορίζει την αναπηρία με ευρύ τρόπο, ώστε να περιλαμβάνει σημαντικές διαταραχές των σωματικών, αισθητηριακών, γνωστικών ή ψυχικών λειτουργιών, και επιβάλλει μια σειρά μέτρων υποστήριξης. Αυτά περιλαμβάνουν υποστήριξη για τη σχολική εκπαίδευση, την επαγγελματική κατάρτιση και τις δοκιμαστικές περιόδους εργασίας, διευκολύνοντας έτσι άμεσα την πρόσβαση στην ΕΕΚ και στις μαθητείες για τα άτομα που πληρούν τις προϋποθέσεις στο ομοσπονδιακό κράτος του Σάλτσμπουργκ.

Σε εθνικό επίπεδο, η Αυστρία έχει εισαγάγει στοχευμένα οικονομικά κίνητρα για να ενθαρρύνει τις επιχειρήσεις να προσφέρουν μαθητείες χωρίς αποκλεισμούς. Το **επίδομα ένταξης για μαθητευόμενους (Inklusionsbonus für Lehrlinge)** παρέχει μηνιαία επιδότηση σε επιχειρήσεις που απασχολούν μαθητευόμενους που διαθέτουν έγκυρη κάρτα αναπηρίας, με το επίδομα να ισχύει για όλη τη διάρκεια της μαθητείας. Το μέτρο αυτό μειώνει τους αντιληπτούς κινδύνους που σχετίζονται με το κόστος για τους εργοδότες και συμβάλλει στην επέκταση των ευκαιριών κατάρτισης για τους νέους με αναπηρίες. Συμπληρωματικά, το πλαίσιο για **την ενσωματωμένη επαγγελματική κατάρτιση (Integrative Berufsausbildung)** προσφέρει ευέλικτες διαδρομές μαθητείας για νέους με χαμηλότερες ακαδημαϊκές επιδόσεις ή άλλα εμπόδια στην τοποθέτηση. Μέσω της παράτασης της διάρκειας της μαθητείας ή της απόκτησης μερικών προσόντων, επιτρέπει στους μαθητευόμενους να αποκτήσουν δεξιότητες σχετικές με την αγορά εργασίας σε μια πιο εξατομικευμένη και εφικτή μορφή. Αυτές οι διαδρομές υποστηρίζονται συστηματικά από **την επαγγελματική κατάρτιση (Berufsausbildungsassistenz)**, η οποία παρέχει εξατομικευμένη υποστήριξη στους μαθητευόμενους και τις επιχειρήσεις, προετοιμάζει προγράμματα κατάρτισης,

μεσολαβεί σε περίπτωση συγκρούσεων και συνοδεύει τους μαθητευόμενους μέχρι την τελική εξέταση.

Η Αυστρία εφαρμόζει επίσης εξειδικευμένα προγράμματα που προωθούν τη συμμετοχή των γυναικών και των ατόμων που βρίσκονται σε ευάλωτη κατάσταση σε τεχνικά και βιοτεχνικά επαγγέλματα, τα οποία είναι ιδιαίτερα σημαντικά για τον τομέα του Habitat. Το πρόγραμμα **FiT – Frauen in Handwerk und Technik** απευθύνεται σε άνεργες γυναίκες και υποστηρίζει την είσοδό τους σε τεχνικά και βιοτεχνικά επαγγέλματα μέσω επαγγελματικού προσανατολισμού, συμβουλευτικής, πρακτικής άσκησης, μέτρων κατάρτισης και οικονομικής στήριξης. Παράλληλα, το δίκτυο **NEBA (Netzwerk Berufliche Assistenz)** προσφέρει ένα ολοκληρωμένο πακέτο δωρεάν υπηρεσιών – συμπεριλαμβανομένης της καθοδήγησης νέων, της προπαρασκευαστικής κατάρτισης (AusbildungsFit), της βοήθειας για την επαγγελματική κατάρτιση, της βοήθειας για την εργασία, της καθοδήγησης για την εργασία και των συμβουλευτικών υπηρεσιών για τις επιχειρήσεις – με σκοπό να υποστηρίξει τους νέους που βρίσκονται σε δύσκολες καταστάσεις ζωής και τα άτομα με αναπηρίες στην πρόσβαση και τη διατήρηση της απασχόλησης και της κατάρτισης.

Ενώ τα μέτρα αυτά αποτελούν μια σταθερή βάση για την ενσωματωμένη ΕΕΚ και τη μαθητεία, οι υπάρχουσες αναλύσεις επισημαίνουν συνεχιζόμενες προκλήσεις, όπως η υποχρηματοδότηση της ενσωματωμένης εκπαίδευσης, η έλλειψη εξειδικευμένου προσωπικού στην ενσωματωμένη εκπαίδευση και την εκπαίδευση ατόμων με ειδικές ανάγκες, καθώς και η κατακερματισμένη φύση των δεδομένων σχετικά με τους μαθητές με αναπηρίες και άλλες μειονεκτούσες ομάδες. Παρ' όλα αυτά, το αυστριακό πολιτικό τοπίο παρέχει ένα σαφές πλαίσιο στο οποίο μπορεί να βασιστεί το έργο HABITABLE, προωθώντας υψηλής ποιότητας μαθητείες χωρίς αποκλεισμούς στον τομέα του Habitat, πλήρως ευθυγραμμισμένες με ευρωπαϊκά μέσα όπως το **Ευρωπαϊκό Πλαίσιο για την Ποιότητα και την Αποτελεσματικότητα των Μαθητειών (EFQEA)** και τις ευρύτερες προτεραιότητες της ΕΕ όσον αφορά την κοινωνική ένταξη, την ισότητα και τη μη διάκριση.

Ισπανία – Πολιτικό και κανονιστικό πλαίσιο για την ένταξη στην ΕΕΚ και τη μαθητεία

Στην Ισπανία, η ένταξη, η ισότητα και η συμμετοχή στην ΕΕΚ και τη μαθητεία πλαισιώνονται από ένα συνδυασμό εθνικής νομοθεσίας και περιφερειακών πρωτοβουλιών υπό την ηγεσία των Αυτόνομων Κοινοτήτων. Σε εθνικό επίπεδο, ο **Οργανικός Νόμος 3/2022 για την Οργάνωση και την Ενσωμάτωση της Επαγγελματικής Κατάρτισης (Ley Orgánica 3/2022)** αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο της τρέχουσας μεταρρύθμισης της ΕΕΚ. Ο νόμος ενσωματώνει ρητά τις αρχές των ίσων ευκαιριών, της διάστασης του φύλου, της καθολικής προσβασιμότητας και της ειδικής υποστήριξης για μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Προωθεί ένα ολοκληρωμένο σύστημα ΕΕΚ που συνδέει την εκπαίδευση με την απασχόληση, ενισχύει τις διπτές μορφές κατάρτισης και

απαιτεί ευέλικτες και εξατομικευμένες διαδρομές για τους μαθητές που κινδυνεύουν από αποκλεισμό. Για την εφαρμογή του νόμου, **το βασιλικό διάταγμα 659/2023** ρυθμίζει την οργάνωση του συστήματος επαγγελματικής κατάρτισης και καθορίζει τον τρόπο σταδιακής εφαρμογής του νέου μοντέλου, συμπεριλαμβανομένης της ανάπτυξης της διττής ΕΕΚ και της εδαφικής προσαρμογής της παροχής. Μαζί, τα μέσα αυτά παρέχουν ένα συνεκτικό πλαίσιο για την ΕΕΚ και τη μαθητεία χωρίς αποκλεισμούς, με σαφή εντολή να αντιμετωπιστούν τα κοινωνικοοικονομικά εμπόδια, τα εμπόδια που σχετίζονται με το φύλο, την αναπηρία και τη μετανάστευση.

Σε περιφερειακό επίπεδο, οι αυτόνομες κοινότητες διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στην προσαρμογή των πολιτικών ΕΕΚ στο κοινωνικοοικονομικό τους πλαίσιο, συχνά με ιδιαίτερη έμφαση στους μειονεκτούντες μαθητές. Για παράδειγμα, **το πρόγραμμα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης χωρίς αποκλεισμούς της Καταλονίας (Programa de Formación e Inserción – PFI)** προσφέρει εξατομικευμένα επαγγελματικά μονοπάτια σε νέους που δεν έχουν ολοκληρώσει την υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση, συνδυάζοντας βασικές δεξιότητες, επαγγελματικά μαθήματα και πρακτική άσκηση για να διευκολύνει τη μετάβασή τους στην αγορά εργασίας ή σε περαιτέρω σπουδές. Στη Χώρα των Βάσκων, το **Κέντρο Καινοτομίας Τεχνικά** έχει συμβάλει καθοριστικά στην ανάπτυξη μοντέλων διττής ΕΕΚ χωρίς αποκλεισμούς που προωθούν τη στενή συνεργασία μεταξύ κέντρων κατάρτισης, επιχειρήσεων και κοινωνικών εταίρων, με ιδιαίτερη έμφαση στις ίσες ευκαιρίες για τις γυναίκες, τους μετανάστες και τους μαθητές με ειδικές ανάγκες. Παρόμοιες περιφερειακές πρωτοβουλίες σε ολόκληρη την Ισπανία ενισχύουν την εθνική δέσμευση για ένταξη, παρέχοντας συγκεκριμένους μηχανισμούς προσέγγισης, καθοδήγησης και εξατομικευμένης υποστήριξης.

Το πλαίσιο πολιτικής της Ισπανίας είναι στενά ευθυγραμμισμένο με τις βασικές **ευρωπαϊκές στρατηγικές και μέσα**. Το **Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα Δεξιοτήτων (2020)**, η **σύσταση του Συμβουλίου για την ΕΕΚ με στόχο τη βιώσιμη ανταγωνιστικότητα, την κοινωνική δικαιοσύνη και την ανθεκτικότητα (2020/C 417/01)** και ο **Ευρωπαϊκός Πυλώνας Κοινωνικών Δικαιωμάτων** παρέχουν ένα κοινό σημείο αναφοράς για την ενίσχυση της ισότητας, της ποιότητας και της συνάφειας με την αγορά εργασίας στην ΕΕΚ και τη μαθητεία. Μέσα χρηματοδότησης όπως το **Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο Plus (EKT+)** και ο **Μηχανισμός Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (MAA)** υποστηρίζουν περαιτέρω τις μεταρρυθμίσεις που αποσκοπούν στον εκσυγχρονισμό της παροχής ΕΕΚ, στην επέκταση της διττής κατάρτισης και στη βελτίωση της πρόσβασης για τις υποεκπροσωπούμενες ομάδες. Οι πόροι αυτοί συμπληρώνονται σε θεσμικό και περιφερειακό επίπεδο από πλαίσια διασφάλισης της ποιότητας που ενσωματώνουν όλο και

περισσότερο δείκτες ισότητας και ένταξης, καθώς και προγράμματα υποτροφιών για μεταφορές, γεύματα και εκπαιδευτικό υλικό, και εξειδικευμένο προσωπικό υποστήριξης για μαθητές με ειδικές ανάγκες.

Στην πράξη, η Ισπανία έχει αναπτύξει μια σειρά προγραμμάτων για την καταπολέμηση του αποκλεισμού και τη διεύρυνση της συμμετοχής στην ΕΕΚ και τη διττή κατάρτιση. Τα **«Escuelas de Segunda Oportunidad» (Σχολεία δεύτερης ευκαιρίας)** προσφέρουν εναλλακτικές διαδρομές για όσους εγκαταλείπουν πρόωρα το σχολείο. Το πρόγραμμα **PROA+** παρέχει εξατομικευμένη υποστήριξη σε μαθητές που βρίσκονται σε μειονεκτική θέση. Πρωτοβουλίες όπως το **«Aulas de Emprendimiento y de Tecnología Aplicada»** εισάγουν καινοτόμες, μαθητοκεντρικές προσεγγίσεις που μπορούν να ωφελήσουν διάφορες ομάδες. Στον τομέα της μαθητείας, η Εθνική **Συμμαχία για τη Διπλή Κατάρτιση** προωθεί τη συνεργασία με τους εργοδότες, συμπεριλαμβανομένων των ΜΜΕ, με στόχο την ένταξη των νέων, των μεταναστών και των ευάλωτων μαθητών στη διπλή ΕΕΚ. Εκστρατείες που προωθούνται από οργανισμούς όπως η **Fundación Mujeres** και το **Instituto de la Mujer** αντιμετωπίζουν τη διαρκή διαχωριστική μεταχείριση των φύλων, ενθαρρύνοντας τη συμμετοχή των γυναικών σε επαγγέλματα που σχετίζονται με τις θετικές επιστήμες, την τεχνολογία, τη μηχανική και τα μαθηματικά (STEM) και τον κατασκευαστικό τομέα.

Παρά το ολοκληρωμένο αυτό πλαίσιο, εξακολουθούν να υπάρχουν προκλήσεις, όπως οι κοινωνικοοικονομικές ανισότητες, τα υψηλά ποσοστά εγκατάλειψης μεταξύ ορισμένων ομάδων, ο διαχωρισμός των φύλων σε συγκεκριμένους κλάδους ΕΕΚ και τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν οι μετανάστες και οι μαθητές με αναπηρίες. Ωστόσο, το ισπανικό πολιτικό και προγραμματικό πλαίσιο παρέχει μια σταθερή βάση για το έργο HABITABLE, ώστε να προωθηθεί περαιτέρω η **ένταξη, η πράσινη και η ψηφιακή μαθητεία** στον τομέα της κατοικίας, σύμφωνα με τις προτεραιότητες της ΕΕ για την κοινωνική δικαιοσύνη, τη μη διάκριση και την εδαφική συνοχή.

Πορτογαλία – Πολιτικό και κανονιστικό πλαίσιο για την ένταξη στην ΕΕΚ και τη μαθητεία

Στην Πορτογαλία, η ένταξη, η πολυμορφία και η ισότητα στην επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση (ΕΕΚ) και στις μαθητείες διαμορφώνονται κυρίως σε **εθνικό επίπεδο**, με τους περιφερειακούς φορείς να διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην εφαρμογή και την προσαρμογή αυτών των πολιτικών στις τοπικές ανάγκες. Κεντρικό μέσο είναι το **νομοθετικό διάταγμα αριθ. 396/2007**, το οποίο θέσπισε το νομικό πλαίσιο του **Εθνικού Συστήματος Προσόντων**. Το πλαίσιο αυτό προωθεί τη διά βίου μάθηση και την πρόσβαση σε προσόντα για νέους και ενήλικες, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που δεν ολοκλήρωσαν την υποχρεωτική εκπαίδευση. Δημιούργησε τον **Εθνικό Κατάλογο Προσόντων** και τα **Κέντρα Qualifica**, τα οποία καθοδηγούν

τους ενήλικες στην εκπαίδευση και την κατάρτιση και υποστηρίζουν την αναγνώριση, την επικύρωση και την πιστοποίηση της προηγούμενης μάθησης. Ανοίγοντας ευέλικτους δρόμους προς την απόκτηση προσόντων και αναγνωρίζοντας τη μάθηση μέσω της εμπειρίας, το σύστημα αυτό συμβάλλει στη διεύρυνση της συμμετοχής στην ΕΕΚ και ενισχύει τις ευκαιρίες για άτομα με λιγότερα τυπικά προσόντα ή διακεκομμένη εκπαιδευτική πορεία.

Η συμπεριληπτική εκπαίδευση στην Πορτογαλία ενισχύεται περαιτέρω από δύο βασικούς νομοθετικούς πυλώνες: **το νομοθετικό διάταγμα αριθ. 54/2018** και **το νομοθετικό διάταγμα αριθ. 55/2018**. Το νομοθετικό διάταγμα 54/2018, γνωστό ως **νόμος για τη συμπεριληπτική εκπαίδευση**, καθορίζει τις αρχές και τους κανόνες που εγγυώνται την εκπαίδευση ως δικαίωμα για όλους τους μαθητές, εστιάζοντας στην ανταπόκριση στις διαφορετικές ανάγκες και δυνατότητες των μαθητών και όχι στην κατηγοριοποίησή τους. Προωθεί εξατομικευμένα μέτρα υποστήριξης, ατομικά εκπαιδευτικά προγράμματα (IEP) και κέντρα υποστήριξης της μάθησης, τα οποία είναι άμεσα συναφή με τη διασφάλιση της πρόσβασης και της επιτυχίας των μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στις διαδρομές ΕΕΚ. Το νομοθετικό διάταγμα 55/2018, σχετικά με **την αυτονομία και την ευελιξία των προγραμμάτων σπουδών**, συμπληρώνει αυτό το πλαίσιο, παρέχοντας στα σχολεία και στους παρόχους κατάρτισης την αυτονομία να προσαρμόζουν τα προγράμματα σπουδών, τις μεθοδολογίες και τις πρακτικές αξιολόγησης. Η ευελιξία αυτή είναι απαραίτητη για την προσαρμογή των προγραμμάτων ΕΕΚ, συμπεριλαμβανομένης της διττής μάθησης και της μάθησης με βάση την εργασία, στις ανάγκες των διαφορετικών μαθητών, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που παρακολουθούν εξ αποστάσεως μαθήματα ή αντιμετωπίζουν άλλους περιορισμούς.

Σε στρατηγικό επίπεδο, η Πορτογαλία έχει υιοθετήσει συγκεκριμένα πλαίσια για την προώθηση της ένταξης και της μη διάκρισης στην εκπαίδευση, την κατάρτιση και την απασχόληση. Η **εθνική στρατηγική για την ένταξη των ατόμων με αναπηρία (ENIPD 2021-2025)** αποσκοπεί στην ενίσχυση της συμμετοχής των ατόμων με αναπηρία σε όλους τους τομείς της ζωής, σύμφωνα με τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία, και περιλαμβάνει μέτρα για τη βελτίωση της πρόσβασης στην εκπαίδευση, την κατάρτιση και τη μάθηση στο χώρο εργασίας. Παράλληλα, η **Εθνική στρατηγική για την ισότητα και τη μη διάκριση 2018-2030 («Portugal + Igual»)** καθορίζει μια ολοκληρωμένη προσέγγιση για την ισότητα των φύλων, την καταπολέμηση των διακρίσεων και την ένταξη στην εκπαίδευση, την ΕΕΚ και την αγορά εργασίας, προωθώντας πολιτικές που δεν βασίζονται σε στερεότυπα και λαμβάνουν υπόψη τις διασταυρούμενες διακρίσεις. Οι στρατηγικές αυτές παρέχουν ένα γενικό πλαίσιο που ενθαρρύνει τους παρόχους ΕΕΚ και τους εργοδότες να ενσωματώσουν τις πτυχές της ισότητας, της

προσβασιμότητας και της πολυμορφίας στα προγράμματά τους και στις οργανωτικές τους πρακτικές.

Αν και η Πορτογαλία δεν διαθέτει αυτόνομη περιφερειακή νομοθεσία για την ΕΕΚ, τα **περιφερειακά μέσα εφαρμογής** διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην υλοποίηση των στόχων ένταξης. Τα **περιφερειακά επιχειρησιακά προγράμματα στο πλαίσιο του «Πορτογαλία 2030»**, που συγχρηματοδοτούνται από το **Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο Plus (ΕΣΤ+)**, υποστηρίζουν την χωρίς αποκλεισμούς πρόσβαση στην κατάρτιση, τη μαθητεία και τη διά βίου μάθηση, με ιδιαίτερη έμφαση στις ευάλωτες ομάδες και τις λιγότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες. Στο πλαίσιο αυτής της αρχιτεκτονικής, θεματικά προγράμματα όπως το **πρόγραμμα «Δημογραφία, προσόντα και ένταξη»** ενισχύουν τις προσπάθειες για τη μείωση των εκπαιδευτικών ανισοτήτων και της πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου μέσω επενδύσεων στην ΕΕΚ, διπλών διαδρομών πιστοποίησης και στοχευμένης στήριξης για τους νέους που δεν εργάζονται, δεν σπουδάζουν και δεν παρακολουθούν κατάρτιση (NEET). Το **Δημόσιο Ινστιτούτο Απασχόλησης και Επαγγελματικής Κατάρτισης (IEFP)** συμπληρώνει περαιτέρω αυτές τις πολιτικές με συγκεκριμένα μέτρα ένταξης και απασχόλησης – συμπεριλαμβανομένης της επαγγελματικής αποκατάστασης, των κουπονιών κατάρτισης και των κινήτρων πρόσληψης για άτομα με αναπηρίες και άλλες ομάδες που αντιμετωπίζουν εμπόδια στην αγορά εργασίας – τα οποία μπορούν να συνδεθούν στενά με προγράμματα μαθητείας.

Το εθνικό πλαίσιο της Πορτογαλίας είναι στενά συντονισμένο με **τις αρχές και τις πρωτοβουλίες σε ευρωπαϊκό επίπεδο**. Ο **Ευρωπαϊκός Πυλώνας Κοινωνικών Δικαιωμάτων (EPSR)**, και ιδίως η αρχή του για την κοινωνικά ενταξιακή και ποιοτική εκπαίδευση και κατάρτιση, υποστηρίζει τη δέσμευση της χώρας να εξασφαλίσει ότι η ΕΕΚ και η μαθητεία είναι προσβάσιμες σε όλους. Η Πορτογαλία συμμετέχει επίσης στην **Ευρωπαϊκή Συμμαχία για τη Μαθητεία (EAfA)**, προωθώντας συνεργασίες μεταξύ της κυβέρνησης, των επιχειρήσεων και των κοινωνικών εταίρων με σκοπό την επέκταση της προσφοράς, της ποιότητας και της ένταξης της μαθητείας, με ιδιαίτερη έμφαση στο φύλο, την κοινωνική ένταξη και τη συμμετοχή των ΜΜΕ. **Η σύσταση του Συμβουλίου σχετικά με την ΕΕΚ για τη βιώσιμη ανταγωνιστικότητα, την κοινωνική δικαιοσύνη και την ανθεκτικότητα (2020)** και η **στратηγική της ΕΕ για την ισότητα των φύλων 2020-2025** παρέχουν πρόσθετες κατευθυντήριες γραμμές για τον εκσυγχρονισμό των συστημάτων ΕΕΚ, την ενσωμάτωση της ισότητας και την καταπολέμηση του διαχωρισμού των φύλων σε τομείς όπως οι κατασκευές, η μηχανική και ο ευρύτερος τομέας της κατοικίας. Συνολικά, αυτά τα εθνικά και ευρωπαϊκά μέσα δημιουργούν ένα ισχυρό πολιτικό περιβάλλον στο οποίο το έργο HABITABLE μπορεί να προωθήσει την ένταξη, την οικολογική και την ψηφιακή μαθητεία και να υποστηρίξει τους

παρόχους ΕΕΚ, τις επιχειρήσεις και τις τοπικές αρχές στην άρση των εμποδίων για τους υποεκπροσωπούμενους μαθητές.

Ελλάδα – Πολιτικό και κανονιστικό πλαίσιο για την ένταξη στην ΕΕΚ και τη μαθητεία

Στην Ελλάδα, η ένταξη στην επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση (ΕΕΚ) και στις μαθητείες εντάσσεται σε μια ευρύτερη διαδικασία συστημικής μεταρρύθμισης που αποσκοπεί στην αναβάθμιση της ΕΕΚ από μια επιλογή «τελευταίας λύσης» σε μια υψηλής ποιότητας, πρώτη επιλογή. Το βασικό νομικό μέσο είναι ο νόμος 4763/2020, ο οποίος θεσπίζει το Εθνικό Σύστημα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, Κατάρτισης και Δια Βίου Μάθησης (ΕΣΕΕΚ). Ο νόμος παρέχει ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο για τις δομές, τη διακυβέρνηση και τη λειτουργία της αρχικής και της συνεχιζόμενης ΕΕΚ, που καλύπτει τα επίπεδα 3-5 του Εθνικού Πλαισίου Προσόντων και συνδέει ρητά την ΕΕΚ με τις ανάγκες της αγοράς εργασίας. Ενισχύει τα μοντέλα μάθησης με βάση την εργασία και τη μαθητεία, προωθεί τη διαπερατότητα μεταξύ των επιπέδων εκπαίδευσης και εισάγει πιο ισχυρή διασφάλιση της ποιότητας και συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων, με στόχο την αύξηση της συμμετοχής στην ΕΕΚ, ιδίως σε τομείς όπως οι κατασκευές, η ενεργειακή απόδοση και ο ευρύτερος τομέας του Habitat.

Με βάση αυτή τη μεταρρύθμιση, το Στρατηγικό Σχέδιο για την Επαγγελματική Εκπαίδευση, Κατάρτιση, Δια Βίου Μάθηση και Νεολαία 2022-2024 καθορίζει συγκεκριμένους στόχους για την ολιστική αναβάθμιση της ΕΕΚ και της δια βίου μάθησης. Το σχέδιο, που προβλέπεται στον νόμο 4763/2020 και έχει εγκριθεί από το ελληνικό κοινοβούλιο, δίνει προτεραιότητα στην ευθυγράμμιση της ΕΕΚ με τις απαιτήσεις της αγοράς εργασίας, στην επέκταση και την ποιοτική βελτίωση της μαθητείας, στον ψηφιακό και πράσινο μετασχηματισμό της παροχής κατάρτισης και στην ενίσχυση των υπηρεσιών καθοδήγησης και υποστήριξης για τους νέους. Τονίζει την ανάγκη να καταστεί η ΕΕΚ πιο ελκυστική, ευέλικτη και χωρίς αποκλεισμούς, ώστε οι μαθητές από διαφορετικά υπόβαθρα – συμπεριλαμβανομένων εκείνων που κινδυνεύουν από κοινωνικό αποκλεισμό – να μπορούν να έχουν πρόσβαση και να ολοκληρώνουν προγράμματα υψηλής ποιότητας που οδηγούν σε βιώσιμη απασχόληση.

Όσον αφορά την ένταξη και τις ίσες ευκαιρίες, η Ελλάδα συνδυάζει τομεακή νομοθεσία με οριζόντιες εθνικές στρατηγικές. Ο νόμος 3699/2008 για την ειδική εκπαίδευση και κατάρτιση παρέχει το βασικό πλαίσιο για την εκπαίδευση ατόμων με αναπηρίες ή ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, θεσπίζοντας εξειδικευμένα σχολεία, υπηρεσίες συνδιδασκαλίας και υποστήριξης, και προωθώντας την πρόσβαση σε κατάλληλους εκπαιδευτικούς χώρους και μέτρα υποστήριξης σε όλο το σύστημα, συμπεριλαμβανομένων των διαδρομών που οδηγούν στην ΕΕΚ.

Συμπληρωματικά, το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Ισότητα των Φύλων 2021-2025 καθορίζει εθνικές προτεραιότητες για την πρόληψη της έμφυλης βίας, τη διασφάλιση της ίσης συμμετοχής των γυναικών στην αγορά εργασίας, την ενίσχυση της παρουσίας των γυναικών στη λήψη αποφάσεων και την ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου σε όλες τις τομεακές πολιτικές, συμπεριλαμβανομένης της εκπαίδευσης, της κατάρτισης και της απασχόλησης. Το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία (2020-2023) αποτελεί ένα ολοκληρωμένο έγγραφο πολιτικής με μετρήσιμους στόχους για την προώθηση της προσβασιμότητας, της μη διάκρισης και της ίσης συμμετοχής σε όλους τους τομείς της ζωής, υποστηρίζοντας άμεσα τις προσπάθειες για την προώθηση της ένταξης στην εκπαίδευση, την κατάρτιση και τη μάθηση στο χώρο εργασίας.

Αυτά τα εθνικά πλαίσια υποστηρίζονται και χρηματοδοτούνται από τα μέσα της πολιτικής συνοχής της ΕΕ, ιδίως από το πρόγραμμα «Ανθρώπινοι πόροι και κοινωνική συνοχή» του ΕΚΤ+ 2021-2027, το οποίο είναι το μεγαλύτερο πρόγραμμα συνοχής στην Ελλάδα. Υποστηρίζει την εκπαίδευση και την κατάρτιση χωρίς αποκλεισμούς σε όλα τα επίπεδα, την αναβάθμιση και την επανεκπαίδευση των δεξιοτήτων, τα μέτρα ενεργού ένταξης και την κοινωνικοοικονομική ένταξη των μειονεκτουσών ομάδων, σύμφωνα με τον ευρωπαϊκό πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων και τις προτεραιότητες της ΕΕ για μια δίκαιη πράσινη και ψηφιακή μετάβαση. Σε αυτό το περιβάλλον, το έργο HABITABLE μπορεί να αξιοποιήσει ένα σταθερό πολιτικό και χρηματοδοτικό πλαίσιο που προωθεί ρητά την ισότητα, την προσβασιμότητα και τη μη διάκριση στην ΕΕΚ και τη μαθητεία, και μπορεί να συμβάλει στην εφαρμογή αυτών των αρχών στο οικοσύστημα δεξιοτήτων του Habitat μέσω συγκεκριμένων εργαλείων, συνεργασιών και μοντέλων μαθητείας χωρίς αποκλεισμούς.

Γεωργία – Πολιτικό και κανονιστικό πλαίσιο για την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση και τη μαθητεία χωρίς αποκλεισμούς

Στη Γεωργία, η βάση του συστήματος επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης (ΕΕΚ) θεσπίζεται με τον **νόμο της Γεωργίας «Περί επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης» (αριθ. 3529, 21 Ιουλίου 2010)**, ο οποίος παρέχει το γενικό νομικό πλαίσιο για τη δομή, τη διακυβέρνηση και την παροχή ΕΕΚ. Ο νόμος ορίζει διαφορετικούς τύπους και επίπεδα ΕΕΚ, θεσπίζει κανόνες για την **αδειοδότηση και την πιστοποίηση** των ιδρυμάτων ΕΕΚ και καθορίζει πρότυπα ποιότητας για να διασφαλίσει ότι τα προγράμματα κατάρτισης πληρούν τις εθνικές απαιτήσεις. Συνδέοντας τη δημόσια χρηματοδότηση με την πιστοποίηση και τη διασφάλιση της ποιότητας, ο νόμος προωθεί την ισότιμη πρόσβαση και συμβάλλει στη διασφάλιση ότι οι μαθητές —ιδίως εκείνοι που προέρχονται από υποεκπροσωπούμενες ή μειονεκτούσες ομάδες—

λαμβάνουν κατάρτιση σε ιδρύματα που τηρούν συνεπή πρότυπα. Αν και ο νόμος δεν περιγράφει ρητά μέτρα ένταξης για συγκεκριμένες ομάδες, οι διατάξεις του σχετικά με τη διαφάνεια, τις κρατικά χρηματοδοτούμενες διαδρομές και την ανταπόκριση στην αγορά εργασίας συμβάλλουν στη μείωση των εμποδίων για τις ευάλωτες πληθυσμιακές ομάδες, συμπεριλαμβανομένων των ατόμων από αγροτικές περιοχές, των εθνοτικών μειονοτήτων, των ατόμων με αναπηρίες και των μαθητών με χαμηλό εισόδημα.

Βασικό χαρακτηριστικό της νομοθεσίας είναι η έμφαση που δίνει στην **ευθυγράμμιση με τις ανάγκες της αγοράς εργασίας**, απαιτώντας τα προγράμματα ΕΕΚ να προσαρμόζονται τακτικά στις «ταχέως και συνεχώς μεταβαλλόμενες απαιτήσεις της αγοράς εργασίας». Αυτό ενθαρρύνει τους παρόχους κατάρτισης να προσφέρουν προγράμματα που είναι συναφή τόσο για τους εργοδότες όσο και για τους μαθητές, υποστηρίζοντας την απασχολησιμότητα ατόμων που ενδέχεται να μην έχουν πρόσβαση σε άλλες μορφές εκπαίδευσης. Το χρηματοδοτικό πλαίσιο που θεσπίζεται με τον νόμο ενισχύει περαιτέρω τη συμμετοχή, επιτρέποντας τη χρηματοδότηση από το κράτος εγκεκριμένων προγραμμάτων ΕΕΚ, μειώνοντας έτσι το οικονομικό βάρος για τους μαθητές και διευρύνοντας την πρόσβαση στην ανάπτυξη δεξιοτήτων. Το σύστημα που προκύπτει υποστηρίζει όλο και περισσότερο τις διαδρομές προς την απασχόληση, ένα σημαντικό ζήτημα για τις μειονεκτούσες ομάδες που συχνά αντιμετωπίζουν διαρθρωτικά εμπόδια στην είσοδό τους στην επίσημη αγορά εργασίας.

Η Γεωργία δεν διαθέτει ακόμη ένα ολοκληρωμένο περιφερειακό σύστημα διακυβέρνησης ΕΕΚ. Ωστόσο, διάφορα **προγράμματα που υποστηρίζονται διεθνώς** σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο συμβάλλουν στην προώθηση της ένταξης στην ΕΕΚ. Διεθνείς εταίροι όπως το **UNDP, η Ελβετική Συνεργασία, η UNHCR, η UNICEF, το UNFPA και τα προγράμματα που χρηματοδοτούνται από την ΕΕ** διαδραματίζουν κεντρικό ρόλο στην επέκταση των ευκαιριών ΕΕΚ σε αγροτικές κοινότητες, πρόσφυγες, απάτριδες, εθνοτικές μειονότητες και άτομα με αναπηρίες. Οι πρωτοβουλίες αυτές συμπληρώνουν το εθνικό νομικό πλαίσιο, αυξάνοντας την εμβέλεια, βελτιώνοντας τη συνάφεια της παροχής κατάρτισης και υποστηρίζοντας τους μαθητές που αντιμετωπίζουν πολλαπλά εμπόδια στην εκπαίδευση και την απασχόληση.

Πολλαπλά προγράμματα προσανατολισμένα στην ένταξη αποτελούν μέρος του ευρύτερου οικοσυστήματος ΕΕΚ της Γεωργίας. Για παράδειγμα, η κυβέρνηση παρέχει **ευκαιρίες επαγγελματικής κατάρτισης σε πρόσφυγες, αιτούντες άσυλο και απάτριδες**, συμπεριλαμβανομένης της τεχνικής κατάρτισης σε δεξιότητες όπως υδραυλικά, συγκόλληση και επισκευή αυτοκινήτων, καθώς και **προπαρασκευαστικά μαθήματα γεωργιανής γλώσσας** και υποστήριξη για τις εισαγωγικές εξετάσεις σε διάφορες γλώσσες μειονοτήτων. Προγράμματα όπως

το «Εκσυγχρονισμός της ΕΕΚ στη γεωργία», που χρηματοδοτείται από την Ελβετία και υλοποιείται από το UNDP, βελτιώνουν την πρόσβαση των νέων, των γυναικών και των αγροτικών πληθυσμών σε γεωργική κατάρτιση σχετική με την αγορά. Άλλες προσπάθειες, όπως η πρωτοβουλία «**Η επαγγελματική εκπαίδευση ανοίγει το δρόμο προς την επιτυχία**», ενισχύουν την πρόσβαση στην ΕΕΚ σε απομακρυσμένες περιοχές μέσω συνεργασιών μεταξύ εθνικών υπουργείων, φορέων του ιδιωτικού τομέα και διεθνών οργανισμών. Η πρωτοβουλία της ΕΕ/UNDP «**Δημιουργία καλύτερων ευκαιριών δια βίου μάθησης μέσω τοπικών συνεργασιών**» επεκτείνει περαιτέρω τις ευκαιρίες μη τυπικής εκπαίδευσης και ψηφιακής κατάρτισης, απευθυνόμενη σε νέους που δεν εργάζονται, δεν σπουδάζουν και δεν παρακολουθούν κατάρτιση (NEET) και σε άτομα με περιορισμένη πρόσβαση σε τυπική ΕΕΚ.

Η πρόοδος της Γεωργίας στον τομέα της συμπεριληπτικής ΕΕΚ υποστηρίζεται από **θεσμικές πολιτικές και στοχευμένα μέτρα στήριξης** που εφαρμόζονται από κορυφαία ιδρύματα ΕΕΚ. Ο **Οργανισμός Δεξιοτήτων της Γεωργίας** συνεργάζεται ενεργά με τους εργοδότες για την ανάπτυξη βραχυπρόθεσμων προγραμμάτων προσαρμοσμένων στις ανάγκες του τομέα, ενισχύοντας έτσι τη μάθηση με βάση την εργασία και ενισχύοντας τις διαδρομές προς την απασχόληση. Ένα αξιοσημείωτο παράδειγμα είναι η συνεργασία μεταξύ της **BK Construction και του Construct2 College**, τα οποία προσφέρουν από κοινού προσβάσιμα και προσανατολισμένα στην αγορά εργασίας προγράμματα κατάρτισης για ευάλωτους μαθητές. Το Construct2 παρέχει **υποτροφίες, δωρεάν διαμονή σε κοιτώνες** για μαθητές από απομακρυσμένες περιοχές και **αμειβόμενες θέσεις μαθητείας**, αποδεικνύοντας ένα πρακτικό και αποτελεσματικό μοντέλο που συνδυάζει τη συμμετοχή των εργοδοτών, την κοινωνική ευθύνη και την ένταξη στην ΕΕΚ.

Συνολικά, το τοπίο της πολιτικής της Γεωργίας στον τομέα της ΕΕΚ και της μαθητείας χαρακτηρίζεται από ένα ισχυρό εθνικό νομικό πλαίσιο, την επέκταση της συνεργασίας των εργοδοτών και σημαντικές συνεισφορές από διεθνείς εταίρους. Αυτά τα στοιχεία δημιουργούν σημαντικές ευκαιρίες για την ενσωμάτωση της ένταξης, της ισότητας και της προσβασιμότητας στο σύστημα ΕΕΚ, ιδίως για τις μειονεκτούσες ομάδες. Το έργο HABITABLE βρίσκεται σε καλή θέση για να αξιοποιήσει αυτή τη βάση, προωθώντας μοντέλα μαθητείας χωρίς αποκλεισμούς στον τομέα της στέγασης, υποστηρίζοντας συνεργασίες μεταξύ επιχειρήσεων και ιδρυμάτων ΕΕΚ και ενισχύοντας τις ευκαιρίες για μαθητές από διαφορετικά υπόβαθρα να έχουν πρόσβαση σε υψηλής ποιότητας κατάρτιση και απασχόληση.

Δημοκρατία της Μολδαβίας – Πολιτικό και κανονιστικό πλαίσιο για την ένταξη στην ΕΕΚ και τη μαθητεία

Στη Δημοκρατία της Μολδαβίας, η ένταξη στην επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση (ΕΕΚ) και τη μαθητεία διαμορφώνεται από ένα συνδυασμό εθνικής νομοθεσίας, στρατηγικών πλαισίων και πρωτοβουλιών διεθνούς συνεργασίας. Ο ακρογωνιαίος λίθος του εθνικού συστήματος ΕΕΚ είναι ο νόμος της Γεωργίας «Περί Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης» (αριθ. 3529, 21 Ιουλίου 2010) — ο οποίος προσαρμόστηκε και εφαρμόστηκε στο πλαίσιο της Μολδαβίας μέσω της νομοθεσίας που διέπει τις δομές ΕΕΚ της χώρας — και ο οποίος ορίζει την οργάνωση, τη διακυβέρνηση και τη χρηματοδότηση των επαγγελματικών προγραμμάτων. Το πλαίσιο αυτό καθορίζει τις απαιτήσεις για την αδειοδότηση και την πιστοποίηση των ιδρυμάτων ΕΕΚ, διασφαλίζοντας ότι τα ιδρύματα που παρέχουν αναγνωρισμένα από το κράτος προσόντα πληρούν ελάχιστα πρότυπα ποιότητας. Συνδέοντας τη δημόσια χρηματοδότηση με εγκεκριμένα προγράμματα, το σύστημα ενισχύει την ισότιμη πρόσβαση και επιδιώκει να περιορίσει τον κίνδυνο οι μειονεκτούντες ή υποεκπροσωπούμενοι μαθητές —όπως εκείνοι που προέρχονται από αγροτικές περιοχές, εθνοτικές μειονότητες ή νοικοκυριά χαμηλού εισοδήματος— να λάβουν εκπαίδευση χαμηλότερης ποιότητας ή μη ρυθμιζόμενη. Επιπλέον, η έμφαση που δίνεται στη συνάφεια με την αγορά εργασίας και στην ανταπόκριση των φορέων κατάρτισης ενθαρρύνει την ανάπτυξη προγραμμάτων που ανταποκρίνονται στις εξελισσόμενες οικονομικές ανάγκες, δημιουργώντας σαφέστερες διαδρομές προς την απασχόληση για τις ευάλωτες ομάδες.

Συμπληρώνοντας το κανονιστικό πλαίσιο, το έργο COOP-NET – Δίκτυα Συνεργασίας Κέντρων Αριστείας, το οποίο υλοποιείται από το Γραφείο Συνεργασίας ΟeAD για λογαριασμό του Αυστριακού Ομοσπονδιακού Υπουργείου Παιδείας, Επιστημών και Έρευνας, διαδραματίζει καίριο ρόλο στην ενίσχυση του τομέα ΕΕΚ της Μολδαβίας. Η πρωτοβουλία εστιάζει στην ενίσχυση της ικανότητας των Κέντρων Αριστείας, στην προώθηση της διαθεσμικής δικτύωσης και στην υποστήριξη της συνεργασίας μεταξύ παρόχων ΕΕΚ, εργοδοτών και δημόσιων αρχών. Αυτό το μοντέλο συνεργασίας συμβάλλει άμεσα στην ένταξη, βελτιώνοντας την ποιότητα της παροχής, αυξάνοντας τη συνοχή μεταξύ των ιδρυμάτων και επιτρέποντας πιο ισότιμη πρόσβαση σε σύγχρονες ευκαιρίες κατάρτισης που είναι προσαρμοσμένες στην αγορά εργασίας.

Η Μολδαβία έχει επίσης υιοθετήσει φιλόδοξες πολιτικές στρατηγικές για την προώθηση της χωρίς αποκλεισμούς, ισότιμης και υψηλής ποιότητας εκπαίδευσης. Η εθνική στρατηγική «Εκπαίδευση-2030», που εκπονήθηκε από το Υπουργείο Παιδείας και Έρευνας σε συνεργασία με την UNICEF, καθορίζει ένα ολοκληρωμένο όραμα για τη διασφάλιση της πρόσβασης κάθε παιδιού και νέου σε

ποιοτική, χωρίς αποκλεισμούς και ισότιμη εκπαίδευση έως το 2030. Οι προτεραιότητές της περιλαμβάνουν τη βελτίωση της προσβασιμότητας για τους μαθητές με αναπηρίες, τη μείωση της πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου, την ενίσχυση των υπηρεσιών υποστήριξης και τη διεύρυνση της συμμετοχής στην ΕΕΚ. Πιο πρόσφατα, η στρατηγική «Ένωση Δεξιοτήτων» (2025) θεσπίζει ένα προοδευτικό πλαίσιο για τη δημιουργία ενός πιο ανταγωνιστικού και ευέλικτου συστήματος εκπαίδευσης και κατάρτισης, ικανό να υποστηρίξει την ψηφιακή και την πράσινη μετάβαση. Η στρατηγική αναγνωρίζει ρητά τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν οι ενήλικες μαθητές και οι ευάλωτες κοινότητες, προωθεί την ανάπτυξη δεξιοτήτων ως κινητήρια δύναμη της κοινωνικοοικονομικής ένταξης και ζητεί ενισχυμένο συντονισμό μεταξύ της κυβέρνησης, των κοινωνικών εταίρων και των ιδρυμάτων ΕΕΚ.

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, η Μολδαβία επωφελείται από την ευθυγράμμιση με τα πρότυπα της ΕΕ και τη συμμετοχή σε προγράμματα που υποστηρίζονται από την ΕΕ, παρά το γεγονός ότι δεν είναι κράτος μέλος της ΕΕ. Η σύσταση του Συμβουλίου «Η Ευρώπη σε κίνηση – Ευκαιρίες μαθησιακής κινητικότητας για όλους» ενθαρρύνει τη διασυνοριακή κινητικότητα και αποσκοπεί να καταστήσει τη μαθησιακή κινητικότητα ένα τυπικό χαρακτηριστικό των διαδρομών ΕΕΚ και μαθητείας. Αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό για τους μαθητές της Μολδαβίας που αναζητούν ευκαιρίες στο εξωτερικό ή σε διασυνοριακούς τομείς. Η στρατηγική της ΕΕ για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία 2021-2030 παρέχει επιπλέον ένα κοινό σημείο αναφοράς για τη βελτίωση της προσβασιμότητας και τη δημιουργία μαθησιακών περιβαλλόντων χωρίς εμπόδια. Επιπλέον, το επιχειρησιακό πρόγραμμα «Ανθρώπινο Κεφάλαιο» (HCOP), που χρηματοδοτείται από την ΕΕ, υποστηρίζει μέτρα που αποσκοπούν στην επέκταση της πρόσβασης στην ΕΕΚ, στην αύξηση της συμμετοχής των μειονεκτουσών ομάδων και στην ενίσχυση της ποιότητας και της ισότητας της παροχής κατάρτισης. Τα μέσα αυτά ενισχύουν τις εθνικές προσπάθειες, επιτρέποντας στη Μολδαβία να εκσυγχρονίσει το σύστημα ΕΕΚ της, ενσωματώνοντας παράλληλα την ένταξη και τις ίσες ευκαιρίες στα πλαίσια μαθητείας της.

Παρά την πρόοδο αυτή, το οικοσύστημα ΕΕΚ της Μολδαβίας εξακολουθεί να αντιμετωπίζει αρκετές προκλήσεις όσον αφορά την ένταξη. Πολλοί ευάλωτοι μαθητές, ιδίως εκείνοι που ζουν σε αγροτικές ή απομακρυσμένες κοινότητες, έχουν περιορισμένη πρόσβαση σε ιδρύματα ΕΕΚ και ευκαιρίες κατάρτισης. Οι κοινωνικές προκαταλήψεις και τα στερεότυπα παραμένουν, επηρεάζοντας τη συμμετοχή των γυναικών, των ατόμων με αναπηρίες, των κοινοτήτων Ρομά, των εθνοτικών μειονοτήτων και άλλων υποεκπροσωπούμενων ομάδων. Τα εμπόδια στις υποδομές παραμένουν σημαντικά για τους μαθητές με αναπηρίες, ενώ οι κοινωνικοοικονομικές δυσκολίες — συμπεριλαμβανομένης της έλλειψης μεταφορικών μέσων, των οικονομικών περιορισμών και της

περιορισμένης πρόσβασης σε υπηρεσίες υποστήριξης— συνεχίζουν να υπονομεύουν την ισότιμη συμμετοχή. Ο συντονισμός μεταξύ των παρόχων ΕΕΚ, των εργοδοτών και των τοπικών αρχών πρέπει επίσης να ενισχυθεί, ώστε να διασφαλιστεί ότι οι ευκαιρίες μαθητείας φτάνουν σε όλες τις ομάδες-στόχους.

Η Μολδαβία έχει ανταποκριθεί σε αυτές τις προκλήσεις μέσω μιας σειράς στοχευμένων προγραμμάτων και μέτρων που αποσκοπούν στην ένταξη. Η εθνική εκστρατεία «Ας μάθουμε μαζί!» στοχεύει στη μείωση του στιγματισμού και στην προώθηση της ίσης πρόσβασης στην εκπαίδευση για τα παιδιά με αναπηρίες μέσω της συμμετοχής της κοινότητας, της κατάρτισης των εκπαιδευτικών, της συμμετοχής των γονέων και της ενημέρωσης των μέσων μαζικής ενημέρωσης. Το Πρόγραμμα Στήριξης του Ρομά Πληθυσμού (2022-2025) προωθεί την κατάρτιση, την απασχόληση και την πρόσβαση σε υπηρεσίες για τις κοινότητες των Ρομά, ενώ το Εθνικό Πρόγραμμα για την Ένταξη των Αλλοδαπών (2025-2027) υποστηρίζει την πρόσβαση στην εκπαίδευση, την εκμάθηση γλωσσών, την αναγνώριση των ξένων προσόντων, τη στέγαση και την πολιτισμική ένταξη των μεταναστών και των αιτούντων άσυλο. Τα διεθνή προγράμματα ενισχύουν περαιτέρω αυτές τις προσπάθειες: το UNDP, η UNICEF, η Ελβετική Συνεργασία, το UNFPA και η UNHCR υλοποιούν πρωτοβουλίες που διευρύνουν την πρόσβαση στην ΕΕΚ για τους πρόσφυγες, τους νέους στις αγροτικές περιοχές, τις γυναίκες και τους ευάλωτους πληθυσμούς. Τα έργα αυτά συχνά εστιάζουν στην ανάπτυξη σχετικών δεξιοτήτων, στη βελτίωση της ένταξης και στην ενίσχυση των συνεργασιών με τους εργοδότες.

Επιπλέον, τα Κέντρα Αριστείας της Μολδαβίας —συμπεριλαμβανομένου του Κέντρου Αριστείας στην Ενέργεια και την Ηλεκτρονική (CEEE)— εφαρμόζουν θεσμικές πολιτικές που προωθούν πρακτικές διδασκαλίας χωρίς αποκλεισμούς, προσαρμογές των προγραμμάτων σπουδών, ατομική υποστήριξη της μάθησης και κατάρτιση των εκπαιδευτικών στην παιδαγωγική χωρίς αποκλεισμούς. Μέσω υποτροφιών, υπηρεσιών υποστήριξης και συνεργασιών με εργοδότες, το CEEE συμβάλλει στη διεύρυνση της πρόσβασης στην ΕΕΚ και στην ενίσχυση της μαθητείας για τους μαθητές που αντιμετωπίζουν κοινωνικοοικονομικά και εκπαιδευτικά εμπόδια. Τα προγράμματα χρηματοδότησης από εθνικά και διεθνή προγράμματα, σε συνδυασμό με δείκτες ποιότητας που παρακολουθούνται από το Υπουργείο Παιδείας και Έρευνας, υποστηρίζουν τη λογοδοσία και προωθούν τη συνεχή βελτίωση της ένταξης σε όλο το σύστημα ΕΕΚ.

Συνολικά, το πολιτικό και προγραμματικό τοπίο της Μολδαβίας καταδεικνύει μια ισχυρή δέσμευση για την προώθηση ενός οικοσυστήματος ΕΕΚ και μαθητείας χωρίς αποκλεισμούς. Οι εθνικές στρατηγικές, τα πλαίσια που ευθυγραμμίζονται με την ΕΕ, τα στοχευμένα προγράμματα και οι θεσμικές πρακτικές παρέχουν συλλογικά μια σταθερή βάση για την προώθηση της ισότητας και

της συμμετοχής. Το έργο HABITABLE μπορεί να αξιοποιήσει αυτό το περιβάλλον προωθώντας μοντέλα μαθητείας χωρίς αποκλεισμούς στον τομέα της στέγασης, ενισχύοντας τη συνεργασία μεταξύ των παρόχων ΕΕΚ και των εργοδοτών και υποστηρίζοντας τους μαθητές που βρίσκονται σε μειονεκτική θέση μέσω εξατομικευμένης καθοδήγησης, ανάπτυξης δεξιοτήτων και ευκαιριών μάθησης με βάση την εργασία.

2.3 Βασικά πλαίσια που υποστηρίζουν την ένταξη στην ΕΕΚ

Το οικοσύστημα δεξιοτήτων HABITABLE βασίζεται σε μια σειρά ευρωπαϊκών πλαισίων που βοηθούν τα συστήματα ΕΕΚ να παρέχουν μαθητείες υψηλής ποιότητας, προσανατολισμένες στο μέλλον και πραγματικά χωρίς αποκλεισμούς. Μαζί, αυτά τα πλαίσια καθοδηγούν το πώς πρέπει να είναι οι καλές μαθητείες, πώς πρέπει να διασφαλίζεται η ποιότητα και η ισότητα και ποιες πράσινες και ψηφιακές ικανότητες πρέπει να είναι προσβάσιμες σε όλους τους μαθητές. Οι πιο σχετικές αναφορές για τον παρόντα οδηγό είναι: το Ευρωπαϊκό Πλαίσιο για την Ποιότητα και την Αποτελεσματικότητα των Προγραμμάτων Μαθητείας (EFQEA), το EQAVET και τα πλαίσια ικανοτήτων GreenComp και DigComp.

EFQEA – Ευρωπαϊκό πλαίσιο για ποιοτικές και αποτελεσματικές θέσεις μαθητείας

Το Ευρωπαϊκό Πλαίσιο για την Ποιότητα και την Αποτελεσματικότητα των Προγραμμάτων Μαθητείας (EFQEA) υιοθετήθηκε μέσω της Σύστασης του Συμβουλίου του 2018 ως το κοινό σημείο αναφοράς της ΕΕ για το τι πρέπει να εγγυάται ένα *ποιοτικό πρόγραμμα μαθητείας* στους μαθητές και τους εργοδότες. Καθορίζει **14 κριτήρια ποιότητας**, οργανωμένα σε δύο ομάδες: **(α) συνθήκες μάθησης και εργασίας** και **(β) συνθήκες πλαισίου σε επίπεδο συστήματος**. Τα κριτήρια αυτά καλύπτουν τον πλήρη κύκλο ζωής της μαθητείας: διαφανής είσοδος, ουσιαστική κατάρτιση στο σχολείο και στην επιχείρηση, δίκαιες συνθήκες απασχόλησης, εξειδικευμένη καθοδήγηση, κοινωνική προστασία και ισχυρή διακυβέρνηση και συνεργασία των ενδιαφερομένων μερών.

Είναι σημαντικό ότι το EFQEA δεν αντιμετωπίζει την ένταξη ως «ωραίο επιπλέον στοιχείο», αλλά ως βασική διάσταση της ποιότητας της μαθητείας. Η σύσταση συνδέει ρητά τη μαθητεία με **τις ίσες ευκαιρίες, την προσβασιμότητα και τη μη διάκριση**, αντανakλώντας τον ευρωπαϊκό πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων και τη δέσμευση της ΕΕ για δίκαιη μετάβαση στην εργασία. Στην πράξη, αυτό σημαίνει ότι η μαθητεία πρέπει να σχεδιαστεί έτσι ώστε να μπορούν **να εισέλθουν, να παραμείνουν και να επιτύχουν** διαφορετικοί μαθητές, και όχι μόνο εκείνοι που ήδη ταιριάζουν στις κύριες διαδρομές.

Τα στοιχεία από την ανάλυση εφαρμογής σε επίπεδο ΕΕ του Cedefop (τρία χρόνια μετά την υιοθέτηση) δείχνουν πώς τα κριτήρια του EFQEA μεταφράζονται στην πραγματική αρχιτεκτονική των συστημάτων μαθητείας. Το Cedefop εξέτασε **27 κύρια προγράμματα μαθητείας σε 19 κράτη**

μέλη της ΕΕ και στην Ισλανδία, χρησιμοποιώντας εθνικούς κανονισμούς και επίσημες στατιστικές. Τα ευρήματα υπογραμμίζουν τόσο την πρόοδο όσο και τις επίμονες ελλείψεις που σχετίζονται άμεσα με την ένταξη:

- **Οι γραπτές συμφωνίες και το καθεστώς του μαθητευόμενου έχουν σημασία για την ισότητα.** Σχεδόν όλα τα προγράμματα που αναλύθηκαν περιλαμβάνουν γραπτή συμφωνία μεταξύ του μαθητευόμενου και του εργοδότη, αλλά το Cedefop σημειώνει ότι ο *τύπος και η νομική φύση της συμφωνίας* επηρεάζουν σημαντικά τα δικαιώματα των μαθητευόμενων και τα αποτελέσματα της ένταξης (π.χ. πρόσβαση στην κοινωνική προστασία, σαφήνεια των δικαιωμάτων/υποχρεώσεων). Όταν η μαθητεία ρυθμίζεται ως σύμβαση εργασίας, οι μαθητευόμενοι καλύπτονται συνήθως από πλήρη κοινωνική προστασία. Όταν αντιμετωπίζονται ως μη συμβατικές ρυθμίσεις κατάρτισης, οι μαθητευόμενοι ενδέχεται να έχουν ασθενέστερα εργασιακά δικαιώματα και εγγυήσεις.
- **Η ουσιαστική μάθηση στον χώρο εργασίας είναι ευρέως διαδεδομένη, αλλά οι εγγυήσεις ποιότητας ποικίλλουν.** Το EFQEA απαιτεί **τουλάχιστον 50 % κατάρτιση στον χώρο εργασίας**. Το Cedefop επιβεβαιώνει ότι το όριο αυτό πληρούται σε όλα τα προγράμματα που εξετάστηκαν. Ωστόσο, η έκθεση επισημαίνει ανησυχίες σχετικά με το κατά πόσον η συνιστώσα του χώρου εργασίας είναι πάντα **δομημένη γύρω από μαθησιακά αποτελέσματα** ή παραμένει κυρίως «βασισμένη στην εμπειρία». Αρκετά προγράμματα βασίζονται σε σχολικά πρότυπα χωρίς συγκεκριμένα προγράμματα σπουδών στον χώρο εργασίας, γεγονός που μπορεί να δημιουργήσει άνισες ευκαιρίες μάθησης μεταξύ των επιχειρήσεων.
- **Η καθοδήγηση είναι καθολική στα χαρτιά, αλλά δεν υποστηρίζεται με συνέπεια.** Όλα τα προγράμματα απαιτούν από τους εργοδότες να ορίσουν ενδοεταιρικούς μέντορες/εκπαιδευτές, ωστόσο το Cedefop επισημαίνει ότι οι κανονισμοί συχνά υποτιμούν την πολυπλοκότητα του ρόλου του μέντορα. Οι μέντορες αναμένεται να διδάσκουν, να υποστηρίζουν την ένταξη, να συντονίζονται με τα σχολεία ΕΕΚ και να καθοδηγούν την αξιολόγηση — αλλά πολλά συστήματα δεν εξασφαλίζουν επαρκή προετοιμασία, αναγνώριση του φόρτου εργασίας ή κίνητρα. *Συνάφεια με την ένταξη:* οι ανεπαρκώς προετοιμασμένοι μέντορες αντιμετωπίζουν τις μεγαλύτερες δυσκολίες με τους μαθητευόμενους που χρειάζονται πρόσθετη υποστήριξη (αναπηρίες, γλωσσικά εμπόδια, ψυχοκοινωνικές ανάγκες), επομένως η κατάρτιση των μεντόρων αποτελεί βασικό μοχλό ισότητας.

- **Η υποστήριξη των επιχειρήσεων είναι απαραίτητη για την πρόσβαση χωρίς αποκλεισμούς.** Το EFQEA περιλαμβάνει ένα κριτήριο σχετικά με την υποστήριξη των εργοδοτών. Η χαρτογράφηση της βάσης δεδομένων του Cedefop δείχνει ότι πολλές χώρες παρέχουν **άμεσα ή έμμεσα οικονομικά κίνητρα** στους εργοδότες, ενώ ορισμένες δεν προσφέρουν κανένα. Η ύπαρξη κινήτρων συνδέεται με την προθυμία των εργοδοτών να φιλοξενήσουν μαθητευόμενους και να επενδύσουν σε καθοδήγηση και προσαρμογές.

Συνολικά, τα στοιχεία επιβεβαιώνουν τον ρόλο του EFQEA ως **βασικού προτύπου ποιότητας και ένταξης** για τη μαθητεία στην Ευρώπη: καθορίζει ελάχιστες εγγυήσεις για τη δικαιοσύνη και την ποιότητα της μάθησης και πλαισιώνει την ένταξη μέσω συγκεκριμένων απαιτήσεων για το σύστημα και τον χώρο εργασίας (συμβάσεις, κοινωνική προστασία, δομημένη μάθηση στο χώρο εργασίας, εξειδικευμένη καθοδήγηση, υποστήριξη των εργοδοτών και διακυβέρνηση των ενδιαφερομένων μερών). Ταυτόχρονα, η έρευνα σχετικά με την εφαρμογή δείχνει ότι **η επίσημη υιοθέτηση από μόνη της δεν αρκεί** — η ένταξη εξαρτάται από το πόσο ισχυρά ενσωματώνονται αυτά τα κριτήρια στην πράξη, παρακολουθούνται μέσω συστημάτων ποιότητας (π.χ. EQAVET) και υποστηρίζονται με την ανάπτυξη ικανοτήτων για τις ΜΜΕ και τους παρόχους ΕΕΚ.

EQAVET – Ευρωπαϊκή διασφάλιση ποιότητας στην επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση

Το Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Διασφάλισης Ποιότητας για την Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση (EQAVET) είναι ένα βασικό μέσο πολιτικής που υποστηρίζει τα κράτη μέλη της ΕΕ και τις χώρες εταίρους στην ανάπτυξη, την παρακολούθηση και τη βελτίωση της ποιότητας των συστημάτων ΕΕΚ τους. Το EQAVET, το οποίο θεσπίστηκε με τη σύσταση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου (2009) και ενισχύθηκε με τη σύσταση του Συμβουλίου για την ΕΕΚ με στόχο τη βιώσιμη ανταγωνιστικότητα, την κοινωνική δικαιοσύνη και την ανθεκτικότητα (2020), παρέχει μια δομημένη και συστηματική προσέγγιση για τη διασφάλιση της ποιότητας με βάση έναν κύκλο συνεχούς βελτίωσης: Σχεδιασμός – Εφαρμογή – Αξιολόγηση – Αναθεώρηση (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2020; Γραμματεία EQAVET, 2019).

Το EQAVET έχει σχεδιαστεί όχι μόνο ως μηχανισμός ποιότητας, αλλά και ως κινητήρια δύναμη για την ένταξη, την πρόσβαση και την επιτυχία των μαθητών. Ενσωματώνει ρητά αρχές που σχετίζονται με την ισότητα, τη συμμετοχή και τη διαφάνεια, διασφαλίζοντας ότι τα συστήματα ΕΕΚ εντοπίζουν και αντιμετωπίζουν τις ανισότητες στην πρόσβαση, τις συνθήκες μάθησης, την πρόοδο και τα αποτελέσματα. Οι δείκτες του ενθαρρύνουν τα ιδρύματα ΕΕΚ να παρακολουθούν την πρόοδο των διαφόρων ομάδων μαθητών — όπως γυναίκες που εισέρχονται σε τομείς όπου κυριαρχούν οι άνδρες, μετανάστες, μαθητές με αναπηρίες ή άτομα από χαμηλά κοινωνικοοικονομικά στρώματα — κατά τη διάρκεια της κατάρτισης και της μετάβασης στην αγορά

εργασίας. Με αυτόν τον τρόπο, το EQAVET δημιουργεί μια βάση δεδομένων για στοχευμένες παρεμβάσεις που βελτιώνουν την ισότητα (Cedefop, 2020).

Ένα βασικό πλεονέκτημα του EQAVET είναι το κοινό σύνολο ενδεικτικών περιγραφικών στοιχείων και δεικτών ποιότητας, τα οποία προωθούν τη συγκρισιμότητα και τα κοινά πρότυπα σε ολόκληρη την ΕΕ. Αυτά περιλαμβάνουν δείκτες σχετικά με:

- Τα ποσοστά συμμετοχής στην ΕΕΚ, κατανεμημένα ανά φύλο, ηλικία και υπόβαθρο.
- Τα ποσοστά ολοκλήρωσης και εγκατάλειψης, τα οποία είναι ζωτικής σημασίας για τον εντοπισμό των μαθητών που διατρέχουν κίνδυνο.
- Τα ποσοστά τοποθέτησης μετά την κατάρτιση, συμπεριλαμβανομένων των μεταβάσεων σε μαθητείες ή απασχόληση.
- Χρήση των σχολίων των μαθητών και των εργοδοτών για την ενίσχυση της συνάφειας και της συμμετοχικότητας.
- Την ποιότητα των περιβαλλόντων κατάρτισης, συμπεριλαμβανομένων των συνθηκών μάθησης και της ασφάλειας στον χώρο εργασίας.
- Επενδύσεις στην κατάρτιση του προσωπικού, ιδίως σε θέματα παιδαγωγικής χωρίς αποκλεισμούς και υποστήριξης των μαθητών.

Οι δείκτες αυτοί δεν είναι υποχρεωτικοί, αλλά λειτουργούν ως ένα ευέλικτο πλαίσιο αναφοράς που τα συστήματα ΕΕΚ μπορούν να προσαρμόσουν με βάση τις εθνικές προτεραιότητες. Ωστόσο, αναγνωρίζονται ευρέως ως βέλτιστες πρακτικές και χρησιμοποιούνται όλο και περισσότερο για την υποστήριξη της τεκμηριωμένης διασφάλισης της ποιότητας σε ολόκληρη την Ευρώπη (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2023· Γραμματεία EQAVET, 2022).

Για τα συστήματα μαθητείας, το EQAVET είναι ιδιαίτερα σημαντικό, καθώς καλύπτει τόσο τα σχολικά όσο και τα εργασιακά περιβάλλοντα μάθησης. Οι περιγραφές του τονίζουν την ανάγκη για:

- Δομημένων συνεργασιών με τους εργοδότες, βασισμένων στη διαφάνεια και την κοινή ευθύνη.
- Σαφείς συμφωνίες που περιγράφουν τους ρόλους, τις προσδοκίες και την προστασία των μαθητών στους χώρους εργασίας.
- Μηχανισμών υποστήριξης των μαθητών κατά τη διάρκεια της μάθησης στο χώρο εργασίας, συμπεριλαμβανομένης της καθοδήγησης.
- Δίκαιες και έγκυρες πρακτικές αξιολόγησης που αντικατοπτρίζουν τα μαθησιακά αποτελέσματα και τα πλαίσια ικανοτήτων.
- Παρακολούθησης των συνθηκών στο χώρο εργασίας, συμπεριλαμβανομένης της ισότητας, της μη διάκρισης και της προσβασιμότητας.

Αυτή η διττή εστίαση υποστηρίζει την ανάπτυξη οικοσυστημάτων μαθητείας χωρίς αποκλεισμούς, όπου τόσο οι πάροχοι ΕΕΚ όσο και οι εταιρείες μοιράζονται την ευθύνη για την ευημερία και την επιτυχία των μαθητών. Το EQAVET ενθαρρύνει επίσης τη συνεργασία μεταξύ παρόχων και εργοδοτών για την προσαρμογή της κατάρτισης στις διαφορετικές ανάγκες των μαθητών, καθιστώντας το καθοριστικό για την ένταξη των μειονεκτουσών ομάδων στη διττή ΕΕΚ (Cedefop & ETF, 2021).

Επιπλέον, το EQAVET συνδέεται στενά με άλλα εργαλεία της ΕΕ, όπως το Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Προσόντων (EQF), το ESQA (Ευρωπαϊκές Υπηρεσίες Υποστήριξης για τη Διασφάλιση της Ποιότητας) και η Ευρωπαϊκή Συμμαχία για τη Μαθητεία (EAfA), τα οποία από κοινού προωθούν τη διαφάνεια, την κινητικότητα και τις ίσες ευκαιρίες. Αυτές οι ευθυγραμμίσεις ενισχύουν τον ρόλο του EQAVET στη δημιουργία συστημάτων ΕΕΚ υψηλής ποιότητας, με επίκεντρο τον μαθητή και χωρίς αποκλεισμούς.

Συνολικά, το EQAVET παρέχει στους παρόχους ΕΕΚ, στους εργοδότες και στους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής ένα ισχυρό πλαίσιο για να διασφαλίσουν ότι οι διαδικασίες διασφάλισης της ποιότητας συμβάλλουν ενεργά στην ισότητα, την πρόσβαση και τις επιτυχημένες διαδρομές μάθησης. Χρησιμοποιώντας το EQAVET ως κατευθυντήρια δομή, τα προγράμματα μαθητείας μπορούν να γίνουν πιο ανθεκτικά, χωρίς αποκλεισμούς και ευθυγραμμισμένα τόσο με τις ανάγκες της αγοράς εργασίας όσο και με τις κοινωνικές προτεραιότητες.

GreenComp – Ευρωπαϊκό πλαίσιο ικανοτήτων για τη βιωσιμότητα

Το GreenComp, το **Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Ικανοτήτων για τη Βιωσιμότητα**, είναι ένα θεμελιώδες εργαλείο αναφοράς της ΕΕ που έχει σχεδιαστεί για να εξοπλίζει τους μαθητές όλων των ηλικιών με τις ικανότητες που απαιτούνται για να ζουν, να εργάζονται και να ενεργούν με βιώσιμο τρόπο (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2022). Το GreenComp, που αναπτύχθηκε από το Κοινό Κέντρο Ερευνών (JRC), περιγράφει τις γνώσεις, τις δεξιότητες και τις στάσεις που απαιτούνται για να συμβάλουν ουσιαστικά στην **πράσινη μετάβαση**, ευθυγραμμίζοντας τα εκπαιδευτικά συστήματα — συμπεριλαμβανομένης της ΕΕΚ και της μαθητείας— με την Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία, την Ατζέντα 2030 και τους ευρύτερους στόχους κλιματικής ουδετερότητας.

Το πλαίσιο προσδιορίζει **12 βασικές ικανότητες**, ομαδοποιημένες σε τέσσερις αλληλένδετους τομείς:

1. **Ενσωμάτωση των αξιών της αειφορίας** (π.χ. ευθύνη για τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις, δικαιοσύνη και ισότητα, διαγενεακή δικαιοσύνη)
2. **Αποδοχή της πολυπλοκότητας** (π.χ. συστημική σκέψη, σκέψη για το μέλλον),

3. **Οραματισμός ενός βιώσιμου μέλλοντος** (π.χ. στρατηγική λήψη αποφάσεων, δημιουργικότητα για τη βιωσιμότητα) και
4. **Δράση για τη βιωσιμότητα** (π.χ. προσωπική πρωτοβουλία, συνεργατική επίλυση προβλημάτων, πολιτική συμμετοχή).

Αυτές οι ικανότητες είναι ιδιαίτερα σημαντικές σε τομείς όπως **οι κατασκευές, ο οικισμός, οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, ο πολεοδομικός σχεδιασμός, η δασοκομία και η περιβαλλοντική διαχείριση**, όπου οι μαθητεύοντες ασχολούνται όλο και περισσότερο με **ενεργειακά αποδοτικές μεθόδους, αποκαρβονισμό, βιώσιμα υλικά, έξυπνες τεχνολογίες και πρακτικές κυκλικής οικονομίας**. Με την ενσωμάτωση του GreenComp στα προγράμματα ΕΕΚ, οι μαθητές ενθαρρύνονται όχι μόνο να αποκτήσουν τεχνικές γνώσεις, αλλά και να κατανοήσουν τις ευρύτερες περιβαλλοντικές, κοινωνικές και ηθικές επιπτώσεις της εργασίας τους.

Το GreenComp διαδραματίζει επίσης κρίσιμο ρόλο στην ενίσχυση **της κοινωνικής ένταξης και της ισότητας** στο πλαίσιο της πράσινης μετάβασης. Έρευνες δείχνουν ότι οι πράσινες θέσεις εργασίας και οι αναδυόμενοι περιβαλλοντικοί τομείς ενέχουν τον κίνδυνο να αναπαράγουν τις υπάρχουσες ανισότητες, εκτός εάν τα εκπαιδευτικά συστήματα εξασφαλίσουν δίκαιη πρόσβαση στην ανάπτυξη δεξιοτήτων (Cedefop, 2023). Το GreenComp υποστηρίζει ρητά τις παιδαγωγικές μεθόδους χωρίς αποκλεισμούς, δίνοντας έμφαση στα εξής:

- **Την ενδυνάμωση και την ενεργό συμμετοχή**, ιδίως για όσους έχουν ιστορικά αποκλειστεί από τη λήψη αποφάσεων (π.χ. γυναίκες σε θέσεις εργασίας στον τομέα των STEM/πράσινων θέσεων εργασίας, κοινωνικοοικονομικά μειονεκτούντες νέοι).
- **Τη συλλογική δράση και την εμπλοκή της κοινότητας**, που έχει μεγάλη απήχηση στις υποεκπροσωπούμενες ομάδες και προωθεί την κοινή ανάληψη ευθύνης για τις προκλήσεις της βιωσιμότητας.
- **Τη δια βίου μάθηση**, διασφαλίζοντας ότι οι ενήλικες μαθητές, οι άτομα που αλλάζουν καριέρα, οι μετανάστες και οι άνεργοι μπορούν να επανεκπαιδευτούν και να αναβαθμίσουν τις δεξιότητές τους για τις απαιτήσεις της πράσινης αγοράς εργασίας.
- **Τη συμμετοχή και την προσβασιμότητα**, ενθαρρύνοντας τους παρόχους ΕΕΚ να σχεδιάζουν μαθησιακά περιβάλλοντα που καταργούν τα διαρθρωτικά εμπόδια και διευρύνουν την πρόσβαση.

Η ενσωμάτωση του GreenComp στα προγράμματα σπουδών ΕΕΚ ενισχύει επομένως τόσο **την απασχολησιμότητα** όσο και **την ισότητα**. Μαθητές από διαφορετικά υπόβαθρα — γυναίκες που εισέρχονται σε τομείς που κυριαρχούν οι άνδρες, μετανάστες που χρειάζονται νέες επαγγελματικές ταυτότητες, νέοι NEET που αναζητούν τρόπους εισόδου στην αγορά εργασίας ή μαθητές με

αναπηρίες που χρειάζονται προσαρμοσμένη διδασκαλία — αποκτούν σχετικές, μελλοντοστραφείς δεξιότητες που ευθυγραμμίζονται με τους ταχύτερα αναπτυσσόμενους τομείς της αγοράς εργασίας. Αυτό αυξάνει τις πιθανότητές τους να εξασφαλίσουν απασχόληση σε τομείς όπως η **ενεργειακή απόδοση, οι πράσινες κατασκευές, η διαχείριση αποβλήτων, η περιβαλλοντική παρακολούθηση, οι λύσεις βασισμένες στη φύση και ο σχεδιασμός κυκλικών προϊόντων**.

Για τους εργοδότες, το GreenComp παρέχει ένα σημείο αναφοράς για το σχεδιασμό ουσιαστικών προγραμμάτων μαθητείας που ευθυγραμμίζονται με τους στόχους βιωσιμότητας. Βοηθά τις εταιρείες να ενσωματώσουν την περιβαλλοντική ευθύνη στην εργασία με βάση τη μάθηση, επιτρέποντας στους μαθητευόμενους να συμβάλλουν σε διαδικασίες οικολογικής καινοτομίας, βελτιστοποίησης πόρων και συστημάτων πιστοποίησης βιωσιμότητας. Για τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής, το GreenComp αποτελεί στρατηγικό μοχλό για την ευθυγράμμιση της εθνικής μεταρρύθμισης της ΕΕΚ με τις ευρωπαϊκές στρατηγικές για το κλίμα και τις δεξιότητες.

Συνοψίζοντας, το GreenComp είναι πολύ περισσότερο από ένα περιβαλλοντικό πλαίσιο. Είναι ένα **κοινωνικό, εκπαιδευτικό και οικονομικό μέσο** που υποστηρίζει τη δίκαιη συμμετοχή στην πράσινη μετάβαση. Η ενσωμάτωσή του στα συστήματα ΕΕΚ εξασφαλίζει ότι οι δεξιότητες βιωσιμότητας γίνονται **προσβάσιμες, μεταβιβάσιμες και χωρίς αποκλεισμούς**, επιτρέποντας σε όλους τους μαθητές —και όχι μόνο σε προνομιούχες ομάδες— να συμμετέχουν στην εξελισσόμενη πράσινη οικονομία της Ευρώπης.

DigComp – Ευρωπαϊκό πλαίσιο ψηφιακών δεξιοτήτων

Το πλαίσιο **DigComp** (ψηφιακές ικανότητες) είναι το εμβληματικό μοντέλο αναφοράς της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τον καθορισμό των ψηφιακών δεξιοτήτων που χρειάζονται όλοι οι πολίτες για να συμμετέχουν πλήρως στην ψηφιακή κοινωνία, στην αγορά εργασίας και στη δια βίου μάθηση (Carretero et al., 2017). Το DigComp, που αναπτύχθηκε από το Κοινό Κέντρο Ερευνών (JRC), παρέχει μια δομημένη και ολοκληρωμένη περιγραφή των ψηφιακών ικανοτήτων σε πέντε βασικούς τομείς:

1. **Γνώσεις πληροφοριών και δεδομένων,**
2. **Επικοινωνία και συνεργασία,**
3. **Δημιουργία ψηφιακού περιεχομένου,**
4. **Ασφάλεια και κυβερνοασφάλεια, και**
5. **Επίλυση προβλημάτων σε ψηφιακά περιβάλλοντα.**

Αυτοί οι τομείς αποτελούν τη βάση για την ψηφιακή ετοιμότητα σε όλους τους τομείς που υφίστανται ταχεία τεχνολογική μεταμόρφωση. Στην επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση (ΕΕΚ), το DigComp είναι ιδιαίτερα σημαντικό, καθώς οι μαθητές ενσωματώνουν όλο και περισσότερο

ψηφιακά εργαλεία, έξυπνες τεχνολογίες και λήψη αποφάσεων βάσει δεδομένων. **Οι τομείς των κατασκευών, της κατοικίας και του δομημένου περιβάλλοντος** είναι πρωταρχικά παραδείγματα βιομηχανιών που έχουν αναδιαμορφωθεί από την ψηφιοποίηση: οι μαθητευόμενοι έρχονται πλέον σε επαφή με ψηφιακά όργανα μέτρησης, εφαρμογές για κινητά για τη διαχείριση του χώρου εργασίας, εργαλεία απομακρυσμένης εποπτείας, σχεδιασμό με τη βοήθεια υπολογιστή, drones για επιθεώρηση του χώρου και, κυρίως, **Building Information Modelling (BIM)** — μια βασική ψηφιακή ικανότητα για τις σύγχρονες ροές εργασιών στον τομέα των κατασκευών (Cedefop, 2022).

Το DigComp υποστηρίζει τα συστήματα ΕΕΚ στο να καταστήσουν αυτές τις αναδυόμενες απαιτήσεις προσβάσιμες και διδάξιμες. Παρέχοντας σαφή επίπεδα επάρκειας και περιγραφές, το DigComp βοηθά τους παρόχους ΕΕΚ να σχεδιάσουν προγράμματα σπουδών, αξιολογήσεις και εκπαιδευτικό υλικό που αντανakλούν τις πραγματικές ανάγκες της ψηφιακής αγοράς εργασίας. Καθοδηγεί τους εκπαιδευτικούς στην ενσωμάτωση ψηφιακών εργασιών στην εργασία με βάση τη μάθηση, διασφαλίζοντας ότι οι μαθητευόμενοι μπορούν να πλοηγηθούν στην ψηφιακή τεκμηρίωση, να επικοινωνούν αποτελεσματικά μέσω ψηφιακών καναλιών, να συνεργάζονται εξ αποστάσεως, να επιλύουν ψηφιακά προβλήματα και να εφαρμόζουν αρχές κυβερνοασφάλειας στις καθημερινές τους εργασίες.

Πέρα από τις τεχνικές δεξιότητες, το DigComp διαδραματίζει επίσης καθοριστικό ρόλο στην **προώθηση της ένταξης και της ισότητας** στις ψηφιοποιημένες αγορές εργασίας. Οι έρευνες δείχνουν με συνέπεια ότι το χάσμα στις ψηφιακές δεξιότητες συνδέεται στενά με ευρύτερες κοινωνικές ανισότητες, επηρεάζοντας ενήλικες με χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης, μετανάστες με περιορισμένη έκθεση στα ψηφιακά περιβάλλοντα της ΕΕ, μακροχρόνια άνεργους νέους, ηλικιωμένους μαθητές και άτομα που ζουν σε αγροτικές ή υποβαθμισμένες περιοχές (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2023). Αυτές οι ομάδες αντιμετωπίζουν μεγαλύτερο κίνδυνο αποκλεισμού καθώς η ψηφιοποίηση επιταχύνεται σε όλες τις υπηρεσίες, τους χώρους εργασίας και την καθημερινή ζωή. Η ενσωμάτωση της DigComp στην ΕΕΚ και τη μαθητεία συμβάλλει στη μείωση αυτών των ανισοτήτων με τους εξής τρόπους:

- **Παρέχοντας ισότιμη πρόσβαση** σε βασικές ψηφιακές δεξιότητες που αποτελούν προαπαιτούμενα για τις περισσότερες θέσεις εργασίας.
- **Την ενίσχυση της απασχολησιμότητας** των μειονεκτούντων μαθητών, ευθυγραμμίζοντας την κατάρτιση με τις δεξιότητες που απαιτούνται στους ψηφιοποιημένους χώρους εργασίας.

- **Υποστηρίζοντας ενήλικες μαθητές** που ενδέχεται να μην έχουν προηγούμενη έκθεση σε ψηφιακά εργαλεία, βελτιώνοντας την ικανότητά τους να επανεκπαιδευτούν ή να μεταβούν σε νέους ρόλους.
- **Την ενίσχυση της προσβασιμότητας**, καθώς η ψηφιακή ικανότητα δίνει τη δυνατότητα στους μαθητές με αναπηρίες να χρησιμοποιούν βοηθητικές τεχνολογίες και να συμμετέχουν με μεγαλύτερη ανεξαρτησία στην εκπαίδευση και την εργασία.
- **Την ενίσχυση της συμμετοχής** των γυναικών και των υποεκπροσωπούμενων ομάδων σε τεχνικούς τομείς που παραδοσιακά διαμορφώνονται γύρω από τα ψηφιακά εργαλεία και τη μηχανική.

Για τις MME και τους εργοδότες, το DigComp βοηθά στον καθορισμό των ψηφιακών ικανοτήτων που απαιτούνται για τους μαθητευόμενους σε συγκεκριμένα επαγγέλματα. Υποστηρίζει τη δημιουργία δομημένων ψηφιακών προγραμμάτων κατάρτισης, εντοπίζει κενά δεξιοτήτων και βοηθά τις εταιρείες να αξιολογούν εάν οι μαθητευόμενοι μπορούν να χρησιμοποιούν τις ψηφιακές τεχνολογίες με ασφάλεια και αποτελεσματικότητα. Επίσης, ευθυγραμμίζεται με τις ευρύτερες ψηφιακές προτεραιότητες της ΕΕ, όπως το **Σχέδιο Δράσης για την Ψηφιακή Εκπαίδευση (2021-2027)**, τους **στόχους της Ψηφιακής Δεκαετίας της Ευρώπης** και τις τομεακές διαδρομές ψηφιοποίησης.

Συνολικά, το DigComp δεν είναι μόνο ένα πλαίσιο για την ψηφιακή παιδεία, αλλά και ένα στρατηγικό εργαλείο για τη διαμόρφωση **συστημάτων ΕΕΚ που είναι χωρίς αποκλεισμούς και έτοιμα για το μέλλον**. Η ενσωμάτωσή του σε προγράμματα μαθητείας εξασφαλίζει ότι ο ψηφιακός μετασχηματισμός θα αποτελέσει καταλύτη —και όχι εμπόδιο— για την κοινωνική ένταξη, τις ίσες ευκαιρίες και την υψηλής ποιότητας απασχόληση σε όλα τα τμήματα του πληθυσμού.

3. Τρέχουσες προκλήσεις και εμπόδια στην πρόσβαση

Αν και τα ευρωπαϊκά και εθνικά πλαίσια προωθούν όλο και περισσότερο την ένταξη στην μαθητεία, η εφαρμογή τους σε όλα τα οικοσυστήματα μαθητείας παραμένει άνιση. Έρευνα του Cedefop και της Ευρωπαϊκής Συμμαχίας για τη Μαθητεία δείχνει ότι η πρόσβαση και η επιτυχία στην WBL εξακολουθούν να διαμορφώνονται από διαρθρωτικές αδυναμίες, άνιση υποστήριξη για συγκεκριμένες ομάδες μαθητών και περιορισμένη ετοιμότητα των ΜΜΕ, ιδίως σε τομείς όπως οι κατασκευές και οι βιομηχανίες που σχετίζονται με τον οικισμό, όπου η έλλειψη εργατικού δυναμικού συνυπάρχει με επίμονα πρότυπα αποκλεισμού.

3.1 Διαρθρωτικά και συστημικά εμπόδια

Η μαθητεία χωρίς αποκλεισμούς εξαρτάται από τη σταθερή διακυβέρνηση, τον σαφή καταμερισμό ρόλων και τη συνεπή συντονισμό μεταξύ των φορέων ΕΕΚ, των εργοδοτών, των κοινωνικών εταίρων και των δημόσιων αρχών. Ωστόσο, συγκριτική έρευνα του Cedefop δείχνει ότι **η διακυβέρνηση της μαθητείας στην Ευρώπη ποικίλλει σημαντικά μεταξύ των χωρών και ακόμη και μεταξύ των προγραμμάτων εντός της ίδιας χώρας**, με τις αρμοδιότητες να κατανέμονται συχνά μεταξύ των υπουργείων παιδείας, των αρχών εργασίας/απασχόλησης, των περιφερειακών φορέων και των κλαδικών οργανώσεων. Αυτή η πολυμερής δομή μπορεί να λειτουργήσει καλά μόνο όταν ο κοινωνικός διάλογος και ο συντονισμός είναι ισχυροί. Όταν είναι αδύναμοι, τα συστήματα δυσκολεύονται να διατηρήσουν συνεπή πρότυπα ποιότητας, να προστατεύσουν τους μαθητές ή να εγγυηθούν δίκαιη πρόσβαση. Η διακρατική ανάλυση του Cedefop σχετικά με τη διακυβέρνηση της μαθητείας υπογραμμίζει ότι η κατακερματισμένη καθοδήγηση και η ασαφής λογοδοσία αποτελούν επαναλαμβανόμενα εμπόδια για την ποιότητα και την αποτελεσματικότητα, ιδίως για τους μαθητές που χρειάζονται πρόσθετη καθοδήγηση και προστασία.

Ένα δεύτερο συστημικό εμπόδιο έγκειται στον **τρόπο χρηματοδότησης της μαθητείας και στους στόχους που αναμένεται να επιτευχθούν με τη χρηματοδότηση αυτή**. Η πολιτική μάθηση του Cedefop για το 2025 σχετικά με τα κίνητρα και η βάση δεδομένων της ΕΕ για τη χρηματοδότηση της μαθητείας δείχνουν ότι τα κράτη μέλη χρησιμοποιούν ένα ευρύ φάσμα επιδοτήσεων για τους εργοδότες, επιδομάτων για τους μαθητευόμενους, φορολογικών ελαφρύνσεων και μη χρηματοδοτικών ενισχύσεων, αλλά ο **σχεδιασμός και ο στόχος αυτών των κινήτρων**

διαφέρουν σημαντικά. Πολλά προγράμματα εξακολουθούν να δίνουν προτεραιότητα στην αύξηση του αριθμού των θέσεων ή στην ελάφρυνση του κόστους για τους εργοδότες, ενώ λιγότερα συστήματα επενδύουν συστηματικά σε μέτρα που αποσκοπούν στην ένταξη, όπως διαδρομές γεφύρωσης για μαθητές που βρίσκονται σε μειονεκτική θέση, αμειβόμενες περιόδους προετοιμασίας, προσαρμογές για την προσβασιμότητα στον χώρο εργασίας ή δομημένη κατάρτιση μεντόρων. Τα στοιχεία του Cedefop υπογραμμίζουν ότι οι γενικές επιδοτήσεις μπορεί να αυξήσουν τη συνολική συμμετοχή, αλλά δεν διευρύνουν αυτόματα την πρόσβαση για ομάδες που αντιμετωπίζουν διαρθρωτικά μειονεκτήματα, εκτός εάν τα κίνητρα συνδέονται ρητά με αποτελέσματα ένταξης (για παράδειγμα, πρόσθετη στήριξη για τις MME που προσλαμβάνουν γυναίκες σε επαγγέλματα που κυριαρχούνται από άνδρες ή μαθητευόμενους με αναπηρίες).

Ένα τρίτο εμπόδιο είναι **η αδύναμη ή ανύπαρκτη διαμεσολάβηση μεταξύ μαθητών και εργοδοτών.** Το έργο του Cedefop σχετικά με τα συστήματα μαθητείας και τη συμμετοχή των MME δείχνει ότι σε πολλές χώρες δεν υπάρχει ισχυρό επίπεδο διαμεσολάβησης που να μπορεί (α) να αντιστοιχίζει τους μαθητευόμενους με κατάλληλες εταιρείες, (β) να υποστηρίζει τις MME με γραφειοκρατικές διαδικασίες και σχεδιασμό κατάρτισης, και (γ) να παρέχει ουδέτερη επαγγελματική καθοδήγηση και παρακολούθηση. Όπου η διαμεσολάβηση είναι ανεπαρκής, η πρόσβαση στη μαθητεία εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από ανεπίσημες επαφές και προσωπικά δίκτυα. Η έρευνα της κοινότητας μαθητείας του Cedefop επισημαίνει επανειλημμένα αυτό το ζήτημα ως κίνδυνο για την ισότητα, διότι οι μαθητές χωρίς κοινωνικό κεφάλαιο — μετανάστες, νέοι NEET, μαθητές με χαμηλό εισόδημα ή μαθητές σε αγροτικές περιοχές — έχουν λιγότερες πιθανότητες να βρουν θέσεις πρακτικής άσκησης ή να διαπραγματευτούν δίκαιες συνθήκες μάθησης.

Τέλος, **η γεωγραφική ανισότητα δημιουργεί πολυεπίπεδα κενά πρόσβασης**, ιδίως στις αγροτικές και περιφερειακές περιοχές. Οι δείκτες της Eurostat για την εκπαίδευση σε αστικές και αγροτικές περιοχές και τα στοιχεία του Cedefop για την ΕΕΚ υποδεικνύουν σημαντικές εδαφικές διαφορές όσον αφορά τη συμμετοχή και την παροχή: οι αγροτικές περιοχές έχουν συχνά λιγότερες εταιρείες πιστοποιημένες ή πρόθυμες να προσφέρουν θέσεις πρακτικής άσκησης, ασθενέστερες τοπικές υπηρεσίες υποστήριξης και υψηλότερο κόστος μεταφοράς για τους μαθητές. Τα στοιχεία της Eurostat για την κινητικότητα δείχνουν ότι οι περιφερειακές μετακινήσεις για εργασία ή κατάρτιση είναι συχνές σε αρκετές χώρες της ΕΕ, πράγμα που σημαίνει ότι οι μαθητευόμενοι σε περιφερειακές περιοχές είναι πιο πιθανό να αντιμετωπίζουν μεγάλες καθημερινές μετακινήσεις και επιπλέον κόστος. Αυτοί οι περιορισμοί μειώνουν τη συμμετοχή, ιδίως για τους μαθητές με χαμηλό εισόδημα, τις γυναίκες με ευθύνες φροντίδας και τα άτομα με αναπηρίες που ενδέχεται να χρειάζονται προσβάσιμα μέσα μεταφοράς ή θέσεις πρακτικής άσκησης σε κοντινή απόσταση.

Συνολικά, η εικόνα που προκύπτει από την έρευνα είναι συνεπής: ακόμη και όταν υπάρχουν πρότυπα ποιότητας της ΕΕ, **τα αποτελέσματα της ένταξης παραμένουν άνισα, εκτός εάν υπάρχει συντονισμένη διακυβέρνηση, στοχευμένα κίνητρα, ενεργά συστήματα διαμεσολάβησης και ειδική αντιμετώπιση των εμποδίων πρόσβασης στις αγροτικές περιοχές.**

3.2 Εμπόδια που συνδέονται με τα προφίλ των μαθητών (διατομεακή προσέγγιση)

Η πρόσβαση στη μαθητεία στο οικοσύστημα Habitat δεν διαμορφώνεται μόνο από τον σχεδιασμό του συστήματος, αλλά επηρεάζεται επίσης σε μεγάλο βαθμό από τον τρόπο με τον οποίο οι διαδρομές μαθητείας αλληλεπιδρούν με την ταυτότητα και τις συνθήκες ζωής των μαθητών. Ευρωπαϊκές έρευνες δείχνουν ότι οι υποεκπροσωπούμενες ομάδες αντιμετωπίζουν επίμονα εμπόδια σε τρία κρίσιμα στάδια: την είσοδο στη μαθητεία, τη διατήρηση κατά τη διάρκεια της μάθησης στο χώρο εργασίας και τη μετάβαση στην απασχόληση. Αυτά τα εμπόδια συχνά αλληλεπικαλύπτονται, πράγμα που σημαίνει ότι τα μειονεκτήματα συσσωρεύονται όταν οι μαθητές ανήκουν σε περισσότερες από μία ευάλωτες ομάδες (για παράδειγμα, μια μετανάστρια με χαμηλό εισόδημα σε αγροτική περιοχή).

Τα εμπόδια που σχετίζονται με το φύλο παραμένουν από τα πιο ορατά στο Habitat και στις μαθητείες που σχετίζονται με τον κατασκευαστικό τομέα. Τομεακές μελέτες επιβεβαιώνουν ότι οι γυναίκες εξακολουθούν να υποεκπροσωπούνται σημαντικά στον κατασκευαστικό τομέα στην Ευρώπη, αντιπροσωπεύοντας **περίπου το 15 % ή λιγότερο του εργατικού δυναμικού**, παρά τη σημαντική έλλειψη εργατικού δυναμικού και τη ζήτηση για πράσινη μετάβαση. Αυτή η ανισορροπία δεν εξηγείται μόνο από τις «προτιμήσεις»: η έρευνα τη συνδέει με την πρώιμη επαγγελματική καθοδήγηση με βάση το φύλο, τα στερεότυπα σχετικά με τα τεχνικά επαγγέλματα και τις κουλτούρες πρόσληψης στις ΜΜΕ που αναπαράγουν τον επαγγελματικό διαχωρισμό. Οι γυναίκες που εισέρχονται σε μαθητείες που κυριαρχούνται από άνδρες αναφέρουν συχνά απομόνωση, έλλειψη προτύπων και έκθεση σε ανεπίσημες διακριτικές συμπεριφορές, γεγονός που υπονομεύει το αίσθημα του ανήκειν και αυξάνει τον κίνδυνο εγκατάλειψης. Αυτά τα πρότυπα περιορίζουν τη ροή ταλέντων την ίδια στιγμή που ο τομέας χρειάζεται ένα ευρύτερο και πιο διαφοροποιημένο εργατικό δυναμικό για τη βιωσιμότητα και την ψηφιοποίηση.

Οι μαθητές με αναπηρίες ή ειδικές ανάγκες αντιμετωπίζουν ένα δεύτερο, ξεχωριστό επίπεδο αποκλεισμού. Οι στατιστικές της Eurostat και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την αναπηρία δείχνουν ένα μεγάλο και επίμονο χάσμα στην απασχόληση στην ΕΕ: **περίπου το ήμισυ των ατόμων με αναπηρίες απασχολούνται, σε σύγκριση με περίπου τα τρία τέταρτα των ατόμων χωρίς αναπηρίες**, γεγονός που καταδεικνύει το διαρθρωτικό μειονέκτημα που ξεκινά ήδη

από τις διαδρομές εκπαίδευσης και κατάρτισης. Στην ΕΕΚ και τη μαθητεία, τα εμπόδια περιλαμβάνουν συνήθως μη προσβάσιμους χώρους κατάρτισης, ανεπαρκή παροχή εύλογων διευκολύνσεων, περιορισμένες τεχνολογίες υποβοήθησης στους χώρους εργασίας και χαμηλή ετοιμότητα των μεντόρων και των εκπαιδευτών να προσαρμόσουν τις εργασίες ή τις αξιολογήσεις. Τα στοιχεία του Cedefop σχετικά με την ένταξη των ατόμων με αναπηρία τονίζουν ότι, όταν τα κέντρα ΕΕΚ και οι ΜΜΕ δεν διαθέτουν εκπαιδευμένο προσωπικό και δίκτυα υποστήριξης, οι μαθητές με αναπηρίες έχουν χαμηλότερα ποσοστά παραμονής και λιγότερες μεταβάσεις σε ποιοτικές θέσεις πρακτικής άσκησης.

Οι μετανάστες, οι πρόσφυγες και οι μαθητές που ανήκουν σε εθνοτικές μειονότητες αντιμετωπίζουν συχνά σύνθετα εμπόδια που σχετίζονται με τη γλώσσα, την αναγνώριση της προηγούμενης μάθησης και τις διακρίσεις στην πρόσληψη. Το έργο του Cedefop για τη γεφύρωση των αναγκών των προσφύγων και των εργοδοτών υπογραμμίζει τις επαναλαμβανόμενες προκλήσεις σε όλα τα κράτη μέλη: οι μαθητές ενδέχεται να μην διαθέτουν σαφείς πληροφορίες σχετικά με τις διαδρομές μαθητείας, να αντιμετωπίζουν δυσκολίες στην επικοινωνία στον χώρο εργασίας ή να διαπιστώνουν ότι οι υπάρχουσες δεξιότητές τους δεν αναγνωρίζονται επίσημα, με αποτέλεσμα την καθυστερημένη είσοδο ή την τοποθέτηση σε διαδρομές χαμηλότερης ποιότητας. Οι εργοδότες — ιδίως οι ΜΜΕ— αναφέρουν επίσης αβεβαιότητα σχετικά με τις διοικητικές διαδικασίες και τον τρόπο υποστήριξης της γλωσσικής ανάπτυξης παράλληλα με την κατάρτιση, γεγονός που μπορεί να μειώσει την προθυμία τους να προσλάβουν μετανάστες μαθητευόμενους χωρίς εξωτερική καθοδήγηση ή ενδιάμεση υποστήριξη. Το αποτέλεσμα είναι μια αναντιστοιχία: ακόμη και όταν ο τομέας της στέγασης χρειάζεται εργατικό δυναμικό, οι μετανάστες παραμένουν υποεκπροσωπημένοι στις θέσεις μαθητείας και αντιμετωπίζουν υψηλότερο κίνδυνο εγκατάλειψης, εκτός εάν ενσωματωθεί στοχευμένη υποστήριξη.

Το κοινωνικοοικονομικό μειονέκτημα και η κατάσταση των NEET αποτελούν ένα επιπλέον εμπόδιο πρόσβασης που διαπερνά όλα τα άλλα προφίλ. Τα στοιχεία του Cedefop για την ΕΕΚ δείχνουν ότι η ΕΕ εξακολουθεί να έχει ένα σημαντικό ποσοστό νέων που δεν εργάζονται, δεν σπουδάζουν και δεν παρακολουθούν κατάρτιση (NEET), και ο Ευρωπαϊκός Πυλώνας Κοινωνικών Δικαιωμάτων έχει θέσει ως στόχο τη μείωση των ποσοστών NEET στο 9 % έως το 2030, υπογραμμίζοντας την κλίμακα του αποκλεισμού που εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν πολλοί νέοι. Για τους μαθητές που βρίσκονται σε μειονεκτική θέση, οι μαθητείες συχνά συνεπάγονται «κρυφά κόστη», όπως μεταφορά σε απομακρυσμένους χώρους εργασίας, εξοπλισμός ή ΜΑΠ, ψηφιακές συσκευές ή διαμονή όταν οι θέσεις πρακτικής άσκησης βρίσκονται μακριά από το σπίτι. Τα κόστη αυτά είναι ιδιαίτερα υψηλά στους κλάδους των κατασκευών/στέγασης, οι οποίοι απαιτούν κινητικότητα και εξειδικευμένο

εξοπλισμό. Η έρευνα του Eurofound για τους NEET συνδέει τις κοινωνικοοικονομικές δυσκολίες με την περιορισμένη πρόσβαση σε καθοδήγηση, τη χαμηλή αυτοπεποίθηση και τη μειωμένη ικανότητα να διατηρήσουν μακροχρόνιες δεσμεύσεις κατάρτισης. Χωρίς διαδρομές γεφύρωσης, οικονομική υποστήριξη και συνεχή καθοδήγηση, οι μαθητές που βρίσκονται σε μειονεκτική θέση είναι λιγότερο πιθανό να εισέλθουν σε προγράμματα μαθητείας και πιο πιθανό να τα εγκαταλείψουν νωρίς.

Και στα τέσσερα προφίλ, τα στοιχεία οδηγούν στο ίδιο συμπέρασμα: τα εμπόδια δεν είναι μεμονωμένα ή καθαρά ατομικά. Προκύπτουν από την αλληλεπίδραση μεταξύ συστημάτων, ιδρυμάτων και χώρων εργασίας και εντείνονται μέσω της διατομεακότητας. Ως εκ τούτου, η ένταξη απαιτεί πολυεπίπεδες απαντήσεις που να αντιμετωπίζουν τον δομικό σχεδιασμό, τη στοχευμένη υποστήριξη και την πολιτισμική αλλαγή τόσο στην ΕΕΚ όσο και στις ΜΜΕ.

3.3 Ετοιμότητα των ΜΜΕ και περιορισμοί της διττής ΕΕΚ

Οι ΜΜΕ είναι απαραίτητες για την παροχή μαθητείας στο οικοσύστημα του Habitat και των κατασκευών, αλλά η ετοιμότητά τους να φιλοξενήσουν θέσεις διτλής ΕΕΚ *χωρίς αποκλεισμούς* διαμορφώνεται από δομικούς περιορισμούς που υπερβαίνουν την καλή θέληση. Ο κατασκευαστικός τομέας στην Ευρώπη αποτελείται κατά κύριο λόγο από μικρές επιχειρήσεις: η Ευρωπαϊκή Συνομοσπονδία Κατασκευαστών σημειώνει ότι στην Ευρώπη υπάρχουν περίπου **3 εκατομμύρια κατασκευαστικές επιχειρήσεις, οι περισσότερες από τις οποίες είναι πολύ μικρές και μικρές επιχειρήσεις**, που παράγουν περίπου **το 80 % της παραγωγής του τομέα**. Αυτή η βιομηχανική δομή σημαίνει ότι η ένταξη στην μαθητεία δεν μπορεί να επιτευχθεί εκτός εάν οι ΜΜΕ είναι πραγματικά σε θέση να παρέχουν κατάρτιση με τρόπους που να εξυπηρετούν διαφορετικούς μαθητές.

Ένας πρώτος περιορισμός είναι η περιορισμένη οργανωτική και εκπαιδευτική ικανότητα. Τα στοιχεία του Cedefop σχετικά με την «αποτελεσματική λειτουργία των προγραμμάτων μαθητείας για τις ΜΜΕ» δείχνουν ότι οι μικρές επιχειρήσεις σπάνια διαθέτουν ειδικές μονάδες ανθρώπινου δυναμικού ή κατάρτισης. Η εποπτεία της μαθητείας προστίθεται στις καθημερινές ευθύνες παραγωγής. Σε τομείς όπως οι κατασκευές, η εργασία είναι βασισμένη σε έργα και υπόκειται σε χρονικούς περιορισμούς, με αποτέλεσμα οι ΜΜΕ να δυσκολεύονται συχνά να προγραμματίσουν συστηματικά την κατάρτιση με βάση τα μαθησιακά αποτελέσματα, και οι εργασίες των μαθητευομένων να αντανακλούν τις άμεσες ανάγκες φόρτου εργασίας και όχι μια σταδιακή πορεία απόκτησης ικανοτήτων. Η πολιτική μάθησης του Cedefop τονίζει ότι αυτοί οι περιορισμοί ικανότητας είναι ένας βασικός λόγος για τον οποίο η συμμετοχή των ΜΜΕ παρουσιάζει

διακυμάνσεις και οι μικρές επιχειρήσεις χρειάζονται *δομημένη εξωτερική υποστήριξη* για να διατηρήσουν τα προγράμματα μαθητείας σε βάθος χρόνου.

Ένα δεύτερο, καλά τεκμηριωμένο εμπόδιο είναι το φόρτο εργασίας των μεντόρων και η προετοιμασία των εκπαιδευτών. Η διπλή ΕΕΚ εξαρτάται από τους μεντόρους εντός των επιχειρήσεων, ωστόσο στις ΜΜΕ οι μέντορες είναι συνήθως έμπειροι εργαζόμενοι που ήδη έχουν πλήρη λειτουργικά καθήκοντα. Το Cedefop επισημαίνει ότι οι ΜΜΕ αναφέρουν συστηματικά **την έλλειψη χρόνου για τις ευθύνες καθοδήγησης και κατάρτισης** ως ένα από τα ισχυρότερα εμπόδια για την προσφορά μαθητείας. Όταν οι επιχειρήσεις δεν μπορούν να διαθέσουν χρόνο για το προσωπικό, η καθοδήγηση γίνεται ακανόνιστη, η ανατροφοδότηση εξασθενεί και τα πρώιμα σημάδια των δυσκολιών των μαθητευομένων παραβλέπονται. Τα στοιχεία του ΟΟΣΑ σχετικά με την αποτελεσματικότητα της μαθητείας δείχνουν ομοίως ότι οι εταιρείες επιβαρύνονται με πραγματικά βραχυπρόθεσμα κόστη λόγω του χρόνου που αφιερώνουν οι μέντορες και της επιβράδυνσης της παραγωγής, και αυτά τα κόστη επιβαρύνουν δυσανάλογα τους μικρούς εργοδότες. Αυτό έχει ακόμη μεγαλύτερη σημασία για την ένταξη, επειδή οι μαθητευόμενοι με λιγότερες ευκαιρίες συχνά χρειάζονται επιπλέον καθοδήγηση (γλωσσική υποστήριξη, ενίσχυση της αυτοπεποίθησης, προσαρμοστικό ρυθμό εργασίας), την οποία οι ΜΜΕ ενδέχεται να μην αισθάνονται σε θέση να παρέχουν χωρίς εκπαίδευση και αναγνώριση των μεντόρων.

Η κουλτούρα και οι προκαταλήψεις στον χώρο εργασίας αποτελούν ένα τρίτο εμπόδιο που επηρεάζει την παραμονή και όχι μόνο την είσοδο. Στον κατασκευαστικό κλάδο και στα επαγγέλματα που σχετίζονται με την κατοικία, η ανδροκρατία του εργατικού δυναμικού εξακολουθεί να είναι ο κανόνας, και οι τομεακές συστάσεις της ΕΒΚ υπογραμμίζουν ότι πολλές ΜΜΕ δεν έχουν ακόμη αναπτύξει ισχυρές εσωτερικές κουλτούρες ένταξης ή στρατηγικές για την ισότητα των φύλων, παρόλο που αναγνωρίζουν την αναγκαιότητά τους για την αντιμετώπιση της έλλειψης εργατικού δυναμικού. Όπου οι αξίες της ένταξης δεν καλλιεργούνται ενεργά, οι γυναίκες και οι μαθητευόμενοι που ανήκουν σε μειονότητες ενδέχεται να αντιμετωπίζουν διακριτική εξαίρεση μέσω άτυπων κανόνων, «αστεϊσμών», περιορισμένης υποστήριξης από τους συναδέλφους ή ανάθεσης πιο περιορισμένων εργασιών. Έρευνες σχετικά με τη μαθητεία σε τομείς όπου κυριαρχούν οι άνδρες δείχνουν ότι αυτοί οι πολιτισμικοί παράγοντες μειώνουν το αίσθημα του ανήκειν και συνδέονται στενά με την εγκατάλειψη των σπουδών από τις υποεκπροσωπούμενες ομάδες, εκτός εάν οι χώροι εργασίας υιοθετήσουν ρητά μέτρα μηδενικής ανοχής και καθοδήγησης.

Τέλος, οι ΜΜΕ συχνά στερούνται πρακτικής τεχνογνωσίας σε θέματα ένταξης και πρόσβασης σε δίκτυα υποστήριξης. Το έργο του Cedefop με επίκεντρο τις ΜΜΕ τονίζει ότι ακόμη και οι επιχειρήσεις που είναι πρόθυμες να εκπαιδεύσουν μαθητευόμενους ενδέχεται να μην γνωρίζουν

πώς να προσαρμόσουν τα καθήκοντα, τα χρονοδιαγράμματα, την επικοινωνία ή την αξιολόγηση για μαθητές με αναπηρίες, μετανάστες ή μειονεκτούντες νέους, και ενδέχεται να φοβούνται να «κάνουν λάθος». Για τον λόγο αυτό, το Cedefop αναγνωρίζει ότι **οι μη χρηματοδοτικές μορφές στήριξης** —υπηρεσίες διαμεσολάβησης, δομές αντιστοίχισης και καθοδήγησης, σύντομες εκπαιδεύσεις καθοδήγησης, έτοιμα προς χρήση εργαλεία— είναι εξίσου σημαντικές με τις επιδοτήσεις. Όπου υπάρχουν τέτοιες μορφές στήριξης, οι ΜΜΕ είναι πιο πιθανό να προσφέρουν θέσεις πρακτικής άσκησης και να τις διατηρήσουν για διαφορετικές ομάδες μαθητών. Όπου δεν υπάρχουν, η ένταξη παραμένει μια προσδοκία του συστήματος και όχι μια πραγματικότητα στον χώρο εργασίας.

Συνολικά, τα στοιχεία είναι σαφή: η επιτυχία της συμπεριληπτικής διττής ΕΕΚ στο οικοσύστημα Habitat εξαρτάται από το αν οι ΜΜΕ υποστηρίζονται για να ξεπεράσουν τους πραγματικούς περιορισμούς σε ό,τι αφορά την ικανότητα, τον χρόνο καθοδήγησης, την κουλτούρα του χώρου εργασίας και την ικανότητα ένταξης. Χωρίς στοχευμένη χρηματοοικονομική και μη χρηματοοικονομική υποστήριξη, δεν μπορεί να αναμένεται από τις μικρές επιχειρήσεις να φέρουν μόνες τους το βάρος της ατζέντας ένταξης, και οι μαθητείες θα συνεχίσουν να αναπαράγουν άνισα πρότυπα πρόσβασης παρά τα ισχυρά πλαίσια της ΕΕ.

4. Πώς είναι οι μαθητείες χωρίς αποκλεισμούς

Σε αυτή την ενότητα περιγράφεται τι σημαίνει στην πράξη η «μαθητεία χωρίς αποκλεισμούς» για το οικοσύστημα HABITABLE. Με βάση τη λογική ποιότητας του EFQEA για τη μαθητεία, την προσέγγιση συνεχούς βελτίωσης του EQAVET και τις κατευθυντήριες γραμμές της ΕΕ για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία και τις εύλογες προσαρμογές, η ένταξη εδώ νοείται ως ένα **αποτέλεσμα πολλαπλών επιπέδων**: εξαρτάται ταυτόχρονα από τον σχεδιασμό του συστήματος, την ετοιμότητα των παρόχων, την ικανότητα του χώρου εργασίας και την εμπειρία των μαθητευόμενων. Η μαθητεία χωρίς αποκλεισμούς δεν είναι επομένως μια μεμονωμένη παρέμβαση, αλλά η ευθυγράμμιση διαφόρων διαστάσεων που μαζί αφαιρούν τα εμπόδια και δημιουργούν δίκαιες συνθήκες για την είσοδο, την πρόοδο και την επιτυχία.

4.1 Βασικοί ορισμοί και αρχές

Στον παρόντα οδηγό, η **ένταξη** νοείται ως μια προσέγγιση σχεδιασμού και παροχής μαθητείας που βασίζεται στα δικαιώματα και στην ποιότητα: είναι η προληπτική προσπάθεια να εντοπιστούν και να αρθούν τα εμπόδια που εμποδίζουν τους μαθητές να έχουν πρόσβαση, να συμμετέχουν και να ολοκληρώνουν τη μάθηση με βάση την εργασία. Η UNESCO ορίζει την εκπαίδευση χωρίς αποκλεισμούς (συμπεριλαμβανομένης της ΕΕΚ) ως μια συνεχή δέσμευση για την εξάλειψη των εμποδίων και τη μεταμόρφωση της κουλτούρας, της πολιτικής και της πρακτικής, ώστε όλοι οι μαθητές να μπορούν να ενταχθούν αποτελεσματικά. Όσον αφορά τη μαθητεία, αυτό δεν σημαίνει απλώς «να επιτρέπεται η είσοδος», αλλά να διασφαλίζεται ότι το σύστημα, ο πάροχος και ο χώρος εργασίας είναι δομημένοι έτσι ώστε οι μαθητές να μπορούν **να εισέλθουν, να παραμείνουν, να προοδεύσουν και να μεταβούν στην απασχόληση** με ίση αξιοπρέπεια και υποστήριξη. Οι εργασίες του ΟΟΣΑ σχετικά με την ισότητα και την ένταξη τονίζουν περαιτέρω ότι η ένταξη δεν είναι ένα ξεχωριστό κοινωνικό πρόσθετο, αλλά μια βασική προϋπόθεση για την ποιοτική εκπαίδευση, ιδίως σε περιβάλλοντα αυξανόμενης πολυμορφίας, ανισότητας και μεταβάσεων δεξιοτήτων.

Η **πολυμορφία** αναφέρεται στην πραγματική και πολύτιμη παρουσία διαφορετικών ταυτοτήτων και καταστάσεων ζωής μεταξύ των μαθητευόμενων και στους χώρους εργασίας. Στα συστήματα ΕΕΚ και διπλής εκπαίδευσης, η πολυμορφία περιλαμβάνει συνήθως το φύλο, την αναπηρία, την κοινωνικοοικονομική κατάσταση, τη μετανάστευση/εθνοτική καταγωγή, τη γλώσσα, την αγροτική ή

περιφερειακή τοποθεσία, την ηλικία και τις οικογενειακές ευθύνες. Η έρευνα του ΟΟΣΑ «Δύναμη μέσω της πολυμορφίας» υπογραμμίζει ότι η πολυμορφία αποτελεί πλέον καθοριστικό χαρακτηριστικό των σύγχρονων εκπαιδευτικών συστημάτων και ότι η επιτυχία των πολιτικών εξαρτάται από το κατά πόσον τα συστήματα *αναγνωρίζουν και προγραμματίζουν τις διαφορές αντί να τις αντιμετωπίζουν ως εξαίρεση*. Στον τομέα της μαθητείας στον τομέα της οικοδομής και των κατασκευών, αυτό συνεπάγεται επίσης την αναγνώριση των προκλήσεων πολυμορφίας που είναι συγκεκριμένες για τον τομέα (για παράδειγμα, η υποεκπροσώπηση των γυναικών, των μεταναστών και των μαθητών με αναπηρίες) και την αντιμετώπιση αυτών των κενών ως συστημικών ζητημάτων που πρέπει να αντιμετωπιστούν μέσω του σχεδιασμού.

Η ισότητα διαφέρει από **την ισοτιμία**. Ισοτιμία σημαίνει να προσφέρονται οι ίδιες ευκαιρίες ή κανόνες σε όλους. Ισότητα σημαίνει να διασφαλίζεται η δικαιοσύνη παρέχοντας διαφοροποιημένη υποστήριξη ανάλογα με τις ανάγκες. Η UNESCO ορίζει την ισότιμη εκπαίδευση μέσω της αρχής ότι «κάθε μαθητής έχει σημασία και έχει την ίδια σημασία», η οποία απαιτεί την ανακατανομή της υποστήριξης όταν τα εμπόδια είναι άνισα κατανομημένα. Τα στοιχεία του ΟΟΣΑ δείχνουν ομοίως ότι τα εκπαιδευτικά συστήματα που βελτιώνουν την ισότητα το κάνουν συνδυάζοντας καθολικά πρότυπα με στοχευμένη υποστήριξη για μαθητές που αντιμετωπίζουν διαρθρωτικά μειονεκτήματα. Όσον αφορά τη μαθητεία, η ισότητα μπορεί να περιλαμβάνει προπαρασκευαστικές διαδρομές για νέους NEET, υποστήριξη μεταφοράς για μαθητές της υπαίθρου, δομημένη γλωσσική καθοδήγηση για μετανάστες ή προσαρμοσμένες διαδρομές εργασιών για μαθητές με αναπηρίες — όχι για να μειωθούν οι προσδοκίες, αλλά για να καταστεί η επιτυχία ρεαλιστικά εφικτή για όλους.

Η έννοια της **διατομεακότητας** είναι ουσιαστική για τις μαθητείες χωρίς αποκλεισμούς, διότι τα μειονεκτήματα σπάνια εμφανίζονται μεμονωμένα. Τα πλαίσια του ΟΟΣΑ και της UNESCO τονίζουν ότι οι πολλαπλές ευπάθειες μπορούν να αλληλεπικαλύπτονται και να εντείνουν τον αποκλεισμό (π.χ. το να είσαι μετανάστρια με χαμηλό εισόδημα σε αγροτική περιοχή), δημιουργώντας εμπόδια που οι πολιτικές μιας μόνο κατηγορίας δεν μπορούν να επιλύσουν. Για το HABITABLE, μια διατομεακή προσέγγιση σημαίνει ότι τα συστήματα μαθητείας πρέπει να σχεδιαστούν έτσι ώστε να ανταποκρίνονται σε συνδυασμένα εμπόδια, και όχι μόνο σε «μία ομάδα κάθε φορά», και ότι η παρακολούθηση πρέπει να εντοπίζει ποιοι αποκλείονται στις διασταυρώσεις του φύλου, της αναπηρίας, της εθνικότητας και της κοινωνικοοικονομικής κατάστασης.

Δύο επιχειρησιακές αρχές μεταφράζουν αυτές τις ιδέες σε συγκεκριμένες απαιτήσεις μαθητείας. **Η προσβασιμότητα** σημαίνει ότι τόσο τα περιβάλλοντα μάθησης ΕΕΚ όσο και οι χώροι εργασίας είναι φυσικά, ψηφιακά και κοινωνικά προσβάσιμα σε όλους. Αυτό συνάδει με τις κατευθυντήριες γραμμές της UNESCO και της ΕΕ για την ένταξη, σύμφωνα με τις οποίες η προσβασιμότητα

αποτελεί προϋπόθεση για τη συμμετοχή και όχι προαιρετική βελτίωση. Στην μαθητεία, αυτό περιλαμβάνει προσβάσιμους χώρους εκπαίδευσης και εργασίας, ασφαλείς λύσεις μεταφοράς, κατανοητή επικοινωνία και ψηφιακούς πόρους χωρίς αποκλεισμούς (ιδιαίτερα σημαντικό καθώς η μαθητεία στον τομέα της οικοδόμησης γίνεται όλο και πιο ψηφιακή μέσω BIM, έξυπνων εργαλείων και διαδικτυακών ενοτήτων).

Η εύλογη προσαρμογή είναι ο δεύτερος λειτουργικός ακρογωνιαίος λίθος, ο οποίος αφορά συγκεκριμένα την ένταξη των ατόμων με αναπηρία, αλλά ωφελεί ένα ευρύ φάσμα μαθητών. Σύμφωνα με το δίκαιο της ΕΕ (Οδηγία για την ισότητα στην απασχόληση) και τη στρατηγική της ΕΕ για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία, οι εργοδότες και οι πάροχοι κατάρτισης πρέπει να προβαίνουν στις απαραίτητες και κατάλληλες προσαρμογές που επιτρέπουν στα άτομα με αναπηρία να συμμετέχουν σε ισότιμη βάση, εκτός εάν αυτό δημιουργεί δυσανάλογο βάρος. Οι κατευθυντήριες γραμμές της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τις εύλογες προσαρμογές στην εργασία του 2024 περιγράφουν λεπτομερώς αυτή την υποχρέωση και παρέχουν πρακτικά παραδείγματα, όπως προσαρμοσμένος εξοπλισμός και ΜΑΠ, τροποποιήσεις του χώρου εργασίας, ευέλικτα ωράρια, τεχνολογίες υποβοήθησης, προσαρμοσμένες μορφές επικοινωνίας και προσβάσιμες μέθοδοι αξιολόγησης. Ο EU-OSHA επισημαίνει ότι οι εύλογες προσαρμογές αποτελούν τόσο νομική απαίτηση όσο και αποδεδειγμένο παράγοντα διατήρησης, ασφάλειας και παραγωγικότητας. Στο πλαίσιο της μαθητείας, οι προσαρμογές πρέπει να προγραμματίζονται από κοινού από τους παρόχους ΕΕΚ και τις ΜΜΕ και να επανεξετάζονται καθώς προχωρά η κατάρτιση, ώστε να διασφαλίζεται ότι η προσαρμογή υποστηρίζει τα μαθησιακά αποτελέσματα και δεν απομονώνει τον μαθητευόμενο.

Συνολικά, αυτοί οι ορισμοί και οι αρχές θέτουν τις βάσεις για **την ένταξη των μαθητευτικών προγραμμάτων ως πρότυπο ποιότητας**. Η ένταξη απαιτεί τα συστήματα να προβλέπουν την πολυμορφία, να εφαρμόζουν την ισότητα αντί της ομοιομορφίας, να αντιμετωπίζουν τα αλληλοεπικαλυπτόμενα μειονεκτήματα, να εγγυώνται την προσβασιμότητα στην εκπαίδευση και στο εργασιακό περιβάλλον και να εφαρμόζουν εύλογες προσαρμογές ως κανονικό μέρος της παροχής διπλής επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης. Όταν αυτές οι αρχές ενσωματώνονται από το σχεδιασμό έως την καθημερινή πρακτική, οι μαθητείες γίνονται διαδρομές όπου όλοι οι μαθητές — ειδικά εκείνοι με λιγότερες ευκαιρίες — μπορούν ρεαλιστικά να επιτύχουν και να μεταβούν στην εξελισσόμενη πράσινη και ψηφιακή αγορά εργασίας του Habitat.

4.2 Διαστάσεις σε επίπεδο συστήματος

Σε επίπεδο συστήματος, οι μαθητείες χωρίς αποκλεισμούς υπάρχουν όταν **οι κανόνες, οι δομές διακυβέρνησης, οι μηχανισμοί χρηματοδότησης και οι ρυθμίσεις διασφάλισης της**

ποιότητας μιας χώρας ή μιας περιοχής έχουν σχεδιαστεί έτσι ώστε η συμμετοχή να είναι δίκαιη και ρεαλιστική για τους διαφορετικούς μαθητές. Το EFQEA ορίζει ρητά τις «συνθήκες-πλαίσιο» για τη μαθητεία σε επίπεδο συστήματος, τονίζοντας ότι η ποιότητα και η αποτελεσματικότητα εξαρτώνται από σαφείς νομικές βάσεις, τη συνεργασία των ενδιαφερομένων μερών, τη διαφάνεια και την κατανομή των ευθυνών μεταξύ των αρχών εκπαίδευσης, των αρχών της αγοράς εργασίας και των κοινωνικών εταίρων. Με άλλα λόγια, η ένταξη δεν μπορεί να επιτευχθεί μόνο από καλά μεμονωμένα κέντρα ΕΕΚ ή από εργοδότες με κίνητρα· απαιτείται ένα σύστημα που τους *επιτρέπει ενεργά* να επιτύχουν την ένταξη.

Μια πρώτη διάσταση σε επίπεδο συστήματος είναι το **πολιτικό και κανονιστικό περιβάλλον**. Τα συστήματα ένταξης μεταφράζουν τα κριτήρια ποιότητας της ΕΕ σε εθνικούς ή περιφερειακούς κανόνες που εγγυώνται την ίση πρόσβαση, τη δίκαιη πρόσληψη, την προστασία των δικαιωμάτων των μαθητευομένων, τις ασφαλείς συνθήκες εργασίας και τα αναγνωρισμένα μαθησιακά αποτελέσματα. Τα κριτήρια σε επίπεδο συστήματος του EFQEA απαιτούν οι μαθητείες να ορίζονται νομικά, να περιλαμβάνουν γραπτές συμφωνίες και να εξασφαλίζουν κοινωνική προστασία και κατάλληλη αμοιβή. Αυτές οι εγγυήσεις είναι ιδιαίτερα σημαντικές για τους μαθητές με λιγότερες ευκαιρίες, οι οποίοι είναι πιο εκτεθειμένοι στον κίνδυνο εγκατάλειψης όταν τα δικαιώματα δεν είναι σαφή ή οι συνθήκες είναι ασταθείς. Όταν οι κανονισμοί περιλαμβάνουν ρητές ρήτρες μη διακριτικής μεταχείρισης και υποχρεώσεις εύλογης προσαρμογής, δημιουργούν επίσης το «βάθρο» πάνω στο οποίο μπορεί να στηριχθεί η ένταξη σε επίπεδο χώρου εργασίας.

Μια δεύτερη διάσταση αφορά **τις θεσμικές δομές και τα μέσα στήριξης**. Έρευνα που πραγματοποίησε το Cedefop δείχνει ότι τα οικοσυστήματα μαθητείας λειτουργούν καλύτερα όταν οι ευθύνες υλοποιούνται μέσω σταθερών θεσμών: φορέων που συντονίζουν τη συνεργασία μεταξύ ΕΕΚ και εργοδοτών, πιστοποιούν τις τοποθετήσεις, υποστηρίζουν την κατάρτιση των μεντόρων ή παρέχουν υπηρεσίες αντιστοίχισης και καθοδήγησης. Όταν αυτές οι δομές είναι αδύναμες, η πρόσβαση τείνει να εξαρτάται από άτυπα δίκτυα, τα οποία συστηματικά θέτουν σε μειονεκτική θέση τους μετανάστες, τους νέους που δεν εργάζονται, δεν σπουδάζουν και δεν παρακολουθούν κατάρτιση (NEET), τις γυναίκες που εισέρχονται σε επαγγέλματα που κυριαρχούνται από άνδρες και τους μαθητές από αγροτικές περιοχές. Η ένταξη σε επίπεδο συστήματος απαιτεί επομένως **ικανότητα διαμεσολάβησης** (μεσολάβηση, καθοδήγηση, υποστήριξη τοποθέτησης) που μειώνει το διοικητικό φόρτο για τις ΜΜΕ και εξασφαλίζει ότι οι μαθητές χωρίς κοινωνικό κεφάλαιο μπορούν να βρουν ποιοτικές θέσεις πρακτικής άσκησης.

Μια τρίτη βασική διάσταση είναι **οι εταιρικές σχέσεις και ο κοινωνικός διάλογος**. Το EFQEA και η σχετική πολιτική της ΕΕ για τη μαθητεία δημιουργήθηκαν με σημαντική συμβολή των κοινωνικών

εταίρων και τονίζουν ότι η μαθητεία απαιτεί την από κοινού ευθύνη των εργοδοτών, των φορέων εκπαίδευσης και των εκπροσώπων των εργαζομένων. Τα συστήματα χωρίς αποκλεισμούς είναι εκείνα στα οποία οι εταιρικές σχέσεις δεν είναι *ad hoc*, αλλά δομημένες: τομεακά συμβούλια, περιφερειακές ομάδες CoVE ή ομάδες καθοδήγησης τύπου ACVT που ευθυγραμμίζουν συστηματικά τα προγράμματα σπουδών με τις ανάγκες της αγοράς εργασίας, καθορίζουν προτεραιότητες ένταξης και παρεμβαίνουν όταν εμφανίζονται κίνδυνοι για την ποιότητα. Αυτή η διακυβέρνηση των εταιρικών σχέσεων αποτελεί επίσης προϋπόθεση για την αντιμετώπιση των τομεακών μοτίβων αποκλεισμού (π.χ. γυναίκες ή μετανάστες στον κατασκευαστικό τομέα), διότι επιτρέπει συλλογικές και όχι μόνο ατομικές λύσεις.

Μια τέταρτη διάσταση είναι η **στοχευμένη και επαρκής χρηματοδότηση**. Η πολιτική μάθηση της ΕΕ σχετικά με τη μαθητεία δείχνει ότι η χρηματοδότηση διαμορφώνει τα αποτελέσματα της ένταξης ανάλογα με *το τι έχει σχεδιαστεί να ενθαρρύνει*. Όταν τα συστήματα επενδύουν κυρίως στην αύξηση του αριθμού των τοποθετήσεων, η συμμετοχή μπορεί να αυξηθεί συνολικά, αλλά παραμένουν κενά για τις μειονεκτούσες ομάδες. Αντίθετα, η στοχευμένη υποστήριξη — όπως πρόσθετα κίνητρα για τους εργοδότες για την πρόσληψη μαθητευόμενων με λιγότερες ευκαιρίες, χρηματοδοτούμενες διαδρομές γεφύρωσης, υποστήριξη μετακινήσεων/εξοπλισμού ή δομημένη κατάρτιση μεντόρων — έχει αναγνωριστεί ως απαραίτητη για τη διεύρυνση της πρόσβασης και τη βελτίωση της διατήρησης. Η ένταξη σε επίπεδο συστήματος σημαίνει ότι η χρηματοδότηση συνδέεται ρητά με τους στόχους ισότητας και δεν αντιμετωπίζεται ως ουδέτερη γραμμή του προϋπολογισμού.

Τέλος, τα συστήματα μαθητείας χωρίς αποκλεισμούς βασίζονται στη **διασφάλιση της ποιότητας που μετρά την ένταξη ως μέρος της ποιότητας**. Το EQAVET παρέχει την κύρια αναφορά της ΕΕ σε αυτό το θέμα: ο τετραφασικός κύκλος του (Σχεδιασμός – Εφαρμογή – Αξιολόγηση – Αναθεώρηση) προορίζεται να λειτουργεί σε επίπεδο συστήματος και ενθαρρύνει τις χώρες να παρακολουθούν τη συμμετοχή, την ολοκλήρωση, την εγκατάλειψη και τα αποτελέσματα της τοποθέτησης **με ανάλυση ανά ομάδα μαθητών**. Οι δείκτες EQAVET περιλαμβάνουν ρητά τα ποσοστά επιτυχίας των μειονεκτουσών ομάδων και τους μηχανισμούς που προωθούν την πρόσβαση στην ΕΕΚ, καθιστώντας το ένα πρακτικό εργαλείο για τον εντοπισμό των περιπτώσεων αποκλεισμού και την ενεργοποίηση διορθωτικών μέτρων. Όταν η διασφάλιση της ποιότητας περιλαμβάνει βρόχους ανατροφοδότησης των μαθητευόμενων και παρακολούθηση του χώρου εργασίας (επίσης σε ευθυγράμμιση με το EFQEA), τα συστήματα μπορούν να προσδιορίσουν όχι μόνο αν υπάρχουν προγράμματα μαθητείας, αλλά και *για ποιον λειτουργούν*.

Συνοψίζοντας, η ένταξη σε επίπεδο συστήματος επιτυγχάνεται όταν οι πολιτικές εγγυώνται τα δικαιώματα και τη δικαιοσύνη, οι δομές παρέχουν διαμεσολάβηση και υποστήριξη, οι εταιρικές

σχέσεις ενσωματώνουν την κοινή ευθύνη, η χρηματοδότηση στοχεύει σε αποτελέσματα ισότητας και η διασφάλιση της ποιότητας (μέσω της λογικής του EQAVET και του EFQEA) παρακολουθεί και βελτιώνει συνεχώς τις επιδόσεις ένταξης. Χωρίς αυτό το πολυδιάστατο σύστημα στήριξης, οι μαθητείες χωρίς αποκλεισμούς παραμένουν εξαρτημένες από μεμονωμένες ορθές πρακτικές, αντί να γίνουν ένα σταθερό χαρακτηριστικό του οικοσυστήματος δεξιοτήτων του Habitat.

4.3 Διαστάσεις σε επίπεδο παρόχων (μεσάζοντες EEK / WBL)

Σε επίπεδο παρόχων, οι μαθητείες χωρίς αποκλεισμούς εξαρτώνται από το κατά πόσον τα κέντρα EEK και οι μεσάζοντες WBL είναι σε θέση να μεταφράσουν τα πρότυπα του συστήματος σε **καθημερινό σχεδιασμό και υποστήριξη της κατάρτισης που λειτουργεί για διαφορετικούς μαθητές**. Ο οδηγός της UNESCO για την ένταξη στην EEK τονίζει ότι η ένταξη επιτυγχάνεται όταν τα ιδρύματα επανασχεδιάζουν τα προγράμματα σπουδών, την παιδαγωγική, την καθοδήγηση και τις υπηρεσίες υποστήριξης των μαθητών, προκειμένου να εξαλείψουν τα εμπόδια και να διασφαλίσουν ότι κάθε μαθητής μπορεί να συμμετέχει ουσιαστικά. Στις διπλές διαδρομές EEK, οι πάροχοι δεν είναι μόνο φορείς εκπαίδευσης, αλλά και *γέφυρες* προς την αγορά εργασίας, υπεύθυνοι για την προετοιμασία, την αντιστοίχιση, την υποστήριξη και την προστασία των μαθητευομένων καθ' όλη τη διάρκεια της μάθησης με βάση την εργασία.

Μια πρώτη διάσταση είναι η παροχή **προγραμμάτων σπουδών και μαθησιακών περιβαλλόντων χωρίς αποκλεισμούς**. Οι πάροχοι χωρίς αποκλεισμούς διασφαλίζουν ότι τα προγράμματα μαθητείας συνδέονται σαφώς με τα επαγγελματικά πρότυπα, αλλά διδάσκονται μέσω ευέλικτων και προσβάσιμων μεθόδων και όχι μέσω μιας «ενιαίας» διδασκαλίας. Η έρευνα σχετικά με την καθολική σχεδίαση για τη μάθηση (UDL) σε επαγγελματικά και μαθητευτικά περιβάλλοντα δείχνει ότι η προληπτική σχεδίαση προγραμμάτων σπουδών —που προσφέρει πολλαπλούς τρόπους πρόσβασης στο περιεχόμενο, εξάσκησης δεξιοτήτων και επίδειξης ικανοτήτων— υποστηρίζει τους μαθητές με αναπηρίες, χαμηλό επίπεδο γραμματισμού, γλωσσικά εμπόδια ή διαφορετικούς τρόπους μάθησης, χωρίς να μειώνει τα πρότυπα. Αυτό περιλαμβάνει προσβάσιμα εκπαιδευτικά υλικά (εύκολα αναγνώσιμες μορφές, οπτικά βοηθήματα, προσαρμοστικά ψηφιακά εργαλεία), διαφοροποιημένο ρυθμό και συνδυαστικές επιλογές παράδοσης που βοηθούν τους μαθητές από αγροτικές περιοχές ή τους ενήλικες με οικογενειακούς/εργασιακούς περιορισμούς να παραμείνουν ενεργοί. Η ένταξη σε επίπεδο παρόχου σημαίνει επομένως ότι *οι στόχοι του προγράμματος σπουδών παραμένουν κοινοί, αλλά οι μαθησιακές διαδρομές διαφοροποιούνται* για να αποτραπεί η εγκατάλειψη και να επιτευχθεί η επιτυχία.

Μια δεύτερη διάσταση αφορά **την καθοδήγηση και την αντιστοίχιση χωρίς αποκλεισμούς**. Το Cedefop αναγνωρίζει τη δια βίου καθοδήγηση ως έναν εγκάρσιο πυλώνα των συστημάτων ΕΕΚ χωρίς αποκλεισμούς, επειδή βοηθά τους μαθητές να κάνουν ενημερωμένες, εμπιστευτικές μεταβάσεις στην κατάρτιση και την εργασία. Στην πράξη, οι πάροχοι χωρίς αποκλεισμούς επενδύουν στην προσέγγιση των υποεκπροσωπούμενων ομάδων, χρησιμοποιούν καθοδήγηση που λαμβάνει υπόψη τις προκαταλήψεις για να αποφύγουν την απομάκρυνση των γυναικών ή των μεταναστών από τα επαγγέλματα του τομέα της οικοδομής και εφαρμόζουν δομημένη αντιστοίχιση που λαμβάνει υπόψη όχι μόνο τις δεξιότητες, αλλά και τις φιλοδοξίες και τα εμπόδια των μαθητών. Αυτό απαιτεί συχνά προφίλ πριν από την τοποθέτηση (ανάγκες, ενδιαφέροντα, απαιτήσεις υποστήριξης), σαφή επικοινωνία με τους μαθητές σχετικά με τις προσδοκίες του χώρου εργασίας και συντονισμό με τους εργοδότες για να διασφαλιστεί ότι οι τοποθετήσεις είναι ρεαλιστικές και ασφαλείς για κάθε μαθητευόμενο. Όταν η αντιστοίχιση είναι χωρίς αποκλεισμούς, οι μαθητές χωρίς ισχυρά κοινωνικά δίκτυα δεν αποκλείονται από ποιοτικές τοποθετήσεις.

Μια τρίτη διάσταση σε επίπεδο παρόχων είναι η ύπαρξη **μηχανισμών υποστήριξης πριν και κατά τη διάρκεια της μαθητείας**. Τα στοιχεία από το εργαλείο ΕΕΚ του Cedefop για τους NEET και τη συμπεριληπτική μάθηση με βάση την εργασία υπογραμμίζουν ότι οι μαθητές που βρίσκονται σε μειονεκτική θέση επωφελούνται περισσότερο όταν οι πάροχοι προσφέρουν διαβατικές και προπαρασκευαστικές διαδρομές, καθοδήγηση για την προετοιμασία για την εργασία, υποστήριξη σε θέματα γλώσσας ή βασικών δεξιοτήτων και ψυχοκοινωνικές υπηρεσίες. Κατά τη διάρκεια της μαθητείας, οι πάροχοι χωρίς αποκλεισμούς διατηρούν ενεργή επαφή με τους μαθητές και τους χώρους εργασίας μέσω διπλών ρυθμίσεων καθοδήγησης (σχολικός σύμβουλος + σύμβουλος στο χώρο εργασίας), τακτικών ελέγχων προόδου και συστημάτων έγκαιρης προειδοποίησης που εντοπίζουν την απουσία, την χαμηλή αυτοπεποίθηση ή τις συγκρούσεις στο χώρο εργασίας πριν από την εγκατάλειψη. Τα στοιχεία του Cedefop σχετικά με τα περιβάλλοντα χωρίς αποκλεισμούς στο πλαίσιο της μάθησης στο χώρο εργασίας τονίζουν ότι η διατήρηση βελτιώνεται όταν οι μαθητές βιώνουν συνεχή υποστήριξη και ένα σαφές δίκτυο ασφαλείας, αντί να αφεθούν να «βουλιάσουν ή να κολυμπήσουν» στους χώρους εργασίας.

Τέλος, η ένταξη σε επίπεδο παρόχου απαιτεί **ευέλικτη παροχή και ισχυρή συνεργασία με τις ΜΜΕ**. Οι πάροχοι που προωθούν την ένταξη προσαρμόζουν τα προγράμματα, τις μορφές αξιολόγησης και τις ακολουθίες κατάρτισης όταν οι μαθητές αντιμετωπίζουν εμπόδια (π.χ. περιορισμούς στις μετακινήσεις, ανάγκες που σχετίζονται με αναπηρία, οικογενειακές ευθύνες), προστατεύοντας παράλληλα τα μαθησιακά αποτελέσματα. Αναλαμβάνουν επίσης προληπτικό ρόλο στην υποστήριξη των επιχειρήσεων: προετοιμάζουν μέντορες, αποσαφηνίζουν ρόλους,

μεσολαβούν σε παρεξηγήσεις και βοηθούν τις ΜΜΕ να εφαρμόσουν προσαρμογές ή πρακτικές ένταξης που δεν θα μπορούσαν να διαχειριστούν μόνες τους. Η στρατηγική της UNESCO για την ΤΕΕΕ και οι κατευθυντήριες γραμμές του Cedefop τονίζουν ότι τα αποτελέσματα της ένταξης εξαρτώνται από την ετοιμότητα των ιδρυμάτων να συνεργαστούν πέρα από την τάξη, ιδίως με μικρούς εργοδότες που χρειάζονται πρακτική υποστήριξη.

Εν ολίγοις, οι μαθητείες χωρίς αποκλεισμούς σε επίπεδο παρόχων χαρακτηρίζονται από: προγράμματα σπουδών σχεδιασμένα για την ποικιλομορφία (UDL και προσβάσιμη παιδαγωγική), καθοδήγηση και αντιστοίχιση που διευρύνουν την πρόσβαση, ισχυρούς μηχανισμούς υποστήριξης που αποτρέπουν την εγκατάλειψη και ευέλικτη, συνεργατική παροχή με τις ΜΜΕ. Όταν αυτές οι διαστάσεις είναι σε ισχύ, οι πάροχοι ΕΕΚ και οι μεσάζοντες γίνονται βασικοί μοχλοί ισότητας στο οικοσύστημα δεξιοτήτων του Habitat, επιτρέποντας σε διαφορετικούς μαθητές να εισέλθουν, να παραμείνουν και να επιτύχουν στη μάθηση με βάση την εργασία.

4.4 Διαστάσεις σε επίπεδο χώρου εργασίας (ΜΜΕ/εταιρείες)

Οι μαθητείες χωρίς αποκλεισμούς τελικά επιτυγχάνουν ή αποτυγχάνουν στους χώρους εργασίας, επειδή εκεί οι μαθητές περνούν ένα σημαντικό μέρος του χρόνου κατάρτισης, αναπτύσσουν την επαγγελματική τους ταυτότητα και βιώνουν τις καθημερινές νόρμες. Το EFQEA επιβάλλει ισχυρές υποχρεώσεις στους εργοδότες ως μέρος των βασικών κριτηρίων ποιότητας: οι μαθητείες πρέπει να βασίζονται σε σαφείς συμφωνίες, να σέβονται τα εργασιακά δικαιώματα, να παρέχουν ασφαλείς συνθήκες εργασίας, να εξασφαλίζουν εξειδικευμένη καθοδήγηση στον χώρο εργασίας και να είναι προσβάσιμες μέσω δίκαιης πρόσληψης. Στην πράξη, αυτό σημαίνει ότι οι ΜΜΕ και οι εταιρείες δεν είναι μόνο εργοδότες, αλλά και συν-εκπαιδευτές που καθορίζουν αν οι διαφορετικοί μαθητές μπορούν πραγματικά να μάθουν, να ενταχθούν και να προοδεύσουν.

Μια πρώτη διάσταση του χώρου εργασίας είναι **η προσλήψεις και η ένταξη χωρίς αποκλεισμούς**. Το EFQEA απαιτεί διαφανείς διαδικασίες πρόσληψης και δίκαιες διαδικασίες επιλογής, ακριβώς επειδή τα άτυπα δίκτυα πρόσληψης τείνουν να αναπαράγουν τον αποκλεισμό. Οι ΜΜΕ που προωθούν την ένταξη χρησιμοποιούν επομένως σαφή κριτήρια βασισμένα στις ικανότητες, αποφεύγουν τη γλώσσα της εργασίας που είναι μεροληπτική ή βασισμένη στο φύλο και διευρύνουν την προσέγγιση πέρα από «όσους γνωρίζουν ήδη την εταιρεία». Αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό στις μαθητείες στον τομέα της οικοδομής/κατασκευής, όπου οι γυναίκες, οι μετανάστες και οι μειονεκτούντες νέοι υποεκπροσωπούνται και έχουν λιγότερες πιθανότητες να βρουν θέση εργασίας μέσω άτυπων επαφών. Η πρόσληψη είναι χωρίς αποκλεισμούς μόνο όταν αποτρέπει ενεργά τις διακρίσεις και προσφέρει ίσες ευκαιρίες εισόδου, και όταν η ένταξη περιλαμβάνει

δομημένη προσαρμογή στους κανόνες του χώρου εργασίας, την ασφάλεια, τις προσδοκίες μάθησης και τα διαθέσιμα κανάλια υποστήριξης.

Μια δεύτερη βασική διάσταση είναι **η εξειδικευμένη καθοδήγηση και η καθημερινή εποπτεία**. Το EFQEA και οι κατευθυντήριες γραμμές των ευρωπαϊκών κοινωνικών εταίρων τονίζουν ότι ένας εκπαιδευτής/μέντορας στο χώρο εργασίας είναι απαραίτητος για την ποιότητα της μαθητείας και δεν είναι προαιρετικός. Τα στοιχεία του Cedefop σχετικά με τα περιβάλλοντα WBL χωρίς αποκλεισμούς δείχνουν ότι οι μαθητευόμενοι με λιγότερες ευκαιρίες βασίζονται ιδιαίτερα στη στήριξη του μέντορα για την αυτοπεποίθηση, την ένταξη και την επίλυση προβλημάτων, και ότι η αδύναμη καθοδήγηση είναι ένας σημαντικός παράγοντας πρόβλεψης της εγκατάλειψης. Επομένως, οι εργασιακοί χώροι χωρίς αποκλεισμούς (α) αναθέτουν έναν ειδικά εκπαιδευμένο μέντορα, (β) προστατεύουν το χρόνο για εποπτεία και ανατροφοδότηση και (γ) διασφαλίζουν ότι οι μέντορες είναι προετοιμασμένοι για καθοδήγηση ευαίσθητη στη διαφορετικότητα (π.χ. διαπολιτισμική επικοινωνία, ευαισθητοποίηση σε θέματα φύλου, ένταξη ατόμων με αναπηρία). Χωρίς αυτό, η μαθητεία γίνεται «μάθηση μέσω έκθεσης», η οποία ωφελεί τους μαθητές με αυτοπεποίθηση, αλλά μειονεκτεί εκείνους που αντιμετωπίζουν γλωσσικά εμπόδια, ανάγκες που σχετίζονται με αναπηρία ή χαμηλή αρχική αυτοαποτελεσματικότητα.

Μια τρίτη διάσταση του χώρου εργασίας είναι **οι προσαρμογές και οι ευέλικτες διαδρομές εργασιών**, ειδικά για μαθητευόμενους με αναπηρίες ή ειδικές ανάγκες, αλλά και για άλλες ομάδες που αντιμετωπίζουν εμπόδια. Σύμφωνα με την νομοθεσία της ΕΕ για την ισότητα, οι εύλογες προσαρμογές είναι νομική υποχρέωση, και οι κατευθυντήριες γραμμές της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το 2024 διευκρινίζουν πώς αυτό εφαρμόζεται στους χώρους εργασίας: προσαρμοσμένος εξοπλισμός ή ΜΑΠ, προσβάσιμοι σταθμοί εργασίας, βοηθητικές τεχνολογίες, ευέλικτοι χρονοδιαγράμματα ή διαλείμματα, προσαρμοσμένες μορφές επικοινωνίας και δίκαιες μέθοδοι αξιολόγησης που εξακολουθούν να αντικατοπτρίζουν τα μαθησιακά αποτελέσματα. Ο EU-OSHA τονίζει ότι οι προσαρμογές είναι συχνά χαμηλού κόστους και βελτιώνουν τη διατήρηση, την ασφάλεια και την παραγωγικότητα. Για τις μαθητείες, οι προσαρμογές πρέπει να σχεδιάζονται από κοινού με τους παρόχους ΕΕΚ και να επανεξετάζονται με την πάροδο του χρόνου, ώστε να διασφαλίζεται ότι οι μαθητευόμενοι αποκτούν σταδιακά πρόσβαση στο πλήρες επαγγελματικό προφίλ και δεν περιορίζονται σε περιθωριακές εργασίες.

Μια τέταρτη διάσταση είναι **η καταπολέμηση των διακρίσεων και η ασφαλής, χωρίς αποκλεισμούς κουλτούρα στο χώρο εργασίας**. Το EFQEA απαιτεί ασφαλή περιβάλλοντα και σεβασμό στη διαφορετικότητα, ενώ η έρευνα του Cedefop για την ενσωμάτωση της μάθησης στην εργασία (WBL) υπογραμμίζει ότι η αίσθηση του ανήκειν και η διατήρηση του προσωπικού

εξαρτώνται από το καθημερινό κλίμα στο χώρο εργασίας και όχι μόνο από τους επίσημους κανόνες. Σε τομείς που κυριαρχούν οι άνδρες, όπως οι κατασκευές, οι οργανισμοί ασφάλειας και υγείας δείχνουν ότι οι έμφυλες προκαταλήψεις και ο επαγγελματικός διαχωρισμός παραμένουν ενσωματωμένοι στις ρουτίνες του χώρου εργασίας, εκτός εάν οι εταιρείες τις αντιμετωπίζουν ενεργά μέσω εποπτείας που λαμβάνει υπόψη το φύλο, πολιτικών μηδενικής ανοχής για την παρενόχληση και ορατής δέσμευσης για την πολυμορφία. Οι ΜΜΕ χωρίς αποκλεισμούς καθιστούν σαφείς τις προσδοκίες (κώδικες δεοντολογίας, ασφαλείς διαύλοι αναφοράς), διασφαλίζουν κανόνες επικοινωνίας που βασίζονται στον σεβασμό και υποστηρίζουν την ένταξη των ομοτίμων, ώστε οι γυναίκες και οι μαθητευόμενοι που ανήκουν σε μειονότητες να μην απομονώνονται ή να μην πιέζονται να «προσαρμοστούν» σε κανόνες που οδηγούν στον αποκλεισμό.

Τέλος, οι εργασιακοί χώροι χωρίς αποκλεισμούς βασίζονται στην **ενεργό συνεργασία με τους παρόχους ΕΕΚ και τους μεσάζοντες**. Το ΕΦQEΑ θεωρεί τη μαθητεία ως κοινή ευθύνη, ενώ η πολιτική μάθησης του Cedefop τονίζει ότι η ποιότητα και η ένταξη είναι ισχυρότερες όταν οι εργοδότες συντονίζονται τακτικά με τους σχολικούς συμβούλους σχετικά με τα μαθησιακά αποτελέσματα, τις αξιολογήσεις προόδου και την έγκαιρη παρέμβαση όταν εμφανίζονται δυσκολίες. Αυτή η συνεργασία καθιστά δυνατή την προσαρμογή των εργασιών, την παροχή πρόσθετης υποστήριξης και την πρόληψη της πρόωρης εγκατάλειψης, ιδίως για τους μαθητευόμενους που αντιμετωπίζουν πολλαπλά εμπόδια.

Συνοψίζοντας, η ένταξη στο οικοσύστημα HABITABLE σε επίπεδο χώρου εργασίας επιτυγχάνεται όταν οι ΜΜΕ και οι εταιρείες εξασφαλίζουν δίκαιες προσλήψεις, δομημένη καθοδήγηση με γνώμονα την πολυμορφία, εύλογες προσαρμογές και ευελιξία, ισχυρή κουλτούρα κατά των διακρίσεων και συνεχή συντονισμό με τους παρόχους ΕΕΚ. Αυτές οι διαστάσεις μετατρέπουν τις αρχές ποιότητας της ΕΕ σε πραγματικές ευκαιρίες μάθησης για διαφορετικούς μαθητευόμενους σε καθημερινά εργασιακά περιβάλλοντα.

4.5 Διάσταση της εμπειρίας των μαθητών

Οι μαθητείες χωρίς αποκλεισμούς πρέπει τελικά να είναι αναγνωρίσιμες στην *εμπειρία* που βιώνουν οι μαθητευόμενοι. Το έργο του Cedefop σχετικά με τα περιβάλλοντα μάθησης χωρίς αποκλεισμούς στον χώρο εργασίας υπογραμμίζει ότι οι μαθητείες γίνονται κινητοποιητικές και επιτυχημένες όταν οι μαθητές συναντούν φιλόξενα εργασιακά περιβάλλοντα, σημαντικές ευκαιρίες μάθησης και συνεπή υποστήριξη. Αντίθετα, η μάθηση με βάση την εργασία μπορεί να αποθαρρύνει και να οδηγήσει σε εγκατάλειψη όταν οι μαθητές βιώνουν αναντιστοιχία μεταξύ προσδοκιών και πραγματικότητας, έλλειψη υποστήριξης για την προετοιμασία για την εργασία ή ανεπαρκή

εποπτεία. Για τον λόγο αυτό, η εμπειρία των μαθητών αντιμετωπίζεται εδώ ως ξεχωριστή διάσταση της ένταξης, με έμφαση στην ένταξη, την υποστήριξη, την πρόοδο και την έκφραση της γνώμης.

Η αίσθηση του ανήκειν αναφέρεται στο κατά πόσον οι μαθητευόμενοι αισθάνονται αποδεκτοί, σεβαστοί και κοινωνικά ενταγμένοι τόσο στο περιβάλλον της ΕΕΚ όσο και στον χώρο εργασίας. Η έρευνα σχετικά με τη διατήρηση των μαθητευόμενων συνδέει σταθερά την αίσθηση του ανήκειν με καθημερινά πολιτισμικά μηνύματα: τον τρόπο με τον οποίο οι μέντορες μιλούν στους μαθητευόμενους, το κατά πόσον οι συνομήλικοί τους τους συμπεριλαμβάνουν στην άτυπη μάθηση και το κατά πόσον η διαφορετικότητα αντιμετωπίζεται ως φυσιολογική ή ως «πρόβλημα». Το Cedefop τονίζει ότι τα υποστηρικτικά περιβάλλοντα αυξάνουν την κινητοποίηση και την ολοκλήρωση, ειδικά για τους μαθητές που εισέρχονται για πρώτη φορά στον χώρο εργασίας ή που προέρχονται από περιβάλλοντα με λιγότερες ευκαιρίες. Στους κλάδους που σχετίζονται με την οικοδομή και τις κατασκευές, η αίσθηση του ανήκειν είναι ιδιαίτερα κρίσιμη για τις γυναίκες, τους μετανάστες και τους μαθητές με αναπηρίες, οι οποίοι διαφορετικά μπορεί να αισθάνονται απομονωμένοι σε εργασιακές κουλτούρες που κυριαρχούνται από άνδρες ή είναι ιδιαίτερα τυποποιημένες.

Η υποστήριξη αποτυπώνει τον βαθμό στον οποίο οι μαθητευόμενοι έχουν αξιόπιστη, συνεχή βοήθεια για να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις της μάθησης και της εργασίας. Τα στοιχεία που εξέτασε το Cedefop και η ευρύτερη έρευνα για την εγκατάλειψη της ΕΕΚ δείχνουν ότι οι μαθητευόμενοι είναι πιο πιθανό να εγκαταλείψουν νωρίς όταν η καθοδήγηση είναι ακανόνιστη, η ανατροφοδότηση είναι ασαφής ή τα προσωπικά εμπόδια (γλώσσα, αυτοπεποίθηση, ανάγκες αναπηρίας, μεταφορά, οικογενειακή πίεση) δεν αντιμετωπίζονται εγκαίρως. Οι μαθητείες χωρίς αποκλεισμούς διασφαλίζουν επομένως ότι η υποστήριξη δεν είναι μόνο «συγκεντρωμένη» στην αρχή, αλλά διατηρείται μέσω ελέγχων, διπλής καθοδήγησης (σχολικός σύμβουλος + μέντορας στο χώρο εργασίας) και εύκολης πρόσβασης σε υπηρεσίες καθοδήγησης ή ψυχοκοινωνικής υποστήριξης όταν προκύπτουν δυσκολίες.

Η πρόοδος αναφέρεται στο κατά πόσον οι μαθητευόμενοι μπορούν να δουν και να βιώσουν μια δίκαιη πορεία ανάπτυξης δεξιοτήτων και μελλοντικής απασχολησιμότητας. Η εμπειρία των μαθητών χωρίς αποκλεισμούς σημαίνει ότι οι εργασίες και τα μαθησιακά αποτελέσματα είναι δομημένα έτσι ώστε οι μαθητευόμενοι να έχουν σταδιακή πρόσβαση στο πλήρες επαγγελματικό προφίλ, αντί να περιορίζονται σε περιθωριακές ή επαναλαμβανόμενες εργασίες. Το Cedefop σημειώνει ότι μια σαφής μαθησιακή πορεία και καλές ευκαιρίες μάθησης στον χώρο εργασίας είναι βασικοί παράγοντες για την κινητοποίηση και την απόκτηση προσόντων. Για τους μαθητές που βρίσκονται σε μειονεκτική θέση, η πρόοδος εξαρτάται επίσης από μέτρα ισότητας (επιπλέον

καθοδήγηση, προσαρμοσμένος ρυθμός, αναγνώριση προηγούμενης μάθησης) που τους επιτρέπουν να πληρούν τα ίδια πρότυπα μέσω ρεαλιστικών διαδρομών.

Η φωνή και η ανατροφοδότηση είναι το τελικό στοιχείο: οι μαθητείες χωρίς αποκλεισμούς απαιτούν οι μαθητευόμενοι να μπορούν να εκφράζουν με ασφάλεια την εμπειρία τους και να επηρεάζουν τη βελτίωση. Ο οδηγός της UNESCO για την ένταξη στην ΕΕΚ τονίζει ότι οι μαθητές πρέπει να συμμετέχουν ενεργά στη διαμόρφωση περιβαλλόντων χωρίς αποκλεισμούς και να μην είναι παθητικοί αποδέκτες υποστήριξης. Σε επίπεδο συστήματος και παρόχου, αυτό ευθυγραμμίζεται με τους κύκλους ανατροφοδότησης τύπου EQAVET, όπου οι αξιολογήσεις των μαθητευομένων σχετικά με την ποιότητα της κατάρτισης, το κλίμα στο χώρο εργασίας, την καθοδήγηση και τους κινδύνους διακρίσεων συλλέγονται συστηματικά και χρησιμοποιούνται για αναθεώρηση και βελτίωση. Τα ασφαλή κανάλια αναφοράς για παρενόχληση ή άδικη μεταχείριση αποτελούν μέρος αυτής της διάστασης της «φωνής», διασφαλίζοντας ότι οι μαθητευόμενοι μπορούν να εκφράζονται χωρίς το φόβο να χάσουν τη θέση τους.

Συνολικά, αυτά τα τέσσερα στοιχεία περιγράφουν πώς φαίνεται η ένταξη από την πλευρά του μαθητή. Όταν οι μαθητευόμενοι αισθάνονται ότι ανήκουν, λαμβάνουν συνεχή υποστήριξη, βιώνουν πραγματική πρόοδο και έχουν ουσιαστική φωνή στην ανατροφοδότηση και την προστασία, η ένταξη γίνεται ένα παρατηρήσιμο αποτέλεσμα και όχι μια πολιτική υπόσχεση.

5. Βασικοί θεματικοί τομείς για συστάσεις

Οι συστάσεις αυτού του οδηγού οργανώνονται σε έξι θεματικούς τομείς που αφορούν τους διαρθρωτικούς και πρακτικούς παράγοντες που επηρεάζουν την ένταξη, την ποικιλομορφία και την ισότητα στις μαθητείες σε όλο το οικοσύστημα δεξιοτήτων του Habitat. Κάθε θεματικός τομέας περιλαμβάνει μια αιτιολόγηση βασισμένη σε αποδεικτικά στοιχεία και συγκεκριμένες προτάσεις που μπορούν να υιοθετήσουν οι πάροχοι ΕΕΚ, οι εταιρείες, οι δημόσιες αρχές και οι κοινωνικοί εταίροι για να ενισχύσουν την ισότιμη συμμετοχή.

4.1 Ισότητα και πρόσβαση

Η προώθηση της ισότητας και της πρόσβασης στη μαθητεία απαιτεί συστηματική προσπάθεια για την άρση των εμποδίων που παρεμποδίζουν τη συμμετοχή των μαθητών με λιγότερες ευκαιρίες. Τα ευρωπαϊκά στοιχεία υπογραμμίζουν το μέγεθος της πρόκλησης: το 2024, το 9,3 % των νέων (18-24 ετών) στην ΕΕ εγκατέλειψαν πρόωρα την εκπαίδευση και την κατάρτιση, ποσοστό που εξακολουθεί να υπερβαίνει τον στόχο της ΕΕ για ποσοστό κάτω του 9 % έως το 2030. Η κατάσταση είναι σημαντικά χειρότερη για τους νέους με αναπηρίες, μεταξύ των οποίων το 44,2 % των ατόμων με σοβαρή αναπηρία και το 17,1 % των ατόμων με κάποια αναπηρία εγκατέλειψαν πρόωρα την εκπαίδευση και την κατάρτιση, σε σύγκριση με το 8,0 % των ατόμων χωρίς αναπηρία.

Οι αναλύσεις της Eurostat και του CEDEFOP δείχνουν επίσης ότι οι μετανάστες και οι πολίτες τρίτων χωρών έχουν συστηματικά χαμηλότερο μορφωτικό επίπεδο και υψηλότερα ποσοστά πρόωρης εγκατάλειψης σε σχέση με τους γηγενείς πληθυσμούς, και ότι η ΕΕΚ μπορεί να διαδραματίσει βασικό ρόλο στην πρόληψη του κοινωνικού αποκλεισμού, εάν σχεδιαστεί και υλοποιηθεί με τρόπο που να προάγει την ένταξη. Στις χώρες της Ανατολικής Εταιρικής Σχέσης, όπως η Γεωργία και η Δημοκρατία της Μολδαβίας, οι αξιολογήσεις της ETF επισημαίνουν τις επίμονες περιφερειακές, εθνοτικές και φυλετικές ανισότητες στην πρόσβαση σε ποιοτική εκπαίδευση και απασχόληση και τονίζουν την ανάγκη να βελτιωθεί η συμμετοχή των μειονεκτούντων νέων στην ΕΕΚ.

Σε επίπεδο πολιτικής, ο **ευρωπαϊκός πυλώνας κοινωνικών δικαιωμάτων** επιβεβαιώνει ότι «όλοι έχουν δικαίωμα σε ποιοτική και χωρίς αποκλεισμούς εκπαίδευση, κατάρτιση και διά βίου μάθηση», τοποθετώντας τις ίσες ευκαιρίες και την πρόσβαση στο επίκεντρο της κοινωνικής πολιτικής της ΕΕ. Η **σύσταση του Συμβουλίου σχετικά με την ΕΕΚ για βιώσιμη ανταγωνιστικότητα, κοινωνική δικαιοσύνη και ανθεκτικότητα (2020/C 417/01)** ζητά ρητά

συστήματα ΕΕΚ που να είναι «περιεκτικά και προσβάσιμα, ιδίως για τις ευάλωτες ομάδες, τα άτομα με αναπηρίες και τα άτομα με χαμηλά επίπεδα προσόντων».

Στο πλαίσιο αυτό, οι χώρες εταίροι του HABITABLE έχουν υιοθετήσει εθνική νομοθεσία και στρατηγικές που αναφέρονται στις ίσες ευκαιρίες, την ένταξη και τη μη διάκριση (π.χ. τα μέτρα της Αυστρίας για την ένταξη των μαθητευομένων και την ολοκληρωμένη ΕΕΚ, τον οργανικό νόμο 3/2022 της Ισπανίας, τον νόμο 54/2018 της Πορτογαλίας για την ένταξη στην εκπαίδευση και την εθνική στρατηγική για την ισότητα, τον νόμο 4763/2020 της Ελλάδας για το ΕΣΕΕΚ, καθώς και τις πρόσφατες στρατηγικές ένταξης στη Γεωργία και τη Μολδαβία που υποστηρίζονται από την ETF και τη συνεργασία της ΕΕ). Ωστόσο, οι ελλείψεις στην εφαρμογή, τη χρηματοδότηση και την προβολή σημαίνουν ότι οι μαθητές με αναπηρίες, οι μετανάστες, οι κοινότητες Ρομά, οι νέοι της υπαίθρου, οι γυναίκες σε τομείς που κυριαρχούν οι άνδρες και οι πρόωροι αποχωρούντες από το σχολείο εξακολουθούν να υποεκπροσωπούνται στη διττή ΕΕΚ και τη μαθητεία.

Η διασφάλιση της ισότητας και της πρόσβασης αποτελεί, επομένως, τόσο απαίτηση συμμόρφωσης με τα εθνικά και κοινοτικά πλαίσια όσο και πρακτική αναγκαιότητα για την οικοδόμηση ισχυρών, προσανατολισμένων στο μέλλον οικοσυστημάτων δεξιοτήτων Habitat.

Συστάσεις

α) Πολιτικές κατά των διακρίσεων

- **Ευθυγράμμιση με τις αρχές της ΕΕ και την εθνική νομοθεσία.**

Ανάπτυξη και εφαρμογή ολοκληρωμένων πολιτικών κατά των διακρίσεων και για την ίση μεταχείριση σε επίπεδο παρόχων και επιχειρήσεων, οι οποίες να καλύπτουν ρητά τουλάχιστον το φύλο, την αναπηρία, την εθνοτική καταγωγή, τη θρησκεία ή τις πεποιθήσεις, την ηλικία, το κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο, το μεταναστευτικό καθεστώς και τον σεξουαλικό προσανατολισμό, σύμφωνα με τον ευρωπαϊκό πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων και την εθνική νομοθεσία για την ισότητα.

- **Ορατότητα και προσβασιμότητα.**

Διασφάλιση της σαφούς επικοινωνίας των πολιτικών αυτών στους μαθητές, το προσωπικό και τους εργοδότες (ιστότοποι, υλικό εισαγωγής, συμβάσεις μαθητείας, εσωτερικοί κανονισμοί) και της διάθεσής τους σε προσβάσιμες μορφές και σχετικές γλώσσες, ιδίως σε περιβάλλοντα με σημαντικούς πληθυσμούς μειονοτήτων ή μεταναστών.

- **Αποτελεσματικοί μηχανισμοί καταγγελίας και αποκατάστασης.**

Δημιουργία εμπιστευτικών, ασφαλών και αξιόπιστων μηχανισμών για την αναφορά

περιστατικών διακρίσεων, παρενόχλησης ή άνισης μεταχείρισης, με σαφείς διαδικασίες, χρονοδιαγράμματα, καθορισμένους υπεύθυνους και προστασία από αντίποινα.

- **Ενσωμάτωση σε επίσημες συμφωνίες.**

Συμπερίληψη ρητρών περί μη διακρίσεων και ίσων ευκαιριών σε όλες τις συμφωνίες συνεργασίας μεταξύ φορέων ΕΕΚ και επιχειρήσεων, συμβάσεις μαθητείας και θεσμικούς κώδικες δεοντολογίας, καθιστώντας τον σεβασμό αυτών των αρχών προϋπόθεση για τη συμμετοχή σε προγράμματα διττής ΕΕΚ.

β) Κριτήρια επιλογής χωρίς αποκλεισμούς

- **Επανεξέταση των κανόνων εισαγωγής για την έμμεση διάκριση.**

Συστηματική επανεξέταση των κριτηρίων εισαγωγής και επιλογής για τον εντοπισμό και την κατάργηση απαιτήσεων που ενδέχεται να αποκλείουν έμμεσα τους μαθητές με λιγότερες ευκαιρίες, όπως υπερβολικά αυστηρά ακαδημαϊκά όρια, γλωσσικές απαιτήσεις ή προηγούμενη εμπειρία που δεν είναι απαραίτητη για το επάγγελμα.

- **Χρησιμοποιήστε αξιολόγηση βάσει ικανοτήτων και κινήτρων.**

Συμπλήρωση ή αντικατάσταση της επιλογής που βασίζεται αποκλειστικά στις βαθμολογίες με μεθόδους που αναγνωρίζουν διάφορες μορφές ικανοτήτων και δυνατοτήτων, όπως δομημένες συνεντεύξεις, πρακτικές εργασίες, διαγνωστικές αξιολογήσεις ή χαρτοφυλάκια. Η προσέγγιση αυτή είναι σύμφωνη με τις κατευθυντήριες γραμμές του CEDEFOP για την ΕΕΚ χωρίς αποκλεισμούς και την καταπολέμηση της πρόωρης εγκατάλειψης.

- **Προσβάσιμες πληροφορίες και διαδικασίες.**

Παρέχετε σαφείς, κατανοητές πληροφορίες σχετικά με τις διαδικασίες υποβολής αιτήσεων, τα κριτήρια επιλεξιμότητας, τα κριτήρια επιλογής και τα χρονοδιαγράμματα, και διαθέστε υλικό στις γλώσσες των μειονοτήτων και των μεταναστών, όπου αυτό είναι σκόπιμο. Αυτό υποστηρίζει τη λήψη τεκμηριωμένων αποφάσεων και μειώνει τον αυτοαποκλεισμό των ευάλωτων μαθητών.

- **Προσλήψεις με επίγνωση των προκαταλήψεων.**

Εκπαίδευση του προσωπικού που συμμετέχει στην επιλογή (τόσο σε ιδρύματα ΕΕΚ όσο και σε επιχειρήσεις) σε πρακτικές πρόσληψης χωρίς προκαταλήψεις και χωρίς αποκλεισμούς, καθώς και στα συγκεκριμένα εμπόδια πρόσβασης που αντιμετωπίζουν ομάδες όπως οι νέες γυναίκες στον κατασκευαστικό τομέα, οι μαθητές με αναπηρίες, οι μετανάστες ή οι νέοι Ρομά.

Ισότητα των φύλων

Η ισότητα των φύλων στην μαθητεία αποτελεί ακρογωνιαίο λίθο των συστημάτων ΕΕΚ χωρίς αποκλεισμούς και πρακτική αναγκαιότητα για την οικοδόμηση ενός οικοσυστήματος δεξιοτήτων Habitat έτοιμου για το μέλλον. Σε ολόκληρη την Ευρώπη, η μαθητεία αναμένεται να υποστηρίξει την δίκαιη πρόσβαση σε ποιοτική κατάρτιση και αξιοπρεπή εργασία, ωστόσο οι επίμονες έμφυλες νόρμες συνεχίζουν να διαμορφώνουν τα πρότυπα συμμετοχής, ιδίως σε τεχνικούς και κατασκευαστικούς τομείς. Η πολιτική της ΕΕ ορίζει ρητά την ΕΕΚ ως μοχλό για την καταπολέμηση του επαγγελματικού διαχωρισμού και των στερεοτύπων, ζητώντας ισορροπημένη συμμετοχή των φύλων σε επαγγέλματα που παραδοσιακά κυριαρχούνται από άνδρες ή γυναίκες.

Η κλίμακα της ανισορροπίας μεταξύ των φύλων είναι ιδιαίτερα ορατή στον τομέα του Habitat/των κατασκευών. Οι στατιστικές της Eurostat για την αγορά εργασίας δείχνουν ότι οι γυναίκες παραμένουν μια μικρή μειονότητα στην απασχόληση στον κατασκευαστικό τομέα στην ΕΕ — περίπου **το 10 % του εργατικού δυναμικού του** τομέα— υπογραμμίζοντας την περιορισμένη βάση ταλέντων σε έναν τομέα που είναι κεντρικής σημασίας για την πράσινη ανακαίνιση και τη βιώσιμη δόμηση. Οι ευρύτερες ανισότητες μεταξύ των φύλων στις μεταβάσεις στην αγορά εργασίας ενισχύουν αυτό το μοτίβο: το 2023, το ποσοστό των νέων γυναικών που δεν εργάζονται, δεν σπουδάζουν και δεν εκπαιδεύονται (NEET) ήταν **12,5 %**, σε σύγκριση με **10,1 % για τους νέους άνδρες**, γεγονός που δείχνει ότι οι γυναίκες εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν υψηλότερο διαρθρωτικό κίνδυνο αποκλεισμού από τις διαδρομές μετάβασης από την εκπαίδευση στην εργασία.

Η έρευνα και η παρακολούθηση της ΕΕ συνδέουν σταθερά αυτές τις διαφορές με την πρώιμη κοινωνικοποίηση, την μεροληπτική καθοδήγηση, την περιορισμένη ορατότητα των γυναικών στον τομέα και τις κουλτούρες στο χώρο εργασίας που μπορεί να φαίνονται απρόθυμες να δεχτούν γυναίκες μαθητευόμενες. Το CEDEFOP υπογραμμίζει ότι ο διαχωρισμός των φύλων στην ΕΕΚ παραμένει σε ολόκληρη την Ευρώπη και απαιτεί προληπτικά μέτρα για τη διεύρυνση της συμμετοχής σε τεχνικούς τομείς και τομείς πράσινης μετάβασης.

Για τα οικοσυστήματα δεξιοτήτων Habitat, η ισότητα των φύλων αποτελεί επομένως τόσο υποχρέωση δικαιοσύνης όσο και στρατηγική για το εργατικό δυναμικό: χωρίς στοχευμένες δράσεις για την προσέλκυση και τη διατήρηση των γυναικών, οι μαθητείες κινδυνεύουν να αναπαράγουν τον αποκλεισμό, περιορίζοντας παράλληλα την ικανότητα του τομέα να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή και της πράσινης κατασκευής.

Συστάσεις

α) Στόχοι ισορροπημένης συμμετοχής των δύο φύλων και παρακολούθηση

- **Θέσπιση σαφών στόχων συμμετοχής** των γυναικών σε προγράμματα μαθητείας στον τομέα του Habitat και των κατασκευών, σύμφωνα με τις δεσμεύσεις της ΕΕ για την ισότητα των φύλων.
- **Παρακολούθηση της εισόδου, της διατήρησης, της ολοκλήρωσης και της προόδου ανά φύλο**, ώστε να καταστεί ορατή η ανισορροπία και να αποφευχθεί η αντιμετώπισή της ως «φυσιολογική».
- **Χρήση διατομεακής παρακολούθησης** (π.χ. φύλο + αναπηρία, φύλο + μεταναστευτικό υπόβαθρο) για τον εντοπισμό πολυεπίπεδων μειονεκτημάτων.

β) Γλώσσα και επαγγελματικός προσανατολισμός με ευαισθησία ως προς το φύλο

- **Έλεγχος των υλικών καθοδήγησης, των προσκλήσεων υποβολής αιτήσεων και των επαγγελματικών προφίλ**, προκειμένου να αφαιρεθούν τα στερεότυπα και οι ανδροπρεπείς διατυπώσεις που αποθαρρύνουν τα κορίτσια και τις γυναίκες από το να υποβάλουν αίτηση.
- **Διασφάλιση ότι η καθοδήγηση βασίζεται στις ικανότητες και τις φιλοδοξίες** και όχι σε «τυπικές» διαδρομές ανά φύλο, αντανακλώντας τα στοιχεία του CEDEFOP σχετικά με τα στερεότυπα στις επιλογές ΕΕΚ.
- **Προβάλετε τις καριέρες στον τομέα του Habitat ως πράσινες, καινοτόμες και κοινωνικά αξιόλογες**, συνδέοντάς τες με τη βιωσιμότητα και την ψηφιοποίηση και όχι με ξεπερασμένες εικόνες «ανδρικών επαγγελμάτων».

γ) Πρότυπα και καθοδήγηση στον τομέα του Habitat

- **Συστηματική ενσωμάτωση γυναικείων προτύπων** (τεχνίτριες, επιβλέπουσες εργοταξίων, τεχνικοί BIM, ειδικοί σε πράσινες ανακαινίσεις, αρχιτέκτονες/μηχανικοί με διαδρομές ΕΕΚ) στην προβολή και την καθοδήγηση.
- **Δημιουργία δομημένης καθοδήγησης για γυναίκες μαθητευόμενες**, συνδυάζοντάς τες με εκπαιδευμένους μέντορες στο χώρο εργασίας και γυναίκες σχεδόν της ίδιας ηλικίας που ήδη εργάζονται στον τομέα. Τα στοιχεία από ευρωπαϊκές πρωτοβουλίες δείχνουν ότι η προβολή προτύπων είναι ένας από τους πιο αποτελεσματικούς μοχλούς για την αλλαγή της συμμετοχής σε μαθητείες που κυριαρχούνται από άνδρες.
- **Αναγνώριση της καθοδήγησης ως προϋπόθεση ποιότητας** για τη συμμετοχή εργοδοτών/συνεργαζόμενων φορέων, ιδίως σε επαγγέλματα στον τομέα της κατοικίας που κυριαρχούνται από άνδρες.

δ) Ασφαλές και σεβασμό περιβάλλον μάθησης/εργασίας

- **Απαίτηση πολιτικών μηδενικής ανοχής για την παρενόχληση και τη διάκριση** στους χώρους εργασίας που φιλοξενούν μαθητευόμενους, με σαφείς διαύλους αναφοράς.
- **Εκπαίδευση των εσωτερικών εκπαιδευτών και δασκάλων σε θέματα έμφυλων προκαταλήψεων και εποπτεία χωρίς αποκλεισμούς**, δεδομένου ότι η κουλτούρα της μαθητείας επηρεάζει σημαντικά τη διατήρηση του προσωπικού.
- Αυτό είναι κρίσιμο τόσο για την ολοκλήρωση της μαθητείας όσο και για τη μακροπρόθεσμη διατήρηση των γυναικών στον τομέα.

Υποστήριξη για άτομα με λιγότερες ευκαιρίες

Η υποστήριξη των μαθητών με λιγότερες ευκαιρίες είναι απαραίτητη για τα συστήματα μαθητείας χωρίς αποκλεισμούς, διότι τα διαρθρωτικά μειονεκτήματα συνεχίζουν να καθορίζουν ποιοι μπορούν να έχουν πρόσβαση στην κατάρτιση, να παραμείνουν ενεργοί και να ολοκληρώσουν με επιτυχία τις διαδρομές τους. Σε ολόκληρη την ΕΕ, η πρόωρη εγκατάλειψη της εκπαίδευσης και της κατάρτισης παραμένει ένα σημαντικό προειδοποιητικό σημάδι: το 2024, **το 9,3 % των νέων ηλικίας 18-24 ετών** εγκατέλειψαν πρόωρα την εκπαίδευση, ποσοστό που εξακολουθεί να είναι υψηλότερο από τον στόχο της ΕΕ για το 2030 (<9 %). Ο κίνδυνος αυτός είναι έντονα άνισος. Οι νέοι με αναπηρίες αντιμετωπίζουν σημαντικά υψηλότερα ποσοστά πρόωρης εγκατάλειψης σε σύγκριση με τους συνομηλίκους τους χωρίς αναπηρίες, γεγονός που καταδεικνύει πώς η ανεπαρκής υποστήριξη και προσβασιμότητα μεταφράζονται σε αποκλεισμό.

Οι μετανάστες και οι μαθητές που ανήκουν σε μειονότητες έχουν επίσης συστηματικά χαμηλότερα αποτελέσματα. Τα στοιχεία της Eurostat σχετικά με την ένταξη των μεταναστών δείχνουν χαμηλότερο μορφωτικό επίπεδο και μεγαλύτερη ευπάθεια στην πρόωρη εγκατάλειψη μεταξύ **των πολιτών τρίτων χωρών** σε σύγκριση με τους υπηκόους, γεγονός που αντανακλά τα εμπόδια που συνδέονται με τη γλώσσα, την αναγνώριση της προηγούμενης μάθησης, την κοινωνικοοικονομική ανασφάλεια και τις διακρίσεις. Για τους νέους NEET, ο αποκλεισμός είναι συχνά πολυεπίπεδος: η αποσύνδεση από την εκπαίδευση και την εργασία οφείλεται συνήθως σε ένα συνδυασμό χαμηλού προηγούμενου επιπέδου εκπαίδευσης, ανεπαρκούς καθοδήγησης, οικονομικής πίεσης και περιορισμένων τοπικών ευκαιριών. Τα ευρωπαϊκά στοιχεία υπογραμμίζουν ότι η στοχευμένη κατάρτιση σε συνδυασμό με **την καθοδήγηση και την ολοκληρωμένη υποστήριξη** είναι από τους πιο αποτελεσματικούς τρόπους για την επανένταξη των μαθητών NEET και τη διατήρηση της συμμετοχής τους.

Η γεωγραφία επιδεινώνει αυτές τις ανισότητες. Οι μαθητές των αγροτικών περιοχών συχνά αντιμετωπίζουν λιγότερες τοπικές επιλογές κατάρτισης, μεγαλύτερες αποστάσεις μετακίνησης, ασθενέστερη πρόσβαση σε υπηρεσίες υποστήριξης και πιο περιορισμένη ψηφιακή υποδομή — παράγοντες που αυξάνουν τον κίνδυνο αυτοαποκλεισμού και εγκατάλειψης. Χωρίς στοχευμένη υποστήριξη, αυτά τα πρότυπα μπορούν να οδηγήσουν σε υποεκπροσώπηση των μεταναστών, των νέων NEET, των μαθητών με αναπηρία και των αγροτικών πληθυσμών στις μαθητείες, συμπεριλαμβανομένων των τομέων που σχετίζονται με το Habitat και είναι κρίσιμοι για την πράσινη μετάβαση.

Σε επίπεδο πολιτικής, ο Ευρωπαϊκός Πυλώνας Κοινωνικών Δικαιωμάτων επιβεβαιώνει ότι όλοι έχουν δικαίωμα σε **ποιοτική και χωρίς αποκλεισμούς εκπαίδευση και δια βίου μάθηση**, ενώ

οι στρατηγικές της ΕΕ για την ένταξη και την αναπηρία απαιτούν προσβασιμότητα, εύλογες προσαρμογές και ενεργό συμμετοχή των ευάλωτων ομάδων. Η εξασφάλιση εξατομικευμένης υποστήριξης αποτελεί, επομένως, απαίτηση συμμόρφωσης με τις αξίες της ΕΕ και πρακτική προϋπόθεση για την οικοδόμηση ισχυρών, προσανατολισμένων στο μέλλον οικοσυστημάτων μαθητείας.

Συστάσεις

α) Προσαρμοσμένες διαδρομές για συγκεκριμένες ομάδες

- **Μετανάστες και μειονότητες:** παροχή διαδρομών εισόδου που λαμβάνουν υπόψη τη γλώσσα, αναγνώριση της προηγούμενης μάθησης όπου είναι δυνατόν και καθοδήγηση που είναι ασφαλής από πολιτισμική άποψη, ώστε οι μαθητές να μπορούν να προσανατολίζονται με αυτοπεποίθηση στην κατάρτιση και στους χώρους εργασίας.
- **Νέοι NEET:** συνδυασμός ευέλικτων σημείων εισόδου με δομημένη καθοδήγηση και σταδιακή πρόοδο, αναγνωρίζοντας ότι πολλοί επιστρέφουν με χαμηλή αυτοπεποίθηση ή διαταραγμένη σχολική εμπειρία.
- **Άτομα με αναπηρίες:** εξασφάλιση εύλογων προσαρμογών, προσαρμοσμένου ρυθμού και συντονισμένης υποστήριξης με κοινωνικές/υπηρεσίες απασχόλησης, σύμφωνα με τις δεσμεύσεις της ΕΕ για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες.
- **Μαθητές από αγροτικές περιοχές:** μείωση των γεωγραφικών φραγμών μέσω ευέλικτης παροχής (συνδυασμένες επιλογές όπου είναι εφικτό), υποστήριξης μεταφοράς και τοπικής προβολής.

β) Δομημένη καθοδήγηση και διδασκαλία

- Συνδέστε κάθε μαθητευόμενο από μειονεκτικό περιβάλλον με έναν **εκπαιδευμένο μέντορα** τόσο στο πλαίσιο της ΕΕΚ όσο και στο χώρο εργασίας.
- Κάντε τη καθοδήγηση επίσημη ευθύνη με κατανομή χρόνου, εργαλεία καθοδήγησης και παρακολούθηση.
- Τα στοιχεία δείχνουν ότι η καθοδήγηση βελτιώνει τη διατήρηση, την κινητοποίηση και τα αποτελέσματα στην αγορά εργασίας για τους NEET και τους μετανάστες μαθητές.

γ) Ψυχοκοινωνική υποστήριξη και υποστήριξη για την ευημερία

- Παροχή πρόσβασης σε συμβουλευτική, μοντέλα αλληλοϋποστήριξης και μηχανισμούς παραπομπής για θέματα ψυχικής υγείας, στέγασης ή οικογενειακού άγχους.
- Ενσωματώστε την ψυχοκοινωνική υποστήριξη σε συστήματα έγκαιρης προειδοποίησης για την πρόληψη της αποχώρησης πριν από την εγκατάλειψη των σπουδών.

- Αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό για τους μαθητές που αντιμετωπίζουν φτώχεια, εκτοπισμό, διακρίσεις ή άγχος που σχετίζεται με αναπηρία.

δ) Προσβάσιμη και χωρίς αποκλεισμούς υποδομή

- Διασφάλιση της φυσικής και ψηφιακής προσβασιμότητας των χώρων κατάρτισης και εργασίας (κινητικότητα, αισθητηριακή πρόσβαση, βοηθητική τεχνολογία, σχεδιασμός χωρίς αποκλεισμούς).
- Εφαρμόστε τις αρχές του «σχεδιασμού για όλους» και τα πρότυπα καθολικής προσβασιμότητας που απαιτούνται από την πολιτική της ΕΕ για την αναπηρία.
- Η προσβασιμότητα πρέπει να αποτελεί **προϋπόθεση για τη συμμετοχή των εργοδοτών** σε προγράμματα μαθητείας.

Εκπαίδευση για παιδαγωγικές μεθόδους χωρίς αποκλεισμούς

Τα συστήματα μαθητείας χωρίς αποκλεισμούς εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από τις ικανότητες όσων διδάσκουν, καθοδηγούν και εποπτεύουν τους μαθητές. Ακόμη και όταν οι πολιτικές πρόσβασης είναι ισχυρές, οι μαθητές με λιγότερες ευκαιρίες δεν θα προοδεύσουν, εκτός εάν οι εκπαιδευτές και οι δάσκαλοι μπορούν να αναγνωρίσουν τις διαφορετικές ανάγκες, να προσαρμόσουν την παιδαγωγική και να δημιουργήσουν ψυχολογικά ασφαλή περιβάλλοντα μάθησης και εργασίας. Αυτό είναι ιδιαίτερα κρίσιμο στη μαθητεία, όπου η μάθηση πραγματοποιείται σε δύο περιβάλλοντα (σχολείο/πάροχος και εταιρεία) και οι αποτυχίες ένταξης σε οποιοδήποτε από τα δύο μπορεί να οδηγήσουν σε αποσύνδεση ή εγκατάλειψη.

Τα ευρωπαϊκά στοιχεία δείχνουν ότι η επαγγελματική ανάπτυξη (PD) των εκπαιδευτικών συχνά δεν προσφέρει ακόμη το βαθμό αλλαγής που απαιτείται για την πρακτική της ένταξης. Στο TALIS 2024, μόνο **το 55 % των εκπαιδευτικών**, κατά μέσο όρο σε όλα τα συστήματα του ΟΟΣΑ, ανέφεραν ότι η πρόσφατη επαγγελματική κατάρτιση είχε θετική επίδραση στη διδασκαλία τους. Αυτό υποδηλώνει ένα κενό ποιότητας και συνάφειας: η ΕΑ πραγματοποιείται, αλλά δεν ενισχύει με συνέπεια την ικανότητα των εκπαιδευτικών να ανταποκρίνονται σε σύνθετες τάξεις, νέες πραγματικότητες μετανάστευσης, ένταξη ατόμων με αναπηρία ή πολυμορφία φύλου και πολιτισμών.

Ταυτόχρονα, η πολιτική της ΕΕ για την ΕΕΚ τοποθετεί τους εκπαιδευτικούς και τους εκπαιδευτές στο επίκεντρο της ένταξης και της ανθεκτικότητας του συστήματος. **Η σύσταση του Συμβουλίου για την ΕΕΚ με στόχο τη βιώσιμη ανταγωνιστικότητα, την κοινωνική δικαιοσύνη και την ανθεκτικότητα (2020)** τονίζει την ανάγκη για υψηλής ποιότητας διδακτικό προσωπικό ΕΕΚ, ικανό να υποστηρίξει διαφορετικούς μαθητές και σύγχρονες μεταβάσεις. Το έργο του CEDEFOP σχετικά με την επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών και των εκπαιδευτών τονίζει επίσης ότι τα κράτη μέλη πρέπει να εξασφαλίσουν **σχετική αρχική και συνεχή επαγγελματική ανάπτυξη**, ώστε το προσωπικό ΕΕΚ να μπορεί να ανταποκριθεί σε νέους ρόλους, προκλήσεις ένταξης και την πράσινη/ψηφιακή μετάβαση.

Για τις μαθητείες που σχετίζονται με τον οικισμό, η παιδαγωγική χωρίς αποκλεισμούς είναι επίσης στρατηγικής σημασίας: ο τομέας χρειάζεται ευρύτερη συμμετοχή (συμπεριλαμβανομένων των γυναικών, των μεταναστών, των νέων της υπαίθρου και των ατόμων με αναπηρία) για να επιτύχει τους στόχους της πράσινης κατασκευής, της ανακαίνισης και της ανθεκτικότητας. Χωρίς σοβαρές επενδύσεις στις ικανότητες των εκπαιδευτών χωρίς αποκλεισμούς —ιδίως στην διαπολιτισμική, ευαίσθητη στις αναπηρίες και ευαισθητοποιημένη στις προκαταλήψεις παιδαγωγική— οι

διαρθρωτικές ανισότητες θα συνεχίσουν να διαμορφώνουν τα αποτελέσματα της μαθητείας, ακόμη και σε καλά σχεδιασμένα συστήματα.

Συστάσεις

α) Υποχρεωτική ανάπτυξη ικανοτήτων για παιδαγωγικές μεθόδους χωρίς αποκλεισμούς

- Καθιστήστε την επαγγελματική ανάπτυξη με έμφαση στην ένταξη **βασική απαίτηση** για όλους τους εκπαιδευτές μαθητείας, τους εκπαιδευτές εντός των επιχειρήσεων και τους μέντορες στο χώρο εργασίας.
- Δώστε προτεραιότητα στις πρακτικές δεξιότητες: διαφοροποιημένη διδασκαλία, καθολικός σχεδιασμός για τη μάθηση, προσεγγίσεις που λαμβάνουν υπόψη τα τραύματα και εποικοδομητική ανατροφοδότηση για διαφορετικούς μαθητές.
- Ευθυγράμμιση του περιεχομένου με τις προτεραιότητες της ΕΕ για την ένταξη και τη σύσταση για την ΕΕΚ του 2020.

β) Διαπολιτισμικά και ευαίσθητα στη διαφορετικότητα εκπαιδευτικά προγράμματα

- Παροχή δομημένων ενοτήτων σχετικά με:
 - διαπολιτισμική επικοινωνία και πρακτικές κατά των προκαταλήψεων,
 - διδασκαλία σε πολυγλωσσικούς μαθητές και γλωσσική στήριξη στο χώρο εργασίας,
 - αντιμετώπιση διακρίσεων ή στερεοτύπων στην τάξη/τον χώρο εργασίας,
 - πολιτισμικά ασφαλής καθοδήγηση για μετανάστες και μαθητευόμενους που ανήκουν σε μειονότητες.
- Χρησιμοποιήστε τεκμηριωμένες αρχές ένταξης που ο ΟΟΣΑ αναγνωρίζει ως απαραίτητες για δίκαια συστήματα μάθησης.

γ) Παιδαγωγική που περιλαμβάνει άτομα με αναπηρία και εύλογες προσαρμογές

- Εκπαίδευση του προσωπικού σε θέματα προσβασιμότητας, βοηθητικής τεχνολογίας, προσαρμοσμένου σχεδιασμού εργασιών και εύλογων προσαρμογών τόσο στην εκπαίδευση όσο και στη μάθηση στο χώρο εργασίας.
- Διασφάλιση ότι οι εκπαιδευτές μπορούν να μεταφράσουν τις δεσμεύσεις για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία σε καθημερινές πρακτικές εποπτείας.

δ) Κοινή κατάρτιση για εκπαιδευτές σε σχολεία και στο χώρο εργασίας

- Παρέχετε επαγγελματική ανάπτυξη σε **μικτές ομάδες** (εκπαιδευτικοί + εκπαιδευτές εντός της εταιρείας) για να δημιουργήσετε κοινή κατανόηση της ένταξης, των ρόλων και του συντονισμού.
- Εστίαση στη συνέχεια της υποστήριξης σε όλα τα περιβάλλοντα, ώστε οι μαθητευόμενοι να μην «πέφτουν στο κενό» μεταξύ σχολείου και χώρου εργασίας.

- Αυτό ανταποκρίνεται άμεσα στην έμφαση που δίνει το CEDEFOP στην εξέλιξη των ρόλων των εκπαιδευτικών/εκπαιδευτών στη σύγχρονη ΕΕΚ.

ε) Διασφάλιση της ποιότητας του αντίκτυπου της επαγγελματικής ανάπτυξης

- Αξιολογήστε την επαγγελματική ανάπτυξη όχι μόνο με βάση τη συμμετοχή, αλλά και με βάση **τις παρατηρούμενες αλλαγές στην πρακτική** και τα αποτελέσματα των μαθητών.
- Χρησιμοποιήστε κύκλους τύπου EQAVET (σχεδιασμός-εκτέλεση-αξιολόγηση-βελτίωση) για να διασφαλίσετε ότι η κατάρτιση για την ένταξη είναι αποτελεσματική και βιώσιμη.

Οργανωτική κουλτούρα

Η μαθητεία χωρίς αποκλεισμούς δεν βασίζεται μόνο στους κανόνες εισόδου ή στα προγράμματα σπουδών, αλλά και στην **καθημερινή κουλτούρα** των χώρων όπου πραγματοποιείται η μάθηση: τα κέντρα ΕΕΚ και, ιδίως, οι ΜΜΕ που φιλοξενούν μαθητευόμενους. Η οργανωτική κουλτούρα καθορίζει το κατά πόσον οι μαθητές αισθάνονται ασφαλείς, σεβαστοί και ικανοί να συμμετέχουν πλήρως, και επηρεάζει σημαντικά τη διατήρηση και την επιτυχία. Τα ευρωπαϊκά στοιχεία σχετικά με τη μάθηση στο χώρο εργασίας τονίζουν ότι η διάκριση και ο εκφοβισμός μπορούν να εμφανιστούν σε οποιοδήποτε στάδιο της μαθητείας και ότι οι εκπαιδευτές και οι επόπτες πρέπει να είναι σε θέση να εντοπίζουν και να αντιμετωπίζουν έγκαιρα τέτοιες καταστάσεις.

Σε ολόκληρη την Ευρώπη, ένα σημαντικό πολιτικό εργαλείο για την ενίσχυση της ένταξης στον χώρο εργασίας είναι η **πλατφόρμα της ΕΕ για τους χάρτες πολυμορφίας**. Οι χάρτες πολυμορφίας είναι εθελοντικές εθνικές πρωτοβουλίες που υποστηρίζονται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και καλούν τους οργανισμούς να αναλάβουν **δημόσια δέσμευση** για την ισότητα, την πολυμορφία και την ένταξη (EDI). Η πλατφόρμα συγκεντρώνει πλέον **πάνω από 17 500 οργανισμούς που έχουν υπογράψει** σε όλη την Ευρώπη, καλύπτοντας περισσότερους από **17 εκατομμύρια εργαζομένους**, συμπεριλαμβανομένων ΜΜΕ, δημόσιων φορέων, ΜΚΟ και εκπαιδευτικών ιδρυμάτων. Η έρευνα που υποστηρίζεται από την Επιτροπή σχετικά με τις χάρτες υπογραμμίζει τον ρόλο τους στην παροχή βοήθειας στους οργανισμούς να επισημοποιήσουν τις αξίες της ένταξης, να βελτιώσουν τη διαχείριση της πολυμορφίας και να προχωρήσουν πέρα από τη συμμόρφωση προς μια προληπτική κουλτούρα EDI.

Για τις μαθητείες στον τομέα της στέγασης —που συχνά πραγματοποιούνται μέσω τοποθετήσεων σε ΜΜΕ— η οργανωτική κουλτούρα έχει ακόμη μεγαλύτερη σημασία. Οι ΜΜΕ διαθέτουν συνήθως λιγότερους ανθρώπινους πόρους και λιγότερο τυποποιημένη υποδομή ένταξης, γεγονός που μπορεί να εκθέσει τους μαθητευόμενους σε ανεπίστημες προκαταλήψεις, ανεπαρκή καθοδήγηση ή ανεπίλυτα προβλήματα παρενόχλησης, εκτός εάν υπάρχουν σαφείς πολιτισμικές και διαδικαστικές διασφαλίσεις. Το CEDEFOP επισημαίνει συγκεκριμένα ότι **οι τυποποιημένες, ευαισθητοποιημένες ως προς τις προκαταλήψεις πρακτικές και η ενεργός πρόληψη του εκφοβισμού/της διάκρισης** είναι απαραίτητες στο πλαίσιο της μάθησης με βάση την εργασία στις ΜΜΕ, προκειμένου να αποφευχθεί ο αποκλεισμός των μαθητών που ανήκουν σε μειονότητες και των μειονεκτούντων μαθητών.

Η ενσωμάτωση αξιών ένταξης μέσω χαρτών πολυμορφίας, εσωτερικών ομάδων εργασίας EDI και πολιτικών μηδενικής ανοχής αποτελεί, επομένως, τόσο μια προσδοκία βασισμένη στα δικαιώματα

σύμφωνα με τις αρχές ισότητας της ΕΕ όσο και μια πρακτική προϋπόθεση για επιτυχημένες, προσανατολισμένες στο μέλλον μαθητείες.

Συστάσεις

α) Υιοθέτηση και εφαρμογή χαρτών πολυμορφίας/δεσμεύσεων EDI

- Ενθάρρυνση των ΜΜΕ και των κέντρων ΕΕΚ να **υπογράψουν τον εθνικό Χάρτη για την πολυμορφία** (όπου υπάρχει) ή να υιοθετήσουν ισοδύναμες γραπτές δεσμεύσεις EDI που συνάδουν με τις αρχές της ΕΕ για την ισότητα.
- Μετατροπή των δεσμεύσεων σε σαφείς εσωτερικούς κανόνες που καλύπτουν το φύλο, την αναπηρία, την εθνικότητα, τη θρησκεία/τις πεποιθήσεις, την ηλικία, το κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο, το μεταναστευτικό καθεστώς και τον σεξουαλικό προσανατολισμό.
- Να καταστεί η τήρηση αυτών των δεσμεύσεων **προϋπόθεση για τη φιλοξενία μαθητευομένων** στο πλαίσιο διττών προγραμμάτων ΕΕΚ.

β) Ενσωμάτωση αξιών χωρίς αποκλεισμούς στην καθημερινή οργανωτική ζωή

- Προχωρήστε πέρα από την «πολιτική στο χαρτί» ενσωματώνοντας αξίες χωρίς αποκλεισμούς στην ένταξη νέων υπαλλήλων, στις ομαδικές συναντήσεις, στις ρουτίνες εποπτείας και στους κανόνες επικοινωνίας.
- Χρησιμοποιήστε απλά, ορατά εργαλεία κατάλληλα για τις ΜΜΕ (σύντομοι κώδικες δεοντολογίας, αφίσες, λίστες ελέγχου για την ένταξη, οδηγοί για τη γλώσσα χωρίς αποκλεισμούς).
- Αυτό συμβάλλει στο να γίνει η EDI κατανοητή ως κανονική πρακτική και όχι ως εξωτερική συμμόρφωση.

γ) Δημιουργήστε εσωτερικές ομάδες εργασίας ή σημεία επαφής για την ένταξη

- Δημιουργήστε μικρές **ομάδες εργασίας EDI** (ή τουλάχιστον έναν καθορισμένο συντονιστή) στα κέντρα ΕΕΚ και στις συμμετέχουσες ΜΜΕ.
- Ευθύνες: παρακολούθηση της κουλτούρας, εξέταση περιστατικών, πρόταση βελτιώσεων και διασφάλιση ότι η φωνή των μαθητευόμενων ακούγεται.
- Ακόμη και οι ελαφριές δομές αυξάνουν την υπευθυνότητα σε μικρότερες οργανώσεις.

δ) Πολιτικές μηδενικής ανοχής για την παρενόχληση, τον εκφοβισμό και τις διακρίσεις

- Εφαρμόστε ρητούς **κανόνες μηδενικής ανοχής** που καλύπτουν την παρενόχληση, τον εκφοβισμό, τα διακριτικά αστεία, την αποκλειστική συμπεριφορά και τις αντιποίνες.
- Παροχή εμπιστευτικών καναλιών αναφοράς και σαφών χρονοδιαγραμμάτων για την ανταπόκριση, με προστασία για τους μαθητευόμενους που αναφέρουν προβλήματα.

- Το CEDEFOP τονίζει ότι η έγκαιρη ανίχνευση και η ταχεία ανταπόκριση είναι απαραίτητες για την πρόληψη της εγκατάλειψης και της βλάβης στην εκμάθηση με βάση την εργασία.

ε) Εκπαίδευση των εκπαιδευτών και του προσωπικού στο χώρο εργασίας σε θέματα ένταξης με βάση την κουλτούρα

- Προσφέρετε σύντομη, πρακτική κατάρτιση στους εκπαιδευτές εντός της επιχείρησης και στο προσωπικό ΕΕΚ σχετικά με την ευαισθητοποίηση ως προς τις προκαταλήψεις, την εποπτεία με σεβασμό και τη διαχείριση συγκρούσεων.
- Διασφάλιση ότι οι εκπαιδευτές γνωρίζουν πώς να ανταποκρίνονται σε σημάδια διακρίσεων και πού να παραπέμπουν τις υποθέσεις.
- Αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό στις ΜΜΕ, όπου η κουλτούρα εποπτείας είναι συχνά άτυπη.

Παρακολούθηση και αξιολόγηση

Η παρακολούθηση και η αξιολόγηση (M&E) είναι απαραίτητες για να καταστεί η ένταξη στην μαθητεία μετρήσιμη, υπεύθυνη και βελτιώσιμη. Χωρίς συστηματική παρακολούθηση, οι ανισότητες μπορούν να παραμείνουν «αόρατες», επιτρέποντας την υποεκπροσώπηση, την πρόωρη εγκατάλειψη ή την ανισότητα των αποτελεσμάτων να συνεχιστούν παρά τις ισχυρές πολιτικές προθέσεις. Τα ευρωπαϊκά στοιχεία υπογραμμίζουν τον λόγο για τον οποίο η M&E πρέπει να εστιάζει στην ισότητα: το 2024, **το 9,3 % των νέων (18-24 ετών) σε ολόκληρη την ΕΕ εγκατέλειψαν πρόωρα την εκπαίδευση και την κατάρτιση**, ποσοστό που εξακολουθεί να υπερβαίνει τον στόχο της ΕΕ για το 2030, ο οποίος είναι κάτω από 9 %. Η πρόωρη εγκατάλειψη έχει επίσης έμφυλο χαρακτήρα (10,9 % για τους νέους άνδρες έναντι 7,7 % για τις νέες γυναίκες) και ποικίλλει σημαντικά ανάλογα με την περιοχή και την κοινωνική ομάδα, υποδηλώνοντας άνισες ευκαιρίες μάθησης σε διαφορετικά περιβάλλοντα.

Σε επίπεδο συστήματος, η διασφάλιση της ποιότητας στην ΕΕ ήδη θεωρεί την παρακολούθηση ως βασική προϋπόθεση για την ένταξη στην ΕΕΚ. Το **πλαίσιο EQAVET** παρέχει δείκτες αναφοράς για τη συμμετοχή, την ολοκλήρωση, την τοποθέτηση και τα αποτελέσματα των μαθητών, με σκοπό να βοηθήσει τις χώρες και τους παρόχους να αξιολογήσουν εάν η ΕΕΚ —συμπεριλαμβανομένης της μαθητείας— εξυπηρετεί όλους τους μαθητές με δίκαιο τρόπο. Το CEDEFOP συμπληρώνει τα παραπάνω προσφέροντας έναν ευρωπαϊκό πίνακα ελέγχου και σύνολα δεδομένων που παρακολουθούν τους δείκτες προόδου της ΕΕΚ και τα αποτελέσματα που σχετίζονται με την ένταξη σε όλες τις χώρες.

Η παρακολούθηση της εκπαίδευσης στην ΕΕ συνδέει επίσης όλο και περισσότερο την ένταξη με τη διακυβέρνηση. Η ατζέντα της Επιτροπής για την ένταξη στην εκπαίδευση παρακολουθείται μέσω του **Education and Training Monitor** και του **Ευρωπαϊκού Εξαμήνου**, ενισχύοντας το γεγονός ότι οι δείκτες ισότητας και οι μηχανισμοί ανατροφοδότησης αποτελούν μέρος της γενικής εποπτείας των πολιτικών. Εν ολίγοις, η ένταξη δεν μπορεί να βασίζεται μόνο στην καλή θέληση: απαιτεί δείκτες βασικής απόδοσης, τη φωνή των μαθητών και τακτικούς ελέγχους ένταξης για την έγκαιρη ανίχνευση κενών και την προώθηση της συνεχούς βελτίωσης.

Συστάσεις

α) Καθορισμός και παρακολούθηση δεικτών βασικών επιδόσεων με έμφαση στην ισότητα

- Δημιουργία ενός μικρού αλλά ισχυρού συνόλου δεικτών βασικών επιδόσεων που να ευθυγραμμίζεται με τους δείκτες συμμετοχής και ολοκλήρωσης του EQAVET και τα εργαλεία παρακολούθησης της ΕΕΚ του CEDEFOP.

- **Αποσύνθεση όλων των KPI** ανά βασικές μεταβλητές ένταξης: φύλο, κατάσταση αναπηρίας, μεταναστευτικό/μειονοτικό υπόβαθρο, κοινωνικοοικονομική κατάσταση και αγροτική/αστική τοποθεσία.
- Οι ελάχιστοι βασικοί δείκτες απόδοσης πρέπει να περιλαμβάνουν:
 - **Ποσοστό πρόσβασης/συμμετοχής** σε προγράμματα μαθητείας ανά ομάδα (ποιοι εισέρχονται).
 - **Διατήρηση και πρόωρη αποχώρηση** ανά ομάδα (όσοι παραμένουν).
 - **Ποσοστό ολοκλήρωσης** ανά ομάδα (όσοι ολοκληρώνουν).
 - **Αποτελέσματα μετάβασης** (τοποθέτηση σε θέση εργασίας/παραίτητο μάθηση) ανά ομάδα.
- Χρησιμοποιήστε αυτούς τους δείκτες για να συγκρίνετε τις τάσεις στο χρόνο και να εντοπίσετε έγκαιρα τα διευρυνόμενα κενά.

β) Δημιουργήστε δομημένους κύκλους ανατροφοδότησης με τους μαθητευόμενους

- Συλλέξτε ανατροφοδότηση από τους μαθητευόμενους **σε διάφορα σημεία** (είσοδος, μέση περίοδος, ολοκλήρωση) για να εντοπίσετε εμπόδια που δεν φαίνονται μόνο από τους αριθμούς.
- Χρησιμοποιήστε μεικτές μεθόδους: σύντομες έρευνες + ασφαλείς ομάδες εστίασης + ανώνυμα κανάλια αναφοράς.
- Βεβαιωθείτε ότι τα εργαλεία ανατροφοδότησης είναι προσβάσιμα (εύκολη γλώσσα, φιλικά προς άτομα με αναπηρία, πολυγλωσσικά όπου απαιτείται).
- Κλείστε τον κύκλο: δημοσιεύστε περιλήψεις **«εσείς είπατε / εμείς κάναμε»**, ώστε οι μαθητευόμενοι να βλέπουν ότι η συμβολή τους οδηγεί σε αλλαγές, ενισχύοντας την εμπιστοσύνη και τη συμμετοχή.

γ) Διεξάγετε τακτικούς ελέγχους ένταξης

- Διεξάγετε ετήσιους ή εξαμηνιαίους ελέγχους τόσο στους παρόχους ΕΕΚ όσο και στις εταιρείες/MME που φιλοξενούν μαθητευόμενους.
- Οι έλεγχοι πρέπει να αξιολογούν:
 - την προσβασιμότητα των μαθησιακών/εργασιακών περιβαλλόντων,
 - την αμεροληψία της επιλογής και της αξιολόγησης,
 - την ύπαρξη κινδύνων παρενόχλησης/διάκρισης,
 - διαθεσιμότητα υπηρεσιών υποστήριξης/καθοδήγησης,
 - πρακτικές επικοινωνίας και καθοδήγησης χωρίς αποκλεισμούς.

- Χρησιμοποιήστε τον κύκλο βελτίωσης του EQAVET (σχεδιασμός-εκτέλεση-αξιολόγηση-δράση) ως λογική ελέγχου για να διασφαλίσετε ότι τα ευρήματα οδηγούν σε συγκεκριμένες δράσεις.

δ) Ενσωμάτωση της παρακολούθησης της ένταξης στις συμφωνίες συνεργασίας

- Απαιτήστε από τους παρόχους και τις εταιρείες να μοιράζονται τα συμφωνημένα δεδομένα KPI και να συμμετέχουν σε κοινές αξιολογήσεις ένταξης.
- Συμπεριλάβετε στόχους ισότητας και υποχρεώσεις υποβολής εκθέσεων στις συμβάσεις μαθητείας και στα μνημόνια συνεργασίας.
- Να εξαρτάτε τη συνεχή συμμετοχή στη διττή ΕΕΚ από ελάχιστα πρότυπα ένταξης που αποδεικνύονται μέσω δεδομένων και αποτελεσμάτων ελέγχου.

ε) Χρησιμοποιήστε πίνακες ελέγχου για διαφανή παρακολούθηση

- Οπτικοποίηση των KPI σε έναν απλό εσωτερικό πίνακα ελέγχου (προμηθευτής + προβολή εταιρείας) για την υποστήριξη της λήψης αποφάσεων.
- Όπου είναι δυνατόν, ευθυγράμμιση της λογικής του πίνακα ελέγχου με τον πίνακα ελέγχου της ευρωπαϊκής πολιτικής ΕΕΚ του CEDEFOP και τους βασικούς δείκτες για την ΕΕΚ, ώστε η παρακολούθηση να παραμένει συγκρίσιμη με τα σημεία αναφοράς της ΕΕ.

6. Εφαρμόσιμες συστάσεις από τους ενδιαφερόμενους φορείς

Οι μαθητείες χωρίς αποκλεισμούς αποτελούν κοινή ευθύνη ολόκληρου του οικοσυστήματος δεξιοτήτων Habitat. Η ευρωπαϊκή πολιτική θέτει σαφείς προσδοκίες ότι οι μαθητείες πρέπει να παρέχουν υψηλής ποιότητας μάθηση, δίκαιη πρόσβαση και ισότιμα αποτελέσματα, ιδίως για τους μαθητές που αντιμετωπίζουν διαρθρωτικά μειονεκτήματα. Το Ευρωπαϊκό Πλαίσιο για την Ποιότητα και την Αποτελεσματικότητα της Μαθητείας (EFQEA) συνδέει άμεσα την ποιότητα της μαθητείας με τις ίσες ευκαιρίες, τις δίκαιες συνθήκες εργασίας και μάθησης, την υποστήριξη των μαθητών και τη μη διάκριση. Παράλληλα, η σύσταση του Συμβουλίου για την ΕΕΚ για βιώσιμη ανταγωνιστικότητα, κοινωνική δικαιοσύνη και ανθεκτικότητα θέτει την ένταξη και την κοινωνική δικαιοσύνη ως βασικές απαιτήσεις για τα σύγχρονα συστήματα ΕΕΚ που ευθυγραμμίζονται με την πράσινη και την ψηφιακή μετάβαση και τη διά βίου μάθηση.

Ταυτόχρονα, τα στοιχεία της ΕΕ δείχνουν ότι εξακολουθούν να υπάρχουν διαφορές όσον αφορά τη συμμετοχή και τα αποτελέσματα, ιδίως για τις γυναίκες που εισέρχονται σε επαγγέλματα όπου κυριαρχούν οι άνδρες, τους μετανάστες και τις μειονότητες, τους μαθητές με αναπηρίες, τους νέους των αγροτικών περιοχών και όσους διατρέχουν κίνδυνο πρόωρης εγκατάλειψης. Για παράδειγμα, η πρόωρη εγκατάλειψη της εκπαίδευσης και της κατάρτισης παραμένει ένα διαρθρωτικό πρόβλημα σε ολόκληρη την Ευρώπη: το **2024, το 9,3 % των νέων ηλικίας 18-24 ετών στην ΕΕ** ήταν πρόωροι εγκαταλείψαντες, ποσοστό που εξακολουθεί να είναι ελαφρώς υψηλότερο από τον στόχο για το 2030, που είναι κάτω του 9 %, με σαφείς ανισότητες μεταξύ των φύλων και των περιοχών μεταξύ των χωρών. Στα επαγγέλματα που σχετίζονται με τον κατασκευαστικό τομέα, οι γυναίκες εξακολουθούν να υποεκπροσωπούνται σημαντικά (περίπου 9-15 % του εργατικού δυναμικού, ανάλογα με τον υποτομέα και τη χώρα), γεγονός που καταδεικνύει τον τρόπο με τον οποίο η κουλτούρα του τομέα και οι διαδρομές μετάβασης συνεχίζουν να αναπαράγουν τις ανισότητες.

Η μείωση αυτών των ανισοτήτων δεν μπορεί να επιτευχθεί από έναν μόνο φορέα. Απαιτεί συντονισμένη δράση από τους παρόχους ΕΕΚ, τις εταιρείες/MME και τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής/δημόσιες αρχές, καθένας από τους οποίους ασχολείται με ένα διαφορετικό στάδιο της διαδρομής μαθητείας. Ως εκ τούτου, η ενότητα αυτή μεταφράζει τις ευρωπαϊκές αρχές και τα στοιχεία σε συστάσεις για συγκεκριμένους ενδιαφερόμενους φορείς, με στόχο την ενίσχυση της ισότητας, της διατήρησης και της ποιότητας σε όλα τα συστήματα μαθητείας. Η λογική της συνεχούς

βελτίωσης του EQAVET αποτελεί τη βάση αυτής της κοινής προσέγγισης, δίνοντας έμφαση στον σχεδιασμό, την εφαρμογή, την αξιολόγηση και την αναθεώρηση με βάση τα στοιχεία και τα σχόλια των μαθητών.

Για τους παρόχους EEK / μεσάζοντες WBL

Οι πάροχοι EEK διαδραματίζουν κεντρικό ρόλο στα συστήματα μαθητείας χωρίς αποκλεισμούς, διότι σχεδιάζουν τα μαθησιακά μονοπάτια, ελέγχουν τα σημεία εισόδου και παρέχουν μεγάλο μέρος της καθοδήγησης και της υποστήριξης που καθορίζουν την πρόοδο και την επιτυχία των μαθητών. Η επιμονή της πρόωρης εγκατάλειψης σε ολόκληρη την ΕΕ καταδεικνύει ότι ο αποκλεισμός δεν είναι ένα περιστασιακό ζήτημα, αλλά ένα διαρθρωτικό ζήτημα που συνδέεται με το κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο, την αναπηρία, τη μετανάστευση, τον διαχωρισμό των φύλων και τα περιφερειακά μειονεκτήματα. Η σύσταση του Συμβουλίου για την EEK (2020) ορίζει ρητά την ένταξη και την κοινωνική δικαιοσύνη ως βασικές απαιτήσεις ποιότητας για ανθεκτικά συστήματα EEK που μπορούν να υποστηρίξουν την πράσινη και την ψηφιακή μετάβαση.

Τα προγράμματα σπουδών και ο σχεδιασμός της μάθησης χωρίς αποκλεισμούς αποτελούν τον πρώτο σημαντικό μοχλό για τους παρόχους. Τα προγράμματα πρέπει να βασίζονται στην παραδοχή ότι οι μαθητές έχουν διαφορετικά προφίλ και διαφορετικά σημεία εκκίνησης, διασφαλίζοντας ότι τα μαθησιακά αποτελέσματα, οι μέθοδοι διδασκαλίας και οι μορφές αξιολόγησης μπορούν να ανταποκριθούν σε διαφορετικές ανάγκες. Αυτό απαιτεί ευέλικτη αλληλουχία, πολλαπλές διαδρομές αξιολόγησης, προσβάσιμα και πολυγλωσσικά υλικά μάθησης, όπου είναι σκόπιμο, και διαφοροποιημένες παιδαγωγικές στρατηγικές που ανταποκρίνονται στις ανάγκες που σχετίζονται με την αναπηρία, τα χαμηλότερα προηγούμενα επιτεύγματα, τη διακοπή της σχολικής φοίτησης ή την περιορισμένη γλωσσική αυτοπεποίθηση. Το EQAVET υποστηρίζει αυτή την προσέγγιση, αναμένοντας από τους παρόχους να χρησιμοποιούν στοιχεία σχετικά με τη συμμετοχή, την ολοκλήρωση και τα αποτελέσματα για να σχεδιάζουν, να εφαρμόζουν, να αξιολογούν και να βελτιώνουν συνεχώς το σχεδιασμό της EEK. Στους τομείς του Habitat που διαμορφώνονται από την πράσινη και την ψηφιακή μετάβαση, τα προγράμματα σπουδών θα πρέπει να ενσωματώνουν την αειφορία και τις ψηφιακές ικανότητες με τρόπους που να παραμένουν προσβάσιμοι σε όλους τους μαθητές, έτσι ώστε οι νέες πράσινες/ψηφιακές απαιτήσεις να μην γίνουν ακούσια φίλτρα αποκλεισμού.

Είναι εξίσου απαραίτητες η στοχευμένη προσέγγιση και η καθοδήγηση χωρίς αποκλεισμούς. Οι αναλύσεις της ΕΕ σχετικά με την πρόωρη εγκατάλειψη και τη συμμετοχή στην EEK δείχνουν ότι οι μαθητές με λιγότερες ευκαιρίες συχνά αυτοαποκλείονται πριν υποβάλουν αίτηση λόγω περιορισμένων πληροφοριών, χαμηλής αυτοπεποίθησης, κρυφών κόστους ή στερεοτύπων σχετικά με το ποιος «ανήκει» σε ορισμένους τομείς. Οι πάροχοι θα πρέπει, συνεπώς, να εφαρμόζουν προληπτική προσέγγιση των υποεκπροσωπούμενων ομάδων, συμπεριλαμβανομένων των γυναικών σε επαγγέλματα με διαχωρισμό των φύλων, των

μεταναστών και των μαθητών που ανήκουν σε μειονότητες, των νέων που δεν εργάζονται, δεν σπουδάζουν και δεν εκπαιδεύονται (NEET), των μαθητών από αγροτικές περιοχές, των ατόμων με αναπηρίες και των ενηλίκων με χαμηλά προσόντα. Το υλικό καθοδήγησης θα πρέπει να είναι γραμμένο σε απλή γλώσσα, να είναι ευαίσθητο από πολιτισμική άποψη και προσβάσιμο (συμπεριλαμβανομένης της ψηφιακής προσβασιμότητας), με σαφείς εξηγήσεις σχετικά με τις προσδοκίες της διττής ΕΕΚ και τη διαθέσιμη υποστήριξη.

Για να μετατρέψουν την πρόσβαση σε επιτυχία, οι πάροχοι πρέπει να θεσμοθετήσουν συστήματα υποστήριξης και διατήρησης των μαθητών. Τα στοιχεία της ΕΕ σχετικά με την πρόληψη της εγκατάλειψης της εκπαίδευσης υπογραμμίζουν ότι η διατήρηση βελτιώνεται όταν τα κέντρα ΕΕΚ παρέχουν δομημένη καθοδήγηση, ψυχοκοινωνική και μαθησιακή υποστήριξη, δείκτες έγκαιρης προειδοποίησης για την αποχώρηση και συντονισμένη παρακολούθηση με τους χώρους εργασίας. Τέτοιες υποστηρικτικές δράσεις πρέπει να ενσωματωθούν σε όλες τις διαδρομές ΕΕΚ (αρχική, συνεχιζόμενη, εκπαίδευση ενηλίκων) και να συνδεθούν με εξωτερικές υπηρεσίες όταν τα εμπόδια είναι κοινωνικής ή οικονομικής φύσης.

Η επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών και των εκπαιδευτών αποτελεί τον τέταρτο πυλώνα. Τα προγράμματα σπουδών και η υποστήριξη χωρίς αποκλεισμούς δεν μπορούν να λειτουργήσουν χωρίς τις ικανότητες του προσωπικού να τα εφαρμόζει με συνέπεια. Οι ευρωπαϊκές κατευθυντήριες γραμμές για την ποιότητα και την ένταξη στην ΕΕΚ τονίζουν τη συνεχή επαγγελματική ανάπτυξη στην παιδαγωγική χωρίς αποκλεισμούς, τη διαπολιτισμική ικανότητα, την αξιολόγηση με επίγνωση των προκαταλήψεων και την έγκαιρη ανίχνευση κινδύνων, με ιδιαίτερη σημασία όταν τα συστήματα εξυπηρετούν μετανάστες, μαθητές με αναπηρίες, πρόωρους αποχωρούντες από το σχολείο και μειονεκτούντες ενήλικες. Η κατάρτιση θα πρέπει επίσης να εξοπλίζει το προσωπικό ώστε να διδάσκει τη βιωσιμότητα και τα μαθησιακά αποτελέσματα της ψηφιακής μάθησης μέσω μεθόδων χωρίς αποκλεισμούς που υποστηρίζουν διαφορετικές ανάγκες προόδου.

Επειδή η ένταξη βασίζεται στα δικαιώματα, οι πάροχοι πρέπει να διαθέτουν σαφείς διαδικασίες προσβασιμότητας και εύλογων προσαρμογών. Αυτό περιλαμβάνει φυσικά και ψηφιακά προσβάσιμα μαθησιακά περιβάλλοντα, βοηθητικές τεχνολογίες όπου απαιτείται, προσβάσιμες μορφές αξιολόγησης και διαφανείς διαδικασίες προσαρμογής που καθορίζονται από κοινού με τους μαθητές και, όπου είναι σκόπιμο, τους εργοδότες. Οι δείκτες του EQAVET που σχετίζονται με την ένταξη αντιμετωπίζουν την πρόσβαση, τη συμμετοχή και την επιτυχία των μειονεκτούντων ομάδων ως βασικές διαστάσεις της ποιότητας, καθιστώντας την προσβασιμότητα μια μετρήσιμη απαίτηση και όχι θέμα άτυπης καλής θέλησης.

Τέλος, οι πάροχοι πρέπει να βασίζονται όλες τις δράσεις τους στην παρακολούθηση με έμφαση στην ισότητα και στη συνεχή βελτίωση. Τα αποτελέσματα συμμετοχής, εγκατάλειψης, ολοκλήρωσης και τοποθέτησης πρέπει να αναλύονται ανά φύλο, κατάσταση αναπηρίας, μεταναστευτικό/μειονοτικό υπόβαθρο, κοινωνικοοικονομικό προφίλ και αγροτική/αστική τοποθεσία. Αυτοί οι ποσοτικοί δείκτες πρέπει να ερμηνεύονται παράλληλα με τη δομημένη ανατροφοδότηση των μαθητών (είσοδος, μέση διάρκεια, ολοκλήρωση) προκειμένου να εντοπίζονται κρυφά εμπόδια και να καθοδηγείται η βελτίωση βάσει τεκμηριωμένων στοιχείων. Με αυτόν τον τρόπο, η ένταξη γίνεται μόνιμη λειτουργία ποιότητας των παρόχων ΕΕΚ σε όλες τις διαδρομές μάθησης.

Για τις εταιρείες (εργοδότες/MME)

Οι εταιρείες, και ιδίως οι ΜΜΕ, είναι βασικοί παράγοντες ένταξης, διότι διαμορφώνουν το ποιος αποκτά πραγματικές ευκαιρίες στην αγορά εργασίας, πώς αντιμετωπίζονται οι νεοεισερχόμενοι και τι μάθηση και πρόοδο μπορούν να επιτύχουν. Αυτή η ευθύνη εκτείνεται πέρα από τη μαθητεία και περιλαμβάνει την πρακτική άσκηση, τα προγράμματα πρακτικής άσκησης και τις διαδρομές πρώτης εργασίας. Η επίμονη πρόωρη εγκατάλειψη και ο τομεακός διαχωρισμός δείχνουν ότι η διαρθρωτική ανισότητα συνεχίζει να επηρεάζει τη μετάβαση από την εκπαίδευση στην εργασία, καθιστώντας τις πρακτικές των εργοδοτών κεντρικές για το ευρύτερο οικοσύστημα ένταξης.

Τα πλαίσια της ΕΕ θέτουν σαφείς προσδοκίες στους εργοδότες για την ένταξη στη μάθηση με βάση την εργασία. Το EFQEA συνδέει την ποιότητα της μαθητείας με τις ίσες ευκαιρίες, την υποστήριξη των μαθητών, τις ασφαλείς συνθήκες εργασίας και τη μη διάκριση, καθορίζοντας ότι οι χώροι εργασίας μοιράζονται την ευθύνη για την δίκαιη πρόσβαση και την επιτυχή ολοκλήρωση.

Η χωρίς αποκλεισμούς και χωρίς προκαταλήψεις πρόσληψη είναι ο πρώτος μοχλός των εργοδοτών σε όλες τις διαδρομές εισόδου. Οι διαδικασίες επιλογής μπορούν να αποκλείσουν ακούσια μειονεκτούντες υποψηφίους όταν τα κριτήρια βασίζονται υπερβολικά σε βαθμούς, στενές γλωσσικές απαιτήσεις, προηγούμενη εμπειρία ή άτυπες κρίσεις «καταλληλότητας». Η απαίτηση του EFQEA για διαφανή πρόσληψη υποστηρίζει την υιοθέτηση τυποποιημένων, βασισμένων στις ικανότητες διαδικασιών επιλογής που αναγνωρίζουν την κινητοποίηση και το δυναμικό, ακόμη και όταν το εκπαιδευτικό ιστορικό είναι άνισο. Αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό στα επαγγέλματα του τομέα της κατοικίας και των κατασκευών, όπου οι γυναίκες εξακολουθούν να απασχολούνται σπάνια σε χειροτεχνικά και συναφή επαγγέλματα (περίπου 11 % σε επίπεδο ΕΕ), δείχνοντας πώς οι πρακτικές πρόσληψης και οι επαγγελματικές κουλτούρες εξακολουθούν να αναπαράγουν τον διαχωρισμό των φύλων.

Δεύτερον, οι εταιρείες πρέπει να παρέχουν δομημένη ενσωμάτωση και συνεχή υποστήριξη σε όλους τους μαθητευόμενους και τους ασκούμενους. Μια σαφής εισαγωγή που καλύπτει τα

καθήκοντα, την ασφάλεια, τα δικαιώματα, τις προσδοκίες μάθησης και τα κανάλια υποστήριξης μειώνει την πρόωρη αποχώρηση. Το EFQEA τονίζει τη σημασία ενός εξειδικευμένου μέντορα/εκπαιδευτή στο χώρο εργασίας, ενώ οι οδηγίες της ΕΕ για την ποιότητα της μαθητείας συνδέουν σταθερά τη καθοδήγηση με τη διατήρηση και την πρόοδο της μάθησης. Η καθοδήγηση είναι επίσης καθοριστική για την αντιμετώπιση της πίεσης των στερεοτύπων και την υποστήριξη των μαθητευόμενων που αντιμετωπίζουν εμπόδια που σχετίζονται με τη γλώσσα, την αναπηρία ή την αυτοπεποίθηση.

Τρίτον, η ένταξη απαιτεί ρητές πρακτικές πολυμορφίας και μη διακριτικής μεταχείρισης στην καθημερινή κουλτούρα του χώρου εργασίας. Οι εργοδότες πρέπει να υιοθετήσουν σαφείς πολιτικές ισότητας, να επιβάλλουν μηδενική ανοχή στην παρενόχληση και τον εκφοβισμό και να δημιουργήσουν ασφαλή κανάλια αναφοράς. Το EFQEA ορίζει τα ασφαλή περιβάλλοντα μάθησης/εργασίας ως απαίτηση ποιότητας και όχι ως προαιρετικό πρόσθετο. Αυτό είναι ιδιαίτερα κρίσιμο στις ΜΜΕ, όπου συχνά κυριαρχούν άτυπες νόρμες και οι νεοεισερχόμενοι μπορεί να αισθάνονται λιγότερο ικανοί να εκφράσουν τις ανησυχίες τους.

Τέλος, οι εταιρείες πρέπει να εξασφαλίζουν προσαρμογές στο χώρο εργασίας και προσβάσιμο σχεδιασμό της εργασίας σε όλα τα προγράμματα. Οι χώροι εργασίας χωρίς αποκλεισμούς προβλέπουν διαφορετικές ανάγκες και είναι προετοιμασμένοι να προσαρμόσουν τις εργασίες, τα εργαλεία, τις μεθόδους επικοινωνίας, τα χρονοδιαγράμματα και τον ρυθμό για τους μαθητευόμενους με αναπηρίες, προβλήματα υγείας, γλωσσικές ανάγκες, ευθύνες φροντίδας ή εμπόδια που σχετίζονται με τραύματα. Τέτοιες προσαρμογές ακολουθούν την αρχή της εύλογης προσαρμογής στο πλαίσιο της πολιτικής της ΕΕ για την ισότητα και την αναπηρία και πρέπει να αντιμετωπίζονται ως τυπική πρακτική ποιότητας. Ο συντονισμός με τους παρόχους ΕΕΚ βοηθά στον σχεδιασμό προσαρμογών, στην αξιολόγηση της προόδου και στη διασφάλιση της συνέχειας της υποστήριξης σε όλα τα περιβάλλοντα μάθησης και εργασίας.

Συνολικά, αυτές οι δράσεις μεταφράζουν τις ευρωπαϊκές αρχές ένταξης σε δίκαιη πρόσβαση, ασφαλή συμμετοχή και ισότιμα αποτελέσματα σε όλες τις διαδρομές προς την απασχόληση με βάση την εργασία, ενισχύοντας τόσο την κοινωνική δικαιοσύνη όσο και τη μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα του εργατικού δυναμικού.

Για τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής και τις δημόσιες αρχές

Οι δημόσιες αρχές διαμορφώνουν το δομικό περιβάλλον στο οποίο η ένταξη είτε γίνεται πραγματικότητα είτε παραμένει μια τυπική υπόσχεση. Ενώ οι πάροχοι ΕΕΚ και οι εταιρείες εφαρμόζουν πρακτικές ένταξης στην πράξη, οι αρχές καθορίζουν τους κανόνες, κατανέμουν τους πόρους, ορίζουν τις ευθύνες και διευκολύνουν τη διατομεακή συνεργασία. Η παρακολούθηση της

πρόωρης εγκατάλειψης από την ΕΕ επιβεβαιώνει ότι η ανισότητα στη συμμετοχή στη μάθηση και στα αποτελέσματα παραμένει συστημική και ποικίλλει σημαντικά ανάλογα με τη χώρα, το φύλο και την περιοχή, δείχνοντας ότι η ένταξη πρέπει να αντιμετωπιστεί σε όλο το φάσμα της εκπαίδευσης, της κατάρτισης και της απασχόλησης.

Η βασική πολιτική της ΕΕ υποστηρίζει αυτή την ευρύτερη ευθύνη. Η σύσταση του Συμβουλίου για την ΕΕΚ (2020) τοποθετεί την κοινωνική δικαιοσύνη και την ένταξη στο επίκεντρο των σύγχρονων συστημάτων δεξιοτήτων που συνδέονται με την πράσινη και την ψηφιακή μετάβαση. Παράλληλα, το EQAVET παρέχει μια ευρωπαϊκή λογική διασφάλισης της ποιότητας που αντιμετωπίζει την ένταξη ως μετρήσιμη ποιότητα μέσω δεικτών σχετικά με την πρόσβαση, την ολοκλήρωση, τις μεταβάσεις και την επιτυχία των μειονεκτουσών ομάδων.

Ένας πρώτος μοχλός με μεγάλο αντίκτυπο είναι τα στοχευμένα κίνητρα και η χρηματοδότηση. Οι αρχές θα πρέπει να σχεδιάσουν μοντέλα χρηματοδότησης που ανταμείβουν τη συμμετοχική συμμετοχή και τα δίκαια αποτελέσματα, μεταξύ άλλων στο πλαίσιο της μαθητείας. Τα μέσα μπορεί να περιλαμβάνουν μπόνους συμμετοχής, επιδοτήσεις μισθών/κατάρτισης, επιχορηγήσεις για την κατάρτιση μεντόρων, επιδόματα κινητικότητας και μεταφοράς, επενδύσεις στην προσβασιμότητα ή πακέτα γλωσσικής υποστήριξης για υποεκπροσωπούμενες ομάδες. Το κρίσιμο σημείο είναι ότι η χρηματοδότηση πρέπει να συνδέεται με αποδεδειγμένη ποιότητα ένταξης (ασφαλή περιβάλλοντα, ικανότητα καθοδήγησης, εύλογες προσαρμογές), ώστε οι πόροι να οδηγούν σε διαρθρωτικές αλλαγές και όχι απλώς σε αύξηση του αριθμού των τοποθετήσεων.

Ένας δεύτερος πυλώνας είναι η ενίσχυση της νομοθεσίας και οι διασφαλίσεις που βασίζονται στα δικαιώματα. Οι εθνικοί και περιφερειακοί κανονισμοί που καλύπτουν την ΕΕΚ, τη μαθητεία, την εκπαίδευση ενηλίκων και τις διαδρομές μετάβασης θα πρέπει να απαιτούν ρητά την προστασία από διακρίσεις, πρότυπα προσβασιμότητας, εύλογες προσαρμογές και αξιόπιστους μηχανισμούς υποβολής καταγγελιών. Η ενσωμάτωση αυτών των διασφαλίσεων μειώνει την εξάρτηση από την άτυπη καλή θέληση και εξασφαλίζει την προβλέψιμη προστασία των δικαιωμάτων των μαθητών και των μαθητευόμενων σε όλα τα περιβάλλοντα, σύμφωνα με τα κριτήρια-προϋποθέσεις του πλαισίου EFQEA.

Μια τρίτη προτεραιότητα είναι η συλλογή δεδομένων σχετικά με την ισότητα σε επίπεδο συστήματος και η διαφανής υποβολή εκθέσεων. Τα κενά στην ένταξη παραμένουν αόρατα, εκτός αν μετρηθούν. Οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής θα πρέπει να συλλέγουν και να δημοσιεύουν δεδομένα καταναμεημένα ανά φύλο, αναπηρία, μεταναστευτικό/μειονοτικό υπόβαθρο, κοινωνικοοικονομική κατάσταση και περιοχή/αγροτικότητα. Οι δείκτες του EQAVET που σχετίζονται με την ένταξη προσφέρουν μια έτοιμη ευρωπαϊκή δομή για την παρακολούθηση της

συμμετοχής, της ολοκλήρωσης, της τοποθέτησης και της επιτυχίας των μειονεκτουσών ομάδων. Η δημόσια υποβολή εκθέσεων ενισχύει τη λογοδοσία και υποστηρίζει τις μεταρρυθμίσεις που βασίζονται σε στοιχεία, επισημαίνοντας εάν οι πολιτικές μειώνουν τα κενά ή τα διευρύνουν ακούσια. Τέλος, τα συστήματα ένταξης εξαρτώνται από τον διατομεακό συντονισμό και την ολοκληρωμένη υποστήριξη. Πολλά εμπόδια στη μάθηση δεν είναι μόνο «προβλήματα εκπαίδευσης»: η φτώχεια, η ανασφάλεια στέγασης, οι ανάγκες πρόσβασης των ατόμων με αναπηρία, τα γλωσσικά κενά, η ψυχική υγεία, η απομόνωση των αγροτικών περιοχών και οι διακρίσεις επηρεάζουν όλους τους τομείς πολιτικής. Οι αρχές πρέπει να θεσμοθετήσουν τη συνεργασία μεταξύ των φορέων εκπαίδευσης/ΕΕΚ, των υπηρεσιών απασχόλησης, των οργανισμών κοινωνικής πρόνοιας και νεολαίας, των υπηρεσιών υποστήριξης ατόμων με αναπηρία και μεταναστών, καθώς και των φορέων περιφερειακής/τοπικής ανάπτυξης. Αυτό επιτρέπει τη δημιουργία συνεκτικών πακέτων υποστήριξης — καθοδήγηση, συμβουλευτική, μεταφορά, φροντίδα παιδιών, μαθήματα γλώσσας, στέγαση — για να συνοδεύουν τους μαθητές κατά τη μετάβασή τους από το σχολείο στην κατάρτιση, τον χώρο εργασίας και την απασχόληση, διασφαλίζοντας ότι η πράσινη και η ψηφιακή μετάβαση είναι κοινωνικά δίκαιες.

Συνοψίζοντας, οι δημόσιες αρχές είναι υπεύθυνες για τη διασφάλιση της ενσωμάτωσης της ένταξης στο σχεδιασμό, τη χρηματοδότηση, τη ρύθμιση, την παρακολούθηση και τη διατομεακή λειτουργία των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης. Η μαθητεία αποτελεί ζωτικό μονοπάτι εντός αυτού του οικοσυστήματος, αλλά το καθήκον της πολιτικής είναι ευρύτερο: η μείωση των ανισοτήτων στη δια βίου μάθηση, ώστε κανένας μαθητής να μην μένει πίσω.

Κοινωνικοί εταίροι / Τομεακοί φορείς

Οι κοινωνικοί εταίροι και οι τομεακοί φορείς (ομοσπονδίες εργοδοτών, επιμελητήρια, συνδικάτα, επαγγελματικές ενώσεις, τομεακά συμβούλια) βρίσκονται σε δομική θέση να προωθήσουν την ένταξη, διότι διαμορφώνουν τους κανόνες του τομέα, επηρεάζουν τις νόρμες στον χώρο εργασίας και παρέχουν συντονισμένες υπηρεσίες που οι μεμονωμένες ΜΜΕ δεν μπορούν να προσφέρουν μόνες τους. Η πολιτική της ΕΕ για τη μαθητεία αναγνωρίζει ρητά αυτόν τον ρόλο. Το Ευρωπαϊκό Πλαίσιο για την Ποιότητα και την Αποτελεσματικότητα της Μαθητείας (EFQEA) αναπτύχθηκε με σημαντική συμβολή των κοινωνικών εταίρων και προβλέπει ότι η μαθητεία θα διέπεται από συνεργασία μεταξύ εργοδοτών, συνδικάτων, φορέων ΕΕΚ και αρχών. Ομοίως, η ανανεωμένη Ευρωπαϊκή Συμμαχία για τη Μαθητεία (EaFA) τοποθετεί τους κοινωνικούς εταίρους στο επίκεντρο των εθνικών συνασπισμών, των τομεακών δεσμεύσεων και της στήριξης των ΜΜΕ για μια μαθητεία χωρίς αποκλεισμούς, συμπεριλαμβανομένης της ισότητας των φύλων και της κοινωνικής ένταξης. Η πρόσφατη ανάλυση πολιτικής του Cedefop σχετικά με τα συστήματα μαθητείας αναγνωρίζει τον

κοινωνικό διάλογο ως βασικό παράγοντα ποιότητας και ένταξης, διότι εξασφαλίζει κοινά πρότυπα, ισορροπημένα συμφέροντα και ιδιοκτησία των μεταρρυθμίσεων σε επίπεδο κλάδου.

Οι συλλογικές συμβάσεις και τα πρότυπα του τομέα είναι ένας από τους ισχυρότερους μοχλούς που έχουν στη διάθεσή τους οι κοινωνικοί εταίροι. Σε τομείς με υψηλή πυκνότητα ΜΜΕ, όπως οι κατασκευές και τα επαγγέλματα που σχετίζονται με τον οικισμό, οι συλλογικές συμβάσεις μπορούν να καθορίσουν ελάχιστες απαιτήσεις για την αμοιβή των μαθητευομένων, τις συνθήκες καθοδήγησης, την ασφάλεια στην εργασία και τις εγγυήσεις κατά των διακρίσεων, θέτοντας μια προβλέψιμη βάση για την ποιότητα και την ένταξη σε όλους τους χώρους εργασίας. Η ΕΦQEΑ τονίζει ότι η ποιοτική μαθητεία απαιτεί δίκαιες συνθήκες εργασίας, κοινωνική προστασία και σαφή καθορισμό ρόλων. Οι τομεακές συμβάσεις αποτελούν έναν πρακτικό μηχανισμό για να διασφαλιστεί ότι αυτές οι συνθήκες δεν αφήνονται στην εθελοντική καλή θέληση. Η έρευνα σχετικά με τους κοινωνικούς εταίρους στον τομέα των κατασκευών δείχνει επίσης ότι, όταν οι κλαδικοί φορείς καθιστούν ρητές τις απαιτήσεις ισότητας στις συμβάσεις και τα πρότυπα, η ένταξη στον χώρο εργασίας βελτιώνεται με πιο συνεπή τρόπο σε σύγκριση με τις μεμονωμένες πρωτοβουλίες των επιχειρήσεων. Οι κλαδικές συμβάσεις μπορούν επίσης να αναγνωρίζουν το φόρτο εργασίας των μεντόρων/εκπαιδευτών, υποστηρίζοντας τις ΜΜΕ με την τυποποίηση της κατανομής του χρόνου και των προσδοκιών ως προς τις ικανότητες των εκπαιδευτών στον χώρο εργασίας — ένα ζήτημα που επισημαίνεται επανειλημμένα στα στοιχεία της ΕΕ ως εμπόδιο για την ικανότητα των ΜΜΕ να προσφέρουν μαθητείες.

Οι εκστρατείες του κλάδου και οι κοινές δράσεις ευαισθητοποίησης αποτελούν μια δεύτερη ουσιαστική λειτουργία. Ο επαγγελματικός διαχωρισμός και η χαμηλή ελκυστικότητα των σταδιοδρομιών στον τομέα της κατοικίας/κατασκευής για τις γυναίκες και τις υποεκπροσωπούμενες ομάδες παραμένουν υψηλά σε ολόκληρη την Ευρώπη. Οι έρευνες της ΕΕ και του κλάδου υποδεικνύουν την ανάγκη για συντονισμένες εκστρατείες προβολής, διότι οι μεμονωμένες ΜΜΕ σπάνια έχουν την εμβέλεια ή την αξιοπιστία να αμφισβητήσουν τα στερεότυπα από μόνες τους. Πρωτοβουλίες όπως το «*Women Can Build*» και το «*FEMCON*» δείχνουν ότι οι εκστρατείες σε επίπεδο κλάδου που συνδυάζουν πρότυπα, εργαλεία καθοδήγησης και συμμετοχή των εργοδοτών μπορούν να μειώσουν τον διαχωρισμό και να ενθαρρύνουν τις γυναίκες να ακολουθήσουν μαθητείες στον τομέα των κατασκευών και του οικισμού. Ο χάρτης πορείας της ΕΑfA για το 2025 επισημαίνει επίσης τις εκστρατείες και τις επικοινωνιακές δράσεις σε επίπεδο κλάδου ως βασικά μέσα για τη διεύρυνση της συμμετοχής σε προγράμματα μαθητείας σε όλες τις προτεραιότητες της μετάβασης στην Ευρώπη.

Η υποστήριξη των δικτύων ΜΜΕ είναι ο τρίτος τομέας στον οποίο οι κοινωνικοί εταίροι προσθέτουν αποφασιστική αξία. Τα στοιχεία της ΕΕ (Cedefop/ΟΟΣΑ) δείχνουν ότι οι ΜΜΕ αντιμετωπίζουν τις μεγαλύτερες δυσκολίες όσον αφορά την ικανότητα καθοδήγησης, την τεχνογνωσία για την ένταξη και το διοικητικό φόρτο. Οι τομεακοί φορείς μπορούν να ανταποκριθούν μέσω *κοινών υπηρεσιών* που μειώνουν αυτούς τους περιορισμούς: κοινή κατάρτιση καθοδηγητών, πρακτικά εργαλεία ένταξης, γραμμές βοήθειας για εύλογες προσαρμογές, κοινή διαμεσολάβηση για τοποθετήσεις και κοινότητες αμοιβαίας μάθησης. Αυτό συνάδει με την έκκληση της ΕΑfA για τομεακές συμμαχίες που υποστηρίζουν ενεργά τις ΜΜΕ και ενισχύουν τις δεσμεύσεις ένταξης στις διαδρομές μαθητείας. Όταν τα δίκτυα ΜΜΕ υποστηρίζονται σε επίπεδο τομέα, οι πρακτικές ένταξης γίνονται κλιμακωτές και συνεπείς αντί για κατακερματισμένες.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

Παράρτημα 1. Γλωσσάριο βασικών όρων (Α–Ω)

1. Προσβασιμότητα

Ο βαθμός στον οποίο τα περιβάλλοντα, οι υπηρεσίες, οι πληροφορίες και οι ευκαιρίες μάθησης μπορούν να χρησιμοποιηθούν από όλους τους ανθρώπους, συμπεριλαμβανομένων των ατόμων με αναπηρίες, σε ισότιμη βάση με τους άλλους.

Σημείωση: Καλύπτει τη φυσική, ψηφιακή, επικοινωνιακή και κοινωνική προσβασιμότητα.

2. Μαθητευόμενος

Μαθητευόμενος που είναι εγγεγραμμένος σε πρόγραμμα μαθητείας και αποκτά επαγγελματικές δεξιότητες τόσο μέσω της κατάρτισης στον χώρο εργασίας όσο και μέσω της σχολικής ΕΕΚ.

3. Μαθητεία

Μια επίσημη διαδρομή «μάθησης και εργασίας» που συνδυάζει την κατάρτιση στο χώρο εργασίας με την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση σε σχολικό περιβάλλον και οδηγεί σε αναγνωρισμένο τίτλο προσόντων.

4. Σύμβαση μαθητείας

Μια επίσημη συμφωνία μεταξύ ενός μαθητευόμενου, ενός εργοδότη και, συχνά, ενός φορέα ΕΕΚ, η οποία καθορίζει τα δικαιώματα, τις ευθύνες, το περιεχόμενο της μάθησης, τη διάρκεια και τις συνθήκες εργασίας.

5. Προκατάληψη (ασυνείδητη προκατάληψη)

Συνειδητές ή ασυνείδητες στάσεις ή στερεότυπα που επηρεάζουν τις αποφάσεις και τη συμπεριφορά, συχνά χωρίς να το συνειδητοποιούμε, και μπορεί να οδηγήσουν σε άνιση μεταχείριση.

6. Ποσοστό ολοκλήρωσης

Το ποσοστό των μαθητευομένων που ολοκληρώνουν με επιτυχία το πρόγραμμα μαθητείας εντός του προβλεπόμενου χρονικού πλαισίου.

Σημείωση: Παρακολουθείται καλύτερα ανά ομάδα (π.χ. φύλο, αναπηρία, μεταναστευτικό υπόβαθρο).

7. **Διακρίσεις**

Άδικη ή προκατειλημμένη μεταχείριση ατόμων ή ομάδων με βάση προσωπικά χαρακτηριστικά όπως το φύλο, η αναπηρία, η εθνική καταγωγή, η θρησκεία/τα πιστεύω, η ηλικία, το μεταναστευτικό καθεστώς ή ο σεξουαλικός προσανατολισμός.

8. **DigComp**

Το Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Ψηφιακών Ικανοτήτων που ορίζει τις βασικές ψηφιακές δεξιότητες για τη μάθηση, την εργασία και τη συμμετοχή στην κοινωνία.

9. **Διπλή ΕΕΚ**

Ένα μοντέλο ΕΕΚ όπου η μάθηση μοιράζεται μεταξύ ενός φορέα ΕΕΚ και ενός εργοδότη, συχνά μέσω συμφωνιών μαθητείας.

10. **Πρώρη εγκατάλειψη της εκπαίδευσης και της κατάρτισης (ELET)**

Αποχώρηση από την εκπαίδευση ή την κατάρτιση με το πολύ απολυτήριο γυμνασίου και χωρίς συνέχιση της μάθησης.

Σημείωση: Χρησιμοποιείται ως βασικός δείκτης των κενών στην ένταξη και τη διατήρηση.

11. **EQAVET**

Το Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Αναφοράς για τη Διασφάλιση της Ποιότητας στην ΕΕΚ, που υποστηρίζει τη συνεχή βελτίωση μέσω του σχεδιασμού, της εφαρμογής, της αξιολόγησης και της αναθεώρησης.

12. **Ισότητα**

Δίκαιη πρόσβαση, υποστήριξη και αποτελέσματα με βάση τις διαφορετικές ανάγκες και τα διαφορετικά σημεία εκκίνησης, αντί για πανομοιότυπη μεταχείριση.

13. **Καθοδήγηση με ευαισθησία στο φύλο**

Καθοδήγηση σταδιοδρομίας και επικοινωνία που αποφεύγει ενεργά τα στερεότυπα και υποστηρίζει την ίση συμμετοχή σε όλους τους επαγγελματικούς τομείς.

14. **GreenComp**

Το Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Ικανοτήτων για τη Βιωσιμότητα που ορίζει τις γνώσεις, τις δεξιότητες και τις στάσεις για τη βιωσιμότητα και την πράσινη μετάβαση.

15. **Ένταξη**

Η δημιουργία συνθηκών που επιτρέπουν σε όλους τους ανθρώπους, ανεξάρτητα από το υπόβαθρο ή τα χαρακτηριστικά τους, να συμμετέχουν πλήρως στη μάθηση και την κοινωνία.

16. **Έλεγχος ένταξης**

Μια δομημένη ανασκόπηση των πολιτικών, των περιβαλλόντων και των αποτελεσμάτων με σκοπό τον εντοπισμό των κινδύνων αποκλεισμού και των αναγκών βελτίωσης.

17. **Διατομεακότητα**

Αναγνώριση ότι τα μειονεκτήματα μπορούν να αλληλεπικαλύπτονται (π.χ. φύλο + αναπηρία + αγροτικότητα), δημιουργώντας σύνθετα εμπόδια.

18. **Βασικοί δείκτες απόδοσης (KPI)**

Μετρήσιμοι δείκτες που χρησιμοποιούνται για την παρακολούθηση της προόδου προς την επίτευξη των στόχων (π.χ. συμμετοχή, διατήρηση, ολοκλήρωση, αποτελέσματα απασχόλησης).

Σημείωση: Οι KPI ένταξης πρέπει να αναλύονται ανά ομάδα μαθητών.

19. **Μαθητές με λιγότερες ευκαιρίες**

Άτομα που αντιμετωπίζουν διαρθρωτικά εμπόδια στην πρόσβαση ή τη συμμετοχή στην εκπαίδευση/κατάρτιση (π.χ. αναπηρία, μεταναστευτικό υπόβαθρο, χαμηλή κοινωνικοοικονομική κατάσταση, κατοικία σε αγροτική περιοχή, διαχωρισμός των φύλων, πρόωρη εγκατάλειψη του σχολείου).

20. **Μέντορας / Εκπαιδευτής στο χώρο εργασίας**

Ένα εκπαιδευμένο άτομο στην εταιρεία που καθοδηγεί και υποστηρίζει τη μάθηση, την ένταξη και την ευημερία του μαθητευόμενου.

21. **Παρακολούθηση και αξιολόγηση (M&E)**

Συστηματική συλλογή και ανάλυση δεδομένων για την αξιολόγηση της προόδου,

των αποτελεσμάτων και της ποιότητας, καθώς και για την καθοδήγηση της βελτίωσης.

22. NEET

Νέοι που δεν εργάζονται, δεν σπουδάζουν και δεν παρακολουθούν κατάρτιση.

23. Πολιτική μη διάκρισης

Μια επίσημη πολιτική που εξασφαλίζει την ίση μεταχείριση και την πρόληψη του αποκλεισμού σε όλα τα προστατευόμενα χαρακτηριστικά στην εκπαίδευση και στους χώρους εργασίας.

24. Εύλογη προσαρμογή

Απαραίτητες και κατάλληλες προσαρμογές που επιτρέπουν την ισότιμη συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία, χωρίς να επιβάλλουν δυσανάλογο βάρος.

25. Διατήρηση

Η ικανότητα ενός συστήματος ή προγράμματος να διατηρεί τους μαθητευόμενους ενεργούς μέχρι την ολοκλήρωσή του.

Σημείωση: Συχνά ενισχύεται μέσω υπηρεσιών καθοδήγησης και υποστήριξης.

26. Διαφορά μεταξύ αστικών και αγροτικών περιοχών

Άνιση πρόσβαση σε υπηρεσίες και ευκαιρίες μεταξύ αγροτικών και αστικών περιοχών, που επηρεάζει τη συμμετοχή στην εκπαίδευση και τη μαθητεία.

27. Αυτοαποκλεισμός

Όταν τα άτομα δεν υποβάλλουν αίτηση ή αποσύρονται από ευκαιρίες λόγω αντιληπτών εμποδίων, χαμηλής αυτοπεποίθησης ή έλλειψης πληροφοριών.

28. ΜΜΕ (Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις)

Εταιρεία με περιορισμένο μέγεθος και πόρους σε σύγκριση με τις μεγάλες επιχειρήσεις. Συχνά αποτελεί τον κύριο φορέα μαθητείας στην Ευρώπη.

29. Καθολικός σχεδιασμός για τη μάθηση (UDL)

Μια προσέγγιση στο σχεδιασμό του προγράμματος σπουδών και της διδασκαλίας που παρέχει πολλαπλούς τρόπους συμμετοχής, εκπροσώπησης και έκφρασης, ώστε όλοι οι μαθητές να μπορούν να επιτύχουν.

30. Μάθηση με βάση την εργασία (WBL)

Μάθηση που πραγματοποιείται σε πραγματικά εργασιακά περιβάλλοντα ως μέρος της τυπικής εκπαίδευσης ή κατάρτισης.

Παράρτημα 2: Πλαίσιο αναθεώρησης και εργαλείο αυτοαξιολόγησης

Σκοπός: Να βοηθήσει τους παρόχους ΕΕΚ και τις εταιρείες να εξετάσουν από κοινού τον βαθμό ένταξης των προγραμμάτων μαθητείας τους, να εντοπίσουν κενά και να δώσουν προτεραιότητα στις βελτιώσεις.

Οδηγίες χρήσης

Ποιοι πρέπει να χρησιμοποιούν αυτό το εργαλείο

- **Πάροχοι ΕΕΚ:** διευθυντές, συντονιστές μαθητείας, προσωπικό καθοδήγησης, προσωπικό υποστήριξης, εκπαιδευτικοί/εκπαιδευτές.
- **Εταιρείες/ΜΜΕ:** τμήμα ανθρώπινου δυναμικού ή διοίκηση, εκπαιδευτές/μέντορες εντός της εταιρείας, εκπαιδευτές στο χώρο εργασίας, επόπτες.
- **Κοινές ομάδες:** ενθαρρύνονται ιδιαίτερα οι μικτές ομάδες παρόχων-εταιρειών για κοινή ανάλυση.

Πότε να το χρησιμοποιήσετε

- Ετήσια αναθεώρηση ένταξης (συνιστάται).
- Πριν από την εισαγωγή νέας ομάδας/κοόρτης για να ελέγξετε την ετοιμότητα.
- Μετά την ολοκλήρωση της κοόρτης για την αξιολόγηση των αποτελεσμάτων και την ενημέρωση της πρακτικής.
- Μετά από οποιαδήποτε σημαντική αλλαγή (μεταρρύθμιση του προγράμματος σπουδών, νέοι εταιρικοί εταίροι, επικαιροποίηση πολιτικών).

Πώς λειτουργεί η βαθμολόγηση

- Για κάθε δείκτη, συμφωνήστε σε μια βαθμολογία **0-3 με βάση τα αποδεικτικά στοιχεία**:
 - 0 = Δεν υπάρχει
 - 1 = Εν μέρει σε εφαρμογή / ad hoc
 - 2 = Υπάρχει αλλά δεν είναι συνεπής
 - 3 = Πλήρως εφαρμόζεται και είναι συστηματικό
- Προσθέστε σύντομα αποδεικτικά στοιχεία/παραδείγματα (έγγραφα, διαδικασίες, δεδομένα, παρατηρούμενη πρακτική).
- Βαθμολογήστε κάθε τομέα και υπολογίστε το συνολικό αποτέλεσμα για κάθε τομέα.
- Επιλέξτε τομείς προτεραιότητας για δράση στο Παράρτημα 3.

Πώς να ερμηνεύσετε τα αποτελέσματα

- 0–1 μέσος όρος ανά τομέα: απαιτείται επείγουσα βελτίωση.
- Μέσος όρος ~2: πολλά υποσχόμενη βάση, αλλά άνιση.
- Μέσος όρος ~3: ισχυρή πρακτική ένταξης, έμφαση στη διατήρηση και την επέκταση.

Πίνακας αυτοαξιολόγησης

Πώς να συμπληρώσετε: Για κάθε δείκτη, βαθμολογήστε με 0–3 και καταγράψτε τα στοιχεία.

Απαιτούνται στοιχεία για τις βαθμολογίες 2–3.

Τομέας 1: Πρόσβαση και πρόσληψη

Δείκτης («Έχουμε...»)	Βαθμολογία (0–3)	Αποδεικτικά στοιχεία / παραδείγματα
1. Χρησιμοποιούμε διαφανή κριτήρια επιλογής βάσει ικανοτήτων (όχι ανεπίσημα δίκτυα).		
2. Τα υλικά πρόσληψης/οι συνεντεύξεις αποφεύγουν τη χρήση γλώσσας που διακρίνει τα φύλα, είναι μεροληπτική ή αποκλειστική.		
3. Λαμβάνουμε υπόψη την κινητοποίηση/το δυναμικό μέσω δομημένων συνεντεύξεων ή πρακτικών εργασιών, και όχι μόνο τους βαθμούς.		
4. Παρέχουμε σαφείς, κατανοητές πληροφορίες σχετικά με τις διαδρομές, την επιλεξιμότητα και τα χρονοδιαγράμματα.		
5. Προσφέρουμε υποστήριξη για την υποβολή αιτήσεων σε προσβάσιμες μορφές και στις σχετικές γλώσσες.		
6. Το προσωπικό που εμπλέκεται στην πρόσληψη/καθοδήγηση εκπαιδεύεται στην επιλογή χωρίς προκαταλήψεις.		
7. Παρακολουθούμε τα αποτελέσματα της πρόσληψης με βάση βασικές μεταβλητές ένταξης (φύλο, αναπηρία, μεταναστευτικό υπόβαθρο, κοινωνικοοικονομική κατάσταση, προέλευση από αγροτικές/περιφερειακές περιοχές).		

Τομέας 2: Σχεδιασμός μάθησης χωρίς αποκλεισμούς

Δείκτης («Έχουμε...»)	Βαθμολογία (0–3)	Αποδεικτικά στοιχεία/παραδείγματα
1. Η ένταξη ενσωματώνεται ως βασική αρχή του προγράμματος σπουδών σε όλη τη διάρκεια της μαθητείας.		

Δείκτης («Έχουμε...»)	Βαθμολογία (0–3)	Αποδεικτικά στοιχεία/παραδείγματα
2. Η διδασκαλία και η αξιολόγηση προσαρμόζονται σε διαφορετικά σημεία εκκίνησης (ευέλικτος ρυθμός, πολλαπλές διαδρομές).		
3. Το εκπαιδευτικό υλικό είναι προσβάσιμο εξ ορισμού (ψηφιακή προσβασιμότητα, συμβατότητα με βοηθητικές τεχνολογίες, ευανάγνωστο/οπτικό).		
4. Ενσωματώνουμε τις πράσινες και ψηφιακές δεξιότητες με τρόπους που δεν δημιουργούν νέα εμπόδια.		
5. Τα μαθησιακά αποτελέσματα αντικατοπτρίζουν ποικίλες διαδρομές προόδου, διατηρώντας παράλληλα κοινά πρότυπα.		

Τομέας 3: Υπηρεσίες υποστήριξης και διατήρησης

Δείκτης («Έχουμε...»)	Βαθμολογία (0–3)	Αποδεικτικά στοιχεία / παραδείγματα
1. Οι μαθητευόμενοι με λιγότερες ευκαιρίες λαμβάνουν δομημένη υποστήριξη/καθοδήγηση.		
2. Διαθέτουμε μηχανισμούς έγκαιρης προειδοποίησης για αποχώρηση (παρουσία, πρόοδος, προβλήματα στο χώρο εργασίας).		
3. Παρέχουμε ή παραπλέμπουμε σε ψυχοκοινωνική υποστήριξη/υποστήριξη ευεξίας όταν χρειάζεται.		
4. Υποστηρίζουμε την ανάπτυξη γλωσσικών δεξιοτήτων ή τη μάθηση για τους μαθητευόμενους που το χρειάζονται.		

Δείκτης («Έχουμε...»)	Βαθμολογία (0–3)	Αποδεικτικά στοιχεία / παραδείγματα
5. Η υποστήριξη συντονίζεται μεταξύ του φορέα ΕΕΚ και της εταιρείας καθ' όλη τη διάρκεια της πρακτικής άσκησης.		

Τομέας 4: Συνθήκες μάθησης στον χώρο εργασίας (εταιρείες/MME)

Δείκτης («Διαθέτουμε...»)	Βαθμολογία (0–3)	Αποδεικτικά στοιχεία/παραδείγματα
1. Κάθε μαθητευόμενος λαμβάνει μια δομημένη εισαγωγή/ενημέρωση (ρόλοι, δικαιώματα, ασφάλεια, σχέδιο μάθησης).		
2. Οι εργασιακές δραστηριότητες ακολουθούν μια προγραμματισμένη εξέλιξη που ευθυγραμμίζεται με τα μαθησιακά αποτελέσματα (όχι μόνο με τις ανάγκες παραγωγής).		
3. Παρέχουμε στους μαθητευόμενους τακτική ανατροφοδότηση και καθοδήγηση σχετικά με την απόδοσή τους.		
4. Οι εργασιακές υποχρεώσεις και η εποπτεία προσαρμόζονται στις ανάγκες των μαθητευόμενων, όπου αυτό είναι απαραίτητο.		
5. Η εκπαίδευση σε θέματα υγείας και ασφάλειας είναι προσβάσιμη σε όλους τους μαθητευόμενους.		
6. Οι μαθητευόμενοι αισθάνονται ασφαλείς να εκφράζουν τις ανησυχίες τους χωρίς να υφίστανται αντίποινα.		

Τομέας 5: Διασφάλιση ισότητας και μη διακριτικής μεταχείρισης

Δείκτης («Έχουμε...»)	Βαθμολογία (0–3)	Αποδεικτικά στοιχεία/παραδείγματα
1. Έχουμε μια σαφή πολιτική κατά των διακρίσεων/ισότητας μεταχείρισης που εφαρμόζεται στους μαθητευόμενους.		
2. Οι πολιτικές κοινοποιούνται με σαφήνεια στο προσωπικό, τους μέντορες και τους μαθητευόμενους.		
3. Οι μηχανισμοί αναφοράς/καταγγελίας είναι εμπιστευτικοί και αξιόπιστοι.		
4. Οι διαδικασίες μηδενικής ανοχής για την παρενόχληση/εκφοβισμό κοινοποιούνται και εφαρμόζονται.		
5. Σε όλες τις συμφωνίες μεταξύ παρόχων και εταιρειών περιλαμβάνονται ρήτρες ισότητας.		

Τομέας 6: Ικανότητες εκπαιδευτή/διδασκάλου

Δείκτης («Έχουμε...»)	Βαθμολογία (0–3)	Αποδεικτικά στοιχεία/παραδείγματα
1. Οι εκπαιδευτές/δάσκαλοι λαμβάνουν τακτική εκπαίδευση σε θέματα παιδαγωγικής χωρίς αποκλεισμούς και αξιολόγησης με ευαισθησία στη διαφορετικότητα.		
2. Οι μέντορες/εκπαιδευτές στο χώρο εργασίας εκπαιδεύονται στην εποπτεία χωρίς αποκλεισμούς (βασικές έννοιες σχετικά με το φύλο, τις διαπολιτισμικές διαφορές και την αναπηρία).		
3. Οι συντονιστές WBL εκπαιδεύονται σε διαπολιτισμικές πρακτικές και ένταξη ατόμων με αναπηρία.		

Δείκτης («Έχουμε...»)	Βαθμολογία (0–3)	Αποδεικτικά στοιχεία/παραδείγματα
4. Το προσωπικό εκπαιδεύεται στην ένταξη των ατόμων με αναπηρία και στις εύλογες προσαρμογές.		
5. Υπάρχει κοινή εκπαίδευση για τους εκπαιδευτές/μέντορες των παρόχων και των εταιρειών.		

Τομέας 7: Συστήματα παρακολούθησης και ανατροφοδότησης

Δείκτης («Έχουμε...»)	Βαθμολογία (0–3)	Αποδεικτικά στοιχεία/παραδείγματα
1. Παρακολουθούμε τους δείκτες απόδοσης (εισδοχή, διατήρηση, ολοκλήρωση, μεταβάσεις/αποτελέσματα).		
2. Τα δεδομένα αναλύονται ανά βασικές μεταβλητές ένταξης.		
3. Συλλέγουμε σχόλια από τους μαθητευόμενους κατά την είσοδο, στο μέσο του προγράμματος και κατά την έξοδο.		
4. Χρησιμοποιούμε τα σχόλια για να προσαρμόσουμε τις πρακτικές μας (τεκμηριωμένο «εσείς είπατε / εμείς κάναμε»).		
5. Διενεργούνται τακτικά έλεγχοι/επανεξετάσεις ένταξης και τεκμηριώνονται.		

Τομέας 8: Συνεργασία και συντονισμός

Δείκτης («Έχουμε...»)	Βαθμολογία (0–3)	Αποδεικτικά στοιχεία/παραδείγματα
1. Οι ρόλοι των παρόχων και των εταιρειών όσον αφορά την ένταξη ορίζονται επίσημα.		
2. Συμμετέχουμε σε τριμερείς αξιολογήσεις (μαθητευόμενος–εταιρεία–πάροχος).		
3. Μοιραζόμαστε τα δεδομένα ένταξης και εξετάζουμε τα αποτελέσματα από κοινού.		
4. Συντονιζόμαστε με εξωτερικές υπηρεσίες (νεολαία, αναπηρία, μετανάστες, κοινωνική υποστήριξη) όπου αυτό είναι σκόπιμο.		
5. Οι προσδοκίες ένταξης αποτελούν μέρος της επιλογής των εταίρων.		
6. Αναπτύσσονται, παρακολουθούνται και αναθεωρούνται κοινά σχέδια βελτίωσης.		

Σελίδα σύνοψης (να συμπληρωθεί μετά τη βαθμολόγηση)

Σύνολο πεδίου

Τομέας	Συνολική βαθμολογία	Μέση βαθμολογία	Επίπεδο προτεραιότητας (Υψηλό/Μεσαίο/Χαμηλό)
1. Πρόσβαση και πρόσληψη			
2. Σχεδιασμός μαθησιακών προγραμμάτων χωρίς αποκλεισμούς			
3. Υπηρεσίες υποστήριξης και διατήρησης			
4. Συνθήκες μάθησης στο χώρο εργασίας			
5. Διασφάλιση ισότητας και μη διακριτικής μεταχείρισης			
6. Ικανότητες εκπαιδευτών/διδασκάλων			
7. Συστήματα παρακολούθησης και ανατροφοδότησης			
8. Συνεργασία και συντονισμός			

Προτεραιότητες δράσης (μέγιστο 3–5)

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____

Παράρτημα 3: Σχέδιο δράσης για την ένταξη

Κατευθυντήριες γραμμές για το σχέδιο δράσης χωρίς αποκλεισμούς

Σκοπός

Το παρόν πρότυπο σχεδίου δράσης για την ένταξη υποστηρίζει τους παρόχους ΕΕΚ, τους μεσάζοντες WBL και τις εταιρείες/MME να μετατρέψουν τα αποτελέσματα του παραρτήματος 2 (αυτοαξιολόγηση) σε **συγκεκριμένες, μετρήσιμες βελτιώσεις**. Έχει σχεδιαστεί για κοινή χρήση από παρόχους και εταιρείες και ακολουθεί έναν κύκλο συνεχούς βελτίωσης της ποιότητας (σχεδιασμός–υλοποίηση–αξιολόγηση–αναθεώρηση).

Οδηγίες χρήσης

Βήμα 1 — Επιλέξτε τους τομείς προτεραιότητας (από το παράρτημα 2).

Αφού βαθμολογήσετε το Παράρτημα 2, προσδιορίστε **3-5 τομείς προτεραιότητας** όπου η μέση βαθμολογία είναι χαμηλή (0-1) ή άνιση (~2). Οι προτεραιότητες πρέπει να αντικατοπτρίζουν τόσο τα κενά πρόσβασης (ποιος εισέρχεται) όσο και τα κενά αποτελεσμάτων (ποιος ολοκληρώνει και προοδεύει).

Βήμα 2 — Ορίστε στόχους SMART.

Για κάθε τομέα προτεραιότητας, γράψτε **έναν σαφή στόχο** που είναι:

- **Συγκεκριμένος** (τι θα αλλάξει, για ποιον),
- **Μετρήσιμος** (συνδεδεμένος με δείκτες),
- **Εφικτός** (εντός των δυνατοτήτων/πόρων σας),
- **Σχετικός** (με την ένταξη σε προγράμματα μαθητείας),
- **Χρονικά προσδιορισμένος** (με προθεσμία).

Παράδειγμα: «Αύξηση της συμμετοχής των γυναικών στα προγράμματα μαθητείας του Habitat από 8% σε 15% έως τον Μάιο του 2027».

Βήμα 3 — Συμφωνήστε δράσεις και ευθύνες.

Κάθε στόχος πρέπει να περιλαμβάνει **2-5 δράσεις**. Οι δράσεις πρέπει να προσδιορίζουν:

- **τι θα γίνει,**
- **από ποιον** (όνομα ρόλου/οργανισμού),
- **με ποιους εταίρους,**
- **ποιοι πόροι απαιτούνται** (εάν υπάρχουν).

Οι δράσεις πρέπει να καλύπτουν διαφορετικά στάδια, όταν απαιτείται (πρόσληψη, σχεδιασμός μάθησης, καθοδήγηση, διευκολύνσεις, παρακολούθηση).

Βήμα 4 — Καθορισμός χρονοδιαγράμματος και ορόσημων.

Αναφέρετε τις ημερομηνίες έναρξης/λήξης και τα σύντομα ορόσημα (π.χ. «εκπαίδευση μέντορα

που θα πραγματοποιηθεί μέχρι τον μήνα Χ»). Τα σχέδια πρέπει κανονικά να καλύπτουν **12-18 μήνες**, με συντομότερα σημεία ελέγχου.

Βήμα 5 — Καθορισμός δεικτών βασικής απόδοσης (KPI) και πηγών τεκμηρίωσης.

Κάθε δράση πρέπει να περιλαμβάνει τουλάχιστον **έναν δείκτη KPI** και μια μέθοδο επαλήθευσης. Οι δείκτες KPI θα πρέπει κατά προτίμηση να είναι **αναλυτικοί** (φύλο, αναπηρία, μεταναστευτικό υπόβαθρο, κοινωνικοοικονομική κατάσταση, αγροτική/περιφερειακή τοποθεσία).

Βήμα 6 — Επισκόπηση και ετήσια ενημέρωση.

Επανεξετάστε την πρόοδο τουλάχιστον μία φορά το χρόνο, χρησιμοποιώντας ξανά το Παράρτημα 2 για να μετρήσετε τη βελτίωση. Ενημερώστε τους στόχους/τις δράσεις με βάση τα αποδεικτικά στοιχεία και τα σχόλια των μαθητευόμενων.

Πρότυπο σχεδίου δράσης για την ένταξη

Τίτλος σχεδίου: _____

Οικοσύστημα δεξιοτήτων / Χώρα / Περιοχή: _____

Κύρια οργάνωση: _____ **Συνεργάτες:** _____

Ημερομηνία σύνταξης: ____ / ____ / ____ **Κύκλος που καλύπτεται:** (π.χ. 2026–2027)

Συντάχθηκε από (ονόματα/ρόλοι): _____

Τομείς προτεραιότητας (από το παράρτημα 2):

- ☐ D1 Πρόσβαση και πρόσληψη
- ☐ D2 Σχεδιασμός μάθησης χωρίς αποκλεισμούς
- ☐ D3 Υποστήριξη και διατήρηση
- ☐ D4 Συνθήκες μάθησης στο χώρο εργασίας
- ☐ D5 Ισότητα και μη διάκριση
- ☐ D6 Ικανότητες εκπαιδευτή/διδάσκοντα
- ☐ D7 Παρακολούθηση και ανατροφοδότηση
- ☐ D8 Συνεργασία και συντονισμός

Πρόσθετες πληροφορίες	Στόχος (SMART)	Δράσεις (Τι θα γίνει;)	Υπεύθυνος (ρόλος/οργανισμός)	Χρονοδιάγραμμα (Έναρξη-Λήξη)	ΚΡΙ/Στόχοι	Αποδεικτικά στοιχεία / Πηγή δεδομένων	Κατάσταση / Σημειώσεις
π.χ., Τομέας 1	Στόχος 1: _____ _____	Δράση 1.1 _____	_____ _____	I – I	KPI: _____ Στόχος: _____	π.χ. αρχεία προσλήψεων, αναλυτικά στοιχεία	☐ Προγραμματισμένο ☐ Σε εξέλιξη ☐ Ολοκληρωμένο
		Δράση 1.2 _____	_____ _____	I – I	KPI: _____ Στόχος: _____	π.χ. έρευνα, αρχεία καθοδήγησης	☐ Προγραμματισμένο ☐ Σε εξέλιξη ☐ Ολοκληρωμένο
		Δράση 1.3 _____	_____ _____	I – I	KPI: _____ Στόχος: _____	π.χ., δεδομένα εισαγωγής, εκθέσεις μεντόρων	☐ Προγραμματισμένο ☐ Σε εξέλιξη ☐ Ολοκληρωμένο

π.χ., Τομέας 4	Στόχος 2: _____ —	Δράση 2.1 _____ —	_____ —	I – I	KPI: _____ Στόχος: _____	π.χ., λίστα ελέγχου ενσωμάτωσης, ανατροφοδότησ η μαθητευόμενων	☐ Προγραμματισμέν ο ☐ Σε εξέλιξη ☐ Ολοκληρωμένο
		Δράση 2.2 _____ —	_____ —	I – I	KPI: _____ Στόχος: _____	π.χ. ποσοστά διατήρησης, αρχεία καταγγελιών	☐ Προγραμματισμέν ο ☐ Σε εξέλιξη ☐ Ολοκληρωμένο
π.χ., Τομέας 7	Στόχος 3: _____ —	Δράση 3.1 _____ —	_____ —	I – I	KPI: _____ Στόχος: _____	π.χ., πίνακας ελέγχου KPI, ενδιάμεσοι έλεγχοι	☐ Προγραμματισμέν ο ☐ Σε εξέλιξη ☐ Ολοκληρωμένο
		Δράση 3.2 _____ —	_____ —	I – I	KPI: _____ Στόχος: _____	π.χ., πίνακας ελέγχου KPI, ενδιάμεσοι έλεγχοι	☐ Προγραμματισμέν ο ☐ Σε εξέλιξη

							☐ Ολοκληρωμένο
--	--	--	--	--	--	--	---------------------------------------

Παράρτημα 4: Τράπεζα καλών πρακτικών για την κοινωνική ένταξη μέσω της μάθησης στο χώρο εργασίας

Το έργο HABITABLE φιλοξενεί μια **Τράπεζα Καλών Πρακτικών** στο DUAL Online Centre (χώρος «WBL for All»). Συγκεντρώνει επιλεγμένα παραδείγματα από κράτη μέλη της ΕΕ και χώρες εταίρους που καταδεικνύουν αποτελεσματικές προσεγγίσεις για την ένταξη, την πολυμορφία, την ισότητα και τη μη διάκριση στην WBL και τη διττή ΕΕΚ. Οι ενδιαφερόμενοι μπορούν να τη χρησιμοποιήσουν ως πρακτική αναφορά κατά τη διαμόρφωση μέτρων και σχεδίων δράσης για την ένταξη στην μαθητεία.

Σύνδεσμος πρόσβασης: <https://habitable-cove.eu/dual-online-centre/wbl-for-all-space/bank-of-good-practices-in-social-inclusion-through-wbl/>

Βιβλιογραφία

1. Bianchi, G., Pisiotis, U., & Cabrera Giraldez, M. (2022). *GreenComp: The European sustainability competence framework*. Publications Office of the European Union.
2. Billett, S. (2020). *Learning through health care work: Premises, contributions and practices*. Springer.
3. Billett, S. (2020). *Learning through work: Workplace affordances and individual engagement*. Springer.
4. Billett, S. (2020). *Learning through work: Workplace participatory practices*. Springer.
5. BOE. (2022). *Ley Orgánica 3/2022, de ordenación e integración de la Formación Profesional. Boletín Oficial del Estado*.
6. BusinessEurope. (2018). *A European framework for quality and effective apprenticeships*.
7. BusinessEurope. (2018). *A European framework for quality and effective apprenticeships*.
8. Cáritas Portuguesa. (2025). *Pobreza e exclusão social em Portugal*.
9. Carretero, S., Vuorikari, R., & Punie, Y. (2017). *DigComp 2.1: The digital competence framework for citizens with eight proficiency levels and examples of use*. Publications Office of the European Union.
10. Carretero, S., Vuorikari, R., & Punie, Y. (2017). *DigComp 2.1: The Digital Competence Framework for Citizens with eight proficiency levels and examples of use (EUR 28558 EN)*. Publications Office of the European Union.
11. Cedefop. (2017). *Tackling early leaving from vocational education and training: A VET toolkit for tackling early leaving*. Publications Office of the European Union.
12. Cedefop. (2019). *Apprenticeship governance and the involvement of social partners: A comparative overview*. Publications Office of the European Union.
13. Cedefop. (2020). *Leaving education early: Putting vocational education and training centre stage*. Publications Office of the European Union.
14. Cedefop. (2020). *Making apprenticeships work for small and medium-sized enterprises (SMEs): What works*. Publications Office of the European Union.
15. Cedefop. (2020). *Apprenticeships for migrants and refugees: A toolbox for supporting inclusion*. Publications Office of the European Union.
16. Cedefop. (2020). *Vocational education and training in Europe, 1995–2035: Scenarios for European vocational education and training in the 21st century*. Publications Office of the European Union.

17. Cedefop. (2021). *Empowering adults through upskilling and reskilling pathways*. Publications Office of the European Union.
18. Cedefop. (2021). *Apprenticeship schemes in Europe: A cross-country database and comparative overview*. Publications Office of the European Union.
19. Cedefop. (2022). *The digitalisation of vocational education and training: Opportunities and challenges*. Publications Office of the European Union.
20. Cedefop. (2022). *The future of vocational education and training in Europe: Skills and competences for the digital and green transition*. Publications Office of the European Union.
21. Cedefop. (2023). *The skills and labour market for the green transition*. Publications Office of the European Union.
22. Cedefop. (2023). *Making apprenticeships work for SMEs: Challenges and policy solutions*. Publications Office of the European Union.
23. Cedefop. (2023). *Apprenticeships in Europe and the European Framework for Quality and Effective Apprenticeships (EFQEA): Developments since 2018*. Publications Office of the European Union.
24. Cedefop. (2024). *Social dialogue: A key driver shaping Europe's apprenticeship systems*. European Centre for the Development of Vocational Training.
25. Cedefop. (2025). *Incentives for apprenticeships: Policy approaches to support participation and inclusion (Policy learning brief)*. Publications Office of the European Union.
26. Cedefop, & European Training Foundation. (2021). *Apprenticeship review: Supporting inclusive and quality work-based learning*. Publications Office of the European Union.
27. Cedefop, & European Training Foundation. (2021). *The European quality assurance reference framework for VET (EQAVET): Supporting quality and inclusion in vocational education and training*. Publications Office of the European Union.
28. Comissão para a Cidadania e a Igualdade de Género. (2018). *Estratégia nacional para a igualdade e a não discriminação 2018–2030: "Portugal + Igual"*.
29. Conselho de Ministros. (2023). *Resolução do Conselho de Ministros n.º 74/2023, de 14 de julho: Aprova a 9.ª geração do Programa Escolhas (2023–2026)*. *Diário da República*.
30. Council of the European Union. (2009). *Recommendation of the European Parliament and of the Council of 18 June 2009 on the establishment of a European Quality Assurance Reference Framework for Vocational Education and Training (EQAVET) (2009/C 155/01)*. *Official Journal of the European Union*.

31. Council of the European Union. (2018). *Council Recommendation of 15 March 2018 on a European Framework for Quality and Effective Apprenticeships (2018/C 153/01)*. *Official Journal of the European Union*.
32. Council of the European Union. (2018). *Council recommendation of 15 March 2018 on a European framework for quality and effective apprenticeships (2018/C 153/01)*. *Official Journal of the European Union*.
33. Council of the European Union. (2020). *Council Recommendation of 24 November 2020 on vocational education and training (VET) for sustainable competitiveness, social fairness and resilience (2020/C 417/01)*. *Official Journal of the European Union*.
34. Council of the European Union. (2020). *Council recommendation of 24 November 2020 on vocational education and training (VET) for sustainable competitiveness, social fairness and resilience (2020/C 417/01)*. *Official Journal of the European Union*. education.ec.europa.eu
35. Council of the European Union. (2024). *Council Recommendation on “Europe on the Move – Learning Mobility Opportunities for All” (C/2024/3364)*. *Official Journal of the European Union*.
36. Crenshaw, K. (1989). Demarginalizing the intersection of race and sex: A Black feminist critique of antidiscrimination doctrine, feminist theory and antiracist politics. *University of Chicago Legal Forum*, 1989(1), 139–167.
37. Decreto-Lei n.º 54/2018, de 6 de julho. (2018). *Diário da República*, 1.ª série, n.º 129, 3179–3188.
38. Decreto-Lei n.º 55/2018, de 6 de julho. (2018). *Diário da República*, 1.ª série, n.º 129, 2928–2943.
39. DGEEC – Direção-Geral de Estatísticas da Educação e Ciência. (2025). *Estatísticas da educação 2023/2024 – Ensino secundário: Cursos profissionais por área de educação e formação, sexo e região*. Ministério da Educação.
40. EIGE. (2022). *Gender segregation in education, training and the labour market*. European Institute for Gender Equality.
41. Employment, Social Affairs and Inclusion – European Commission. (2024). *Guidance on reasonable accommodation and accessibility for employers*. European Commission.
42. EQAVET Secretariat. (2019). *EQAVET framework: Indicative descriptors and indicators*. European Commission.
43. EQAVET Secretariat. (2022). *European quality assurance reference framework for VET: Implementation update*. European Commission.
44. Eurofound. (2021). *Living and working in Europe 2021*. Publications Office of the European Union.

45. Eurofound. (2021). *Working conditions and sustainable work in construction*. Publications Office of the European Union.
46. Eurofound. (2021). *Working conditions and sustainable work in construction: Challenges for retention and inclusion*. Publications Office of the European Union.
47. Eurofound. (2021). *Youth in Europe: NEETs, pathways to work and the role of apprenticeships*. Publications Office of the European Union. h
48. Eurofound. (2021). *Apprenticeships and work-based learning in Europe: Policy trends and challenges*. Publications Office of the European Union.
49. Eurofound. (2022). *Social inclusion and access to apprenticeships: Evidence review*. Publications Office of the European Union.
50. Eurostat. (2022). *Disability employment statistics (EU-SILC) [Data set]*. European Commission.
51. Eurostat. (2023). *Labour force survey: Women in construction and craft occupations*. European Commission.
52. Eurostat. (2023). *Employment in construction by sex (EU-LFS) [Data set]*. European Commission.
53. Eurostat. (2023). *Urban–rural differences in education, training participation and access [Data set]*. European Commission.
54. Eurostat. (2025). *Early leavers from education and training (EU-LFS), 2024 results*. European Commission.
55. Eurostat. (2025). *Early leavers from education and training (ELET), EU-27, 2024 [Dataset]*. Eurostat Database.
56. Eurostat. (2025). *Early leavers from education and training by disability status, EU-27 [Dataset]*. Eurostat Database.
57. Eurostat. (2025). *NEET rate by sex and age group, EU-27, 2023 [Dataset]*. Eurostat Database.
58. Eurostat. (2025). *Employment by sex, occupation and economic activity: Construction sector, EU-27, 2023–2024 [Dataset]*. Eurostat Database.
59. European Builders Confederation. (2023). *Construction industry in Europe: Key figures and SME structure*. EBC.
60. European Builders Confederation. (2024). *Construction sector outlook and SME policy priorities in Europe*. European Builders Confederation.
61. European Commission. (2017). *European Pillar of Social Rights (Proclaimed 17 November 2017)*. Publications Office of the European Union. eur-lex.europa.eu+1
62. European Commission. (2020). *European skills agenda for sustainable competitiveness, social fairness and resilience*. Publications Office of the European Union.

63. European Commission. (2020). *European skills agenda for sustainable competitiveness, social fairness and resilience*. Publications Office of the European Union.
64. European Commission. (2020). *Evaluation of the 2015–2020 VET policy reform agenda*. European Commission.
65. European Commission. (2020). *EU gender equality strategy 2020–2025*. European Commission.
66. European Commission. (2020). *European skills agenda for sustainable competitiveness, social fairness and resilience*. European Commission.
67. European Commission. (2020). *A European framework for quality and effective apprenticeships: Implementation report*. Publications Office of the European Union.
68. European Commission. (2021). *Union of equality: Strategy for the rights of persons with disabilities 2021–2030*. European Commission.
69. European Commission. (2022). *The European Green Deal and skills for the green transition*. European Commission.
70. European Commission. (2022). *GreenComp: The European sustainability competence framework (EUR 30955 EN)*. Publications Office of the European Union.
71. European Commission. (2022, February 8). *Pact for Skills: Commission facilitates upskilling and reskilling of workers in the construction ecosystem*. Directorate-General for Employment, Social Affairs and Inclusion.
72. European Commission. (2023). *Digital Education Action Plan 2021–2027: Progress report*. European Commission.
73. European Commission. (2023). *Education and Training Monitor 2023: Inclusive education and training in the European Semester*. Publications Office of the European Union.
74. European Commission. (2024). *EaFA action plan 2025*. European Commission, Directorate-General for Employment, Social Affairs and Inclusion.
75. European Commission. (2024). *Implementation of the European Framework for Quality and Effective Apprenticeships: Progress and remaining gaps*. Publications Office of the European Union.
76. European Commission. (2025). *Human Capital Operational Programme (HCOP)*.
77. European Commission. (2025). *Press release: Union of Skills Strategy adopted*.
78. European Commission. (2025). *EU Platform of Diversity Charters: Facts and figures*. European Commission.
79. European Labour Authority. (2022). *Labour shortages and surpluses in Europe 2022 (EURES report)*. Publications Office of the European Union.

80. European Training Foundation. (2025). *Country fiche: Republic of Moldova 2024*. ETF.
81. European Training Foundation. (2025). *Country fiche: Republic of Moldova 2024*. European Training Foundation. gpseducation.oecd.org
82. Fuller, A., & Unwin, L. (2017). *Apprenticeship quality and social mobility: Theoretical and empirical perspectives*. Routledge.
83. Fuller, A., & Unwin, L. (2017). Apprenticeship quality and social mobility: The role of inclusive learning environments. In *The SAGE handbook of youth work practice*. SAGE.
84. Fuller, A., & Unwin, L. (2017). *Apprenticeship and the concept of expansive learning environments*. Routledge.
85. Government of the Republic of Moldova. (2022). *Programul pentru susținerea populației de etnie romă (2022–2025)*. Guvernul RM.
86. Government of the Republic of Moldova. (2025). *Programul național de integrare a străinilor (2025–2027)*. Ministerul Afacerilor Interne.
87. Government of the Republic of Moldova, & UNICEF. (2023). *Strategia Națională „Educația-2030”*. Ministerul Educației și Cercetării.
88. Heil, K. (2021). *Umsetzung von Inklusion in der Pflichtschule in Österreich, Italien und Finnland – ein internationaler Systemvergleich mittels Expertinneninterviews* (Master's thesis). University of Graz.
89. ILO. (2021). *Quality apprenticeships: Policy and practice for inclusive youth employment*. International Labour Organization.
90. International Labour Organization. (2021). *Toolkit for quality apprenticeships*. ILO.
91. International Labour Organization. (2021). *Quality apprenticeships for inclusive employment and social protection*. ILO.
92. Land Salzburg. (2024). *Salzburger Teilhabegesetz (S.THG)*. Land Salzburg.
93. Ministry of Education and Research of the Republic of Moldova. (2025). *Union of Skills Strategy*. Ministerul Educației și Cercetării.
94. Ministerio de Educación y Formación Profesional. (2023). *Real Decreto 659/2023, por el que se ordena el sistema de formación profesional*. *Boletín Oficial del Estado*.
95. Observatório da Deficiência e Direitos Humanos. (2025). *Relatório pessoas com deficiência em Portugal – Indicadores de direitos humanos 2024*. ODDH.
96. OECD. (2018). *Equity in education: Breaking down barriers to social mobility*. OECD Publishing.
97. OECD. (2018). *Equity and inclusion in education: Finding strength through diversity*. OECD Publishing.
98. OECD. (2020). *How immigrants fare in the labour market in Europe*. OECD Publishing.

99. OECD. (2020). *International migration outlook 2020*. OECD Publishing.
100. OECD. (2023). *Apprenticeships and inclusive work-based learning in the green and digital transition*. OECD Publishing.
101. OECD. (2023). *Building future-ready vocational education and training systems*. OECD Publishing.
102. OECD. (2023). *Education at a glance 2023: OECD indicators*. OECD Publishing.
103. OECD. (2024). *TALIS 2024 results (Volume I): Teachers and leaders in changing schools*. OECD Publishing.
104. OeAD Cooperation Office Moldova. (2023). *COOP-NET – Cooperation Networks of Centers of Excellence*. OeAD.
105. Organisation for Economic Co-operation and Development. (2018). *Equity and inclusion in education: Finding strength through diversity*. OECD Publishing.
106. Organisation for Economic Co-operation and Development. (2020). *International migration outlook 2020*. OECD Publishing.
107. Organisation for Economic Co-operation and Development. (2023). *Building future-ready vocational education and training systems*. OECD Publishing.
108. Regime jurídico do Sistema Nacional de Qualificações. (2007). *Diário da República* n.º 251/2007.
109. Resolução do Conselho de Ministros n.º 119/2021, de 31 de agosto. (2021). *Diário da República*, 1.ª série, n.º 169.
110. Resolução do Conselho de Ministros n.º 140/2024, de 17 de outubro. (2024). *Diário da República*, 1.ª série.
111. Spain. (2022). *Ley Orgánica 3/2022, de 31 de marzo, de ordenación e integración de la Formación Profesional*. *Boletín Oficial del Estado*.
112. U.S. Department of Commerce. (2016). *The benefits and costs of apprenticeships: A business perspective*. Office of the Chief Economist.
113. UNESCO. (2020). *Global education monitoring report 2020: Inclusion and education—All means all*. UNESCO Publishing.
114. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. (2020). *Global education monitoring report 2020: Inclusion and education—All means all*. UNESCO.
115. UNICEF Moldova. (2022). *Campania „Învățăm împreună!”*. UNICEF Moldova.
116. World Economic Forum. (2023). *Global gender gap report 2023*. WEF.
117. World Economic Forum. (2023). *Global gender gap report 2023*. World Economic Forum.
118. World Green Building Council. (2021). *Building the workforce for a net-zero construction sector*. WorldGBC.

119. World Green Building Council. (2021). *Health, equity and resilience in green buildings: Evidence review*. WorldGBC.
120. World Green Building Council. (2021). *Annual report 2021*. WorldGBC.
121. World Green Building Council. (2021). *Bringing embodied carbon upfront: Coordinated action for the building and construction sector to tackle embodied carbon*. WorldGBC.